

Tartu Ülikool  
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond  
Ajaloo ja arheoloogia instituut

Zurab Jänes  
**Vaestehoolekanne Liivimaa kubermangu linnades 1877–1917**  
Magistritöö

Juhendaja  
PhD Marten Seppel

Tartu 2021

# Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Linna vaestehoolekande normatiivsed alused.....	12
1.1. Vaestehoolekanne Vene linnaseadustes .....	12
1.2. Ühiskondliku hoolekande seadus .....	14
1.3. Maksukogukonna õigused ja kohustused.....	17
2. Linna vaestehoolekande institutsionaalne korraldus .....	21
2.1. Vaestehoolekande komisjonid.....	21
2.2. Maksuvalitsused .....	23
2.3. Linna- ja maksuvalitsuse koostöö .....	25
2.4. Linna vaestehoolekande tuluallikad .....	28
2.3.1 Linnavalitsuse seadusega ettenähtud teenimisvõimalused .....	28
2.3.2 Annetused, pärandused, korjandused .....	29
2.3.3. Vaesteabi kassad.....	30
2.3.4. Maksukogukonna rahaline panus .....	32
3. Vaestehoolekande praktika Pärnu näitel.....	34
3.1. Vaestehoolekande korraldus .....	34
3.1.1 Vaesteabi taotlemine ja saamine.....	34
3.1.2 Vaesteabi vorm, viis ja kestus .....	37
3.1.3 Võõrsil elavate vaeste abistamine.....	41
3.2. Vaestehoolekande peamised kriteeriumid.....	44
3.2.1 Vaesteabi kulutuste kokkuhoid ja otstarbekus.....	44
3.2.2. Varanduslik seis.....	46
3.2.3. Töövõime.....	47
3.2.4. Pereliikmete kohustused.....	50

3.3. Maksuvabade ja võõraste hoolekanne.....	54
3.3.1. Maksuvabade linnaelanike hoolekanne .....	54
3.3.2. Võõraste vaeste hoolekanne .....	57
3.4. Hoolekandeesutuste praktika.....	60
3.4.1. Hoolekanne vaestemajas.....	60
3.4.2 Laste ja orbude hoolekanne .....	64
Kokkuvõte.....	67
Allikad ja kasutatud kirjandus .....	70
Summary .....	76

## Sissejuhatus

Ebavõrdsus ja vaesus on kõigi ühiskondade lahutamatu osa.<sup>1</sup> Tegemist on globaalse fenomeniga. Ajaloo jooksul on ühiskonna vaeste abistamisele pööratud tähelepanu nii religioossetel, moraalsetel kui ka praktilistel põhjustel.

Lääne historiograafias on sotsiaalhoolekande arengule ja vaesteabile osutatud märkimisväärselt suurt tähelepanu. Sealhulgas Saksamaal, mida peetakse heaoluriigi sünnikohaks. Jätkuvalt on jäänud ületamatuks Christoph Sachße ja Florian Tennstedt.<sup>2</sup> Vaestehoolekande korralduse kohta Saksamaa linnades on märkimisväärse monograafia kirjutanud ka Georg Steinmetz.<sup>3</sup> Tema uurimus käsitleb pikal 19. sajandil Saksamaa linnades vaestehoolekande kujunemist mõjutanud riiklikke ja kohalike tegureid. Vaatamata ulatuslikule historiograafiale ja teema mitmekülgsel käsitlusele, on vaesed ja vaesteabi jätkuvalt ajaloolaste huviorbiidis.<sup>4</sup> Kasutusele on võetud nii uued perspektiivid kui ka allikad.<sup>5</sup> Näiteks Saksamaal hakati uurima alles eelmisel kümnendil vaeste palvekirju hoolekannet teostavatele linnaasutustele, mis võimaldab vaadelda vaesteabi korraldust rohujuure tasandil.<sup>6</sup> Eeskujuks oli inglise ajaloolase Thomas Sokolli töö „Essex pauper letters 1731–1837“.<sup>7</sup> Ka Pärnu vaestehoolekande komisjoni materjalides on vaeste palvekirjad veel ootamas uurijate tähelepanu.

19. sajandil pakkus Saksamaa mitmeid linna vaestehoolekande korraldamise mudelid nagu näiteks Hamburgi ja Elberfeldti süsteem. Viimase mudeli põhimõtted võttis omaks enamik Saksamaa linnu 19. sajandi teise poolel.<sup>8</sup> Nimetatud süsteeme katsetati ka Venemaal. Elberfeldi

---

<sup>1</sup>Amartya Sen. *Poverty and famines. An essay on entitlement and deprivation.* Oxford, 1982, lk 1–24.

<sup>2</sup>Christoph Sachße, Florian Tennstedt. *Geschichte der Armenfürsorge in Deutschland. Band 1: Vom Spätmittelalter bis zum 1. Weltkrieg.* Stuttgart, 1998.

<sup>3</sup>George Steinmetz. *Regulating the Social: The Welfare State and Local Politics in Imperial Germany.* Princeton, 1993.

<sup>4</sup>Lutz Raphael. *Recent Trend and New Perspectives in Current Research. – Poverty and Welfare in Modern German History (New German Historical Perspectives, 7).* Toim. L. Raphael. 2017, lk 12–21; Larry Frohman. *Poor Relief and Welfare in Germany from Reformation to World War I.* Cambridge, 2008.

<sup>5</sup>Nt Christiane Kuller, *Who Cares? Gender, Poverty and Welfare in West Germany. – Poverty and Welfare in Modern German History (New German Historical Perspectives, 7).* Toim. L. Raphael. 2017, lk 205–231.

<sup>6</sup>Andreas Gestrich. *German Pauper Letters and Petition for Relief. – Poverty and Welfare in Modern German History (New German Historical Perspectives, 7).* Toim. L. Raphael. 2017, lk 49–77.

<sup>7</sup>*Essex pauper letters 1731-1837.* Toim. T. Sokoll. Oxford, c2001.

<sup>8</sup>Steinmetz, *Regulating the Social*, lk 158.

süsteemi prooviti vähemalt 1870.–1880. aastatel ka Riias ja Tartus.<sup>9</sup> Paraku ei ole teada, milline ja kui ulatuslik oli selle mõju linna vaestehoolekandele.

Vaesteabi korraldamise praktika ja teooria pakkus laialdast huvi juba tsaariaegse Venemaa historiograafias.<sup>10</sup> Eriti viljakad olid 19. sajandi viimane ja 20. sajandi esimene kümnend, kui antud teemale olid pühendatud erialased ajakirjad ja konverentsid.<sup>11</sup> Seejuures kritiseeriti väga palju kehtivat seadusandlust ja juhiti tähelepanu selle puudustele.<sup>12</sup> Avaliku poleemika üheks põhjuseks oli pettumus 20. sajandi viimase veerandi hoolekande seadusandluse reformides.<sup>13</sup>

Suuremat tähelepanu hakati vaestehoolekande ajaloole Venemaal osutama alates 1990. aastatest. Märkimisväärne panus vaesteabi uurimisel Venemaal on lääne autoritel.<sup>14</sup> Tänapäevane oluline on Adele Lindenmeyr'i 1996. aastal ilmunud monograafia.<sup>15</sup> Autor annab ülevaate hoolekandest Vene sisekubermangudes. Lindenmeyr käsitleb hoolekannet riiklikul, kohalikul ja era tasandil, tuginedes küll peamiselt publitseeritud allikatele. Adele Lindenmeyr leiab, et vaesteabi nähti Venemaal eelkõige heategevusena, mis ei võimaldanud luua süsteemset vaesteabi. Keskvõimu ja kohaliku omavalitsuse suhe oli konfliktne, sest seaduslikult jäi lahendamata vaesuse defineerimine ja vaesteabi finantseerimise küsimus.<sup>16</sup>

---

<sup>9</sup> Nt Erich von Grünewaldt. *Das Armenwesen in Livland*. Leipzig, 1884, lk 19. Kodumaalt. Tartust. – Postimees, 1893, nr. 69.

<sup>10</sup> Nt Антология социальной работы. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Том 3. Тоим. М. В. Фирсов. Москва, 1995; Энциклопедия благотворительности. <http://encblago.fond.spb.ru/showObject.do?object=2853430160>

<sup>11</sup> Nt Вестник благотворительности: журнал посвященный всем вопросам, относящимся до благотворительности и общественного призрения. Санкт-Петербург 1897–1902; Труды первого съезда русских деятелей по общественному и частному призрению: 8–13 Марта 1910 г. С.-Петербург, 1910.

<sup>12</sup> Nt Евгени Максимовъ. Законодательные вопросы общественного призрения о бедных. – Вестник благотворительности 1897, no 7, lk 15–26; К. Ровинский. Необходимость пересмотра законодательных постановлений о призрении бедных и попечении о больных. – Антология социальной работы. Том 3. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Koost. М. В. Фирсов. Москва, 1995, lk 204–211; Георгий Георгиевич Швиттау. Трудовая помощь в России. – Антология социальной работы. Том 3. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Koost. М. В. Фирсов. Москва 1995, lk 213–223.

<sup>13</sup> Adele Lindenmeyr. *Poverty is Not a Vice: Charity, Society, and the State in Imperial Russia*. Princeton, 1996, lk 75–98.

<sup>14</sup> Adele Lindenmeyr. *Voluntary associations and the Russian autocracy: the case of private charity*. Pittsburgh, 1990; Hubertus F. Jahn. *Armes Russland. Bettler und Notleidende in der russischen Geschichte vom Mittelalter bis ind die Gegenwart*, Paderborn, München, Wien, Zürich, 2010. Lindenmeyr, *Poverty is Not a Vice*, 1996.

<sup>15</sup> Lindenmeyr, *Poverty is Not a Vice*.

<sup>16</sup> Lindenmeyr, *Poverty is Not a Vice*, lk 74.

Viimasel paarikümnel aastal on Venemaal ilmunud palju üldkäsitlusi sotsiaalse ja -hoolekande kujunemisest, millest mõned on ka Eesti raamatukogudes kättesaadavad.<sup>17</sup> Vaestehoolekannet linnas on kaasaegses vene historiograafias käsitletud mitmekülgset.<sup>18</sup> Viimastel kümnendil on kaitstud ka palju väitekirju linnavalitsuse, seisuslike valitsuste, erategevuse, filantroopidest ettevõtjate tegevuse aspektist.<sup>19</sup> Ühtlasi on ka palju tähelepanu osutatud sotsiaalhoolekannet mõjutanud seadusandlusele.<sup>20</sup> Riikliku ja kohaliku tasandi vahel ei kujunenud kuni Vene impeeriumi lõpuni dialoogi ja konstruktiivset koostööd.<sup>21</sup> Keskvõim lähtus minimaalse rahalise toetamise põhimõttest, soosides kuni 1917. aastani riikliku hoolekande asemel eraisikulist religioosselt motiveeritud heategevuse vormi.<sup>22</sup> Venemaal oli sajandite jooksul välja kujunenud halastus- (*милосердия*) ja viletsusarmastuse (*нищелюбия*) traditsioon, mille murdmine riiklikul tasandil ei õnnestunud.<sup>23</sup>

Eestis on samuti teemaga tegeletud, kuid mitte sellises mahus ja üksikasjalikult kui mujal Euroopas ja Venemaal. 19. sajandil käsitlesid vaestehoolekannet Eesti ala linnades baltisakslased Erich von Grünewaldt<sup>24</sup> ja Alexander von Tobien.<sup>25</sup> Kui esimene autor on pigem ülevaatlik, siis viimane käsitleb põhjalikult vaestehoolekande korraldust Riias. Tobieni uurimuse keskmes on 19. sajand ja hoolekanne linnas pärast 1870. aasta Vene linnaseaduse kehtestamist. Kuna vaestehoolekanne

---

<sup>17</sup> Nt Михаил Васильевич Фирсов. История социальной работы: учебное пособие по направлению подготовки "Социальная работа". Москва, 2012; Константин Викторович, Кузьмин Сутырин Борис Алексеевич. История социальной работы за рубежом и в России: (с древности до начала XX века): учебное пособие [для вузов]. Москва, 2005; В. П. Мельников, Е. И. Холостова. История социальной работы в России: учебное пособие. Москва, 2001.

<sup>18</sup> Vt Энциклопедия благотворительности.

<sup>19</sup> Nt Юрий Викторович Коробейников. Исторический опыт осуществления общественной помощи нуждающимся органами местного самоуправления России в 1864–1917 гг. Ставрополь, 2003; Екатерина Евгеньевна Бурцева. Всесловное и сословное самоуправление в городах Тульской губернии в последней трети XIX - начале XX вв. Москва, 2015; Кристина Кареновна Афанесян. Общественное призрение в Ставрополе. Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Ставрополь, 2015.

<sup>20</sup> Nt Пашенцев, Дмитрий А. Российские правовые традиции в социальной сфере (историко-правовой аспект). – Вестник СПбГУ. Право, 2019, 9(2), lk 139–156; Пашенцева, С. В. Правовое регулирование благотворительной деятельности в Российской Империи. Государство и право, 2006, nr 12, lk 98–104; Галай Юрий Григорьевич, Черных Ксения Викторовна. Нищенство и бродяжничество в дореволюционной России: законодательные и практические проблемы. Нижний Новгород, 2012.

<sup>21</sup> Владимир Михайлович Васильчиков. Особенности социальной политики российского государств в период после Екатерины 2 до начала 20 века. – Вестник КИМПМ, 2014, 2 (21), lk 40–48; Светлана Ивановна Лазарева. Адресная помощь как новая форма поддержки нуждающихся в городах России на рубеже XIX–XX вв. – Вестник ДВО РАН, 2013, nr. 4, lk 41–50.

<sup>22</sup> Пашенцев, Российские правовые традиции, lk 149–150.

<sup>23</sup> Пашенцев, Российские правовые традиции, lk 142–143.

<sup>24</sup> Grünewaldt, Das Armenwesen.

<sup>25</sup> Александр Тобин. Призрение бедных в г. Риге: историко-статистический очерк. Рига, 1895.

linnas oli seotud linnaseisuse maksusüsteemiga, siis vajab ära märkimist ka Eugen Blumenbachi töö.<sup>26</sup> Autor pakub ülevaate linnaseisuste õigustest ja kohustustest 19. sajandi lõpus, käsitledes ka vaesteabi. Nii Tobien, Grünwald kui ka Blumenbach on jäänud olulisteks töödeks tänapäevani.

Sõdadevahelise Eesti ajalookirjutuse eesmärkide hulka lähiajaloo uurimine ei kuulunud. Üksikutest töödest võib esile tuua Arnold Hasselblatti ajaloolise ülevaate vaestehoolekandest Tartu linnas kuni 20. sajandi alguseni.<sup>27</sup> Autor tõstab esile Katariina II aegseid reforme, mille ajal seadustati linna vaestehoolekande sõltuvus maksusüsteemist. Paraku suhteliselt väike osa Hasselblatti tööst on pühendatud 19. sajandi teisele poolele.

Nõukogude Eesti historiograafia seadis linnaajaloo uurimisel esiplaanile sotsiaal-majanduslikud teemad ja tööliklassi ajaloo uurimise. Marksistliku ajalookirjutuse nägemuses oli vaesus kapitalistlike ühiskondade sotsiaalsete suhete tulemus. Nii näiteks käsitlesid nõukogude Eesti ajalookirjutuses tööliste viletsat olukorda Ene Mäsak<sup>28</sup> ja Maie Pihlamägi<sup>29</sup>.

Taasiseseisvunud Eestis on ilmunud mitmeid uurimusi vaestehoolekandest keskaegsetes linnades.<sup>30</sup> Keskajal tegelesid vaestehoolekandega peamiselt seegid ja lauagildid. Kindel koht on vaestehoolekandel Eesti kesk- ja varauusaega puudutavates üldkäsitlustes.<sup>31</sup> Paraku ei ole samaväärne seis pika 19. sajandiga. Näiteks Eesti ajaloo V osas on jäänud tähelepanuta nii linnastumine kui ka vaestehoolekande areng, mis 19. sajandil muutus tõhusamaks ja süsteemsemaks.<sup>32</sup> 2019. aastal ilmunud Tallinna ajaloo III osa, mis käsitleb aastaid 1710–1917, ei ole antud teema kohta mitte ühtegi pea- ega alapeatükki.<sup>33</sup>

---

<sup>26</sup> Евгений Blumenбах. Гражданское состояние (сословие) в России, а в частности в Прибалтийских губерниях, его права и обязанности. Рига, 1899.

<sup>27</sup> Arnold Hasselblatt. Avalik hoolekanne Tartus 1917. aastani. – Tartu/Tartu linna-uurimise toimkond. Tartu, 1927, lk 589–602.

<sup>28</sup> Mäsak, Ene. Elutingimustest Tallinna eeslinnades: 1870–1940. Tallinn, 1981.

<sup>29</sup> Майе Александровн Пихламяги. Социально-экономическое положение промышленных рабочих Эстонии в начале XX века: диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Таллин, 1986.

<sup>30</sup> Nt Anu Mänd. Hospitals and tables for the poor in medieval Livonia. Wien, München, 2007.

Ene Mäsak. Elutingimustest Tallinna eeslinnades: 1870–1940. Tallinn, 1981; Inna Põltsam-Jürjo. Vaestehoolekanne Tallinnas (1346-1561). – Modus vivendi. Vana Tallinn, 2002, 13 (17), lk 174–190.

<sup>31</sup> Eesti ajalugu II. Koost. ja toim. A. Selart. Tartu 2012, lk 371–374; Tallinna ajalugu. I, 1561. aastani. Koost. ja toim. T. Kala. Tallinn 2019, lk 325–335; Tallinna ajalugu. II, 1561–1710. Koost. L. Kõiv, peatoim. T. Kala. Tallinn 2019, lk 271–274.

<sup>32</sup> Eesti ajalugu V. Peatoim. S. Vahtre. Tartu, 2010; Marten Seppel. Eesti ajaloost kirjeldavalt ja marksistlikult. – Sirp, 28.10.2010. Kasutatud 31.01.2021, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/eesti-ajaloost-kirjeldavalt-ja-marksistlikult/>

<sup>33</sup> Tallinna ajalugu. III, 1710–1917. Peatoim. Tiina Kala. Tallinn, 2019.

2006. aastal kaitstud doktoritöös käsitleb Viljar Peep Eesti sotsiaalpoliitikat sõdadevahelises Eestis. Autor teeb esimese peatüki alapeatükis lühiülevaate hoolekandest enne omariiklust, tuginedes valdkonda reguleerinud seadustele. Nende põhjal konstateerib Viljar Peep, et hoolekanne oli 20. sajandi alguses arhailine, kogukondlik, piiratud võimalustega ja koordineerimata.<sup>34</sup> Viljar Peebu hinnanguga tuleb osaliselt ka nõustuda. Näiteks Pärnu vaestehoolekande komisjoni protokollide põhjal oli 20. sajandi alguses tövõime jätkuvalt üks vaesteabi osutamise peamine kriteerium.

Linna vaesteabi ja hoolekande teemal on kaitstud mitmed üliõpilastööd.<sup>35</sup> Paraku 19. sajandi teist poolt ja 20. sajandi algust käsitlevad üksikud. Näiteks Jüri Kotka 1997. aastal kaitstud magistrیتöö on ühes peatükis ülevaatlikult käsitletud vaesteabi Pärnu 19. sajandi viimasel veerandil ja 20. sajandi alguses. Autori peamine fookus oli vaestemajade ja eraseltside tegevusel.<sup>36</sup>

Sotsiaalhoolekande institutsionaalsest arengust Euroopas ja selle mõjust Eestile kirjutas kokkuvõtliku ülevaate Katrin Roosileht.<sup>37</sup> Autor konstateeris 2006. aastal, et antud teema uurimist raskendab eriuurimuste vähesus.<sup>38</sup> Paraku 2021. aastaks on selles osas suhteliselt vähe muutunud.

Käesoleva töö fookuses on vaestehoolekande korraldus Liivimaa linnades pärast 1870. aasta Vene linnaseaduse kehtestamist kuni impeeriumi lõpuni 1917. aastal. Vaadeldaval perioodil toimusid mitmed ümberkorraldused kohaliku omavalitsuse tasandil, mis mõjutasid vaestehoolekande korraldust. 1877. aastal Balti kubermangudes kehtestatud Vene linnaseadus muutis linnade valitsemissüsteemi. 1892. aastal jõustus teine Vene linnaseadus, mis eelmisega võrreldes kitsendas linna omavalitsuse õigusi. Vaadeldaval perioodil kehtestati ka ühiskondliku hoolekande seaduse.

Eestis ei ole uuritud, milline vahekord oli sajandivahetuse seadustel ja tegelikul praktikal linna vaestehoolekandes. Antud töös vaatlengi seaduse ja praktika vahekorda vaestehoolekande korraldamisel. Ühtlasi analüüsin linna- ja maksuvalitsuse tegevust vaestehoolekande elluviimisel. Eesmärk on püüda välja selgitada, kes olid linnavalitsuse poolt vaadatuna vaesed ja milliste

---

<sup>34</sup> Viljar Peep. Eesti sotsiaalpoliitilise õigusloome arengujooned 1. omariiklusajal. Tallinn, 2005, lk 73–74.

<sup>35</sup> Kaja Kenk. Vaeste hoolekanne Narvas ja Tartus 17. sajandi teisel poolel. Diplomitöö. Tartu 1988; Mart Rootslane. Vaeste hoolekanne Tartus 18. sajandil. Diplomitöö. Tartu, 1985; Katrin Roosileht. Vaeslastekohtud Eestis: arhiivinduslik aspekt. Magistrیتöö. Tartu, 2001.

<sup>36</sup> Jüri Kotka. Ilmalik sotsiaalkaitse Eestis 18. sajandi lõpust I maailmasõjani. Magistrیتöö. Tartu, 1996.

<sup>37</sup> Katrin Roosileht. Sotsiaalhoolekande institutsionaalsest arengust Euroopas 20. sajandi alguseni ja selle mõjust Eestile. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2004–2005. Tartu, 2006, lk 262–288.

<sup>38</sup> Roosileht, Sotsiaalhoolekande, lk 264.



kriteeriumide põhjal osutati neile vaesteabi. Leian, et vaestehoolekanne linnades oli antud perioodil süsteemne ja mitmekülgne. Vene seadusandlusest tulenevatele puudujääkidele leiti kohalikul tasandil toimivad lahendused, mis küll 20. sajandi alguseks ei vastanud enam kaasaja vajadustele.

Antud uurimistöö peamiseks allikaks on Pärnu sanitaar- ja vaestehoolekande komisjoni (edaspidi Pärnu vaestehoolekande komisjon) materjalid ja eelkõige protokollid aastatel 1892–1904. Allikaliselt on vaestehoolekanne Pärnus pikal 19. sajandil suhteliselt hästi kaetud. Pärnu magistraadi ja linnavalitsuse arhiivides on säilinud järjepidevad vaestekolleegiumi ja selle volitused üle võtnud vaestehoolekande komisjoni protokollid aastatest 1802–1917. Pärnu on ilmselt ainus Eesti linn, mille kohta on säilinud vaestehoolekande komisjoni tegevust kajastavad materjalid. Tartu kohta on säilinud peamiselt komisjoni arveraamatud.<sup>39</sup> Pärnu vaestehoolekande komisjoni protokollid on järjepidevad alates 1879. aastast kuni 1917. aastani. Puudu on vaid üksikud aastad. Arvestades, et komisjoni protokollides ja palvekirjades on konkreetse vaese olukorra kirjeldus, toetuse andmise või keeldumise põhjendus jmt, siis võimaldab antud materjal jälgida vaestehoolekande järjepidevat arengut ja muutusi kogu sajandi vältel. Antud materjal võimaldab uurida nii ühe linnavalitsuse allasutuse tegevust kui ka vaesteabi korraldamise praktikat linnades.

Normatiivse tausta rekonstrueerimisel kasutan publitseeritud allikaid. Eesti ala linnade sotsiaalhoolekandes on pärast 1870. aasta Vene linnaseaduse kehtestamist kuni 1917. aastani kõige olulisemad regulatsioonid Balti eraseadus, vene linnaseadused ja ühiskondliku hoolekande seadus. Kui linnaseadus andis üldised suunised ja võimalused, siis ühiskondliku hoolekande seadus oli põhjalikum ja konkreetsem. Balti Provintsiaseaduse kolmas osa, mis on tuntud Balti eraseaduse nime all, kodifitseeriti 1865. aastal ja selle põhimõtted kehtisid kogu vaadeldaval perioodil. Vaestehoolekande aspektist on kõige olulisemad need sätted, mis käsitlevad perekonnaliikmete õigusi ja kohustusi teineteise suhtes. Nimetatud seaduste kõrval kasutan teisi Vene siseministeriumi ja Liivimaa kubermanguvalitsuse korraldusi, ringkirju ja linnavalitsuse korraldusi.

---

<sup>39</sup> RA, EAA.2623.2.595–601.

Oluline näitaja linnavalitsuse tegevusest on nende tulud ja kulud. 19. sajandi teine pool on statistika poolest väga rikas, kuna linnavalitsused publitseerisid perioodiliselt aasta eelarveid. Nende põhjal saab vaadelda vaestehoolekande rahastamise kujunemist ja erinevate allikate osakaalu üldisest eelarvest. Pärnu vaestehoolekande komisjoni kuludest ja tuludest on kokkuvõtliku tabeli juba koostanud Jüri Kotka.<sup>40</sup>

Esimeses peatükis annan ülevaate Vene impeeriumi ja Balti kubermangude seadustest, mis kujundasid vaestehoolekande korraldust Liivimaa linnades vaadeldaval perioodil. Samuti teen ülevaate linna maksukogukonna kujunemisest ja kohustustest, kuna tegemist oli linna vaestehoolekande peamise subjektiga.

Teises peatükis on vaatluse all linna vaestehoolekande komisjonid ja maksuvalitsused, kes olid peamised linna vaestehoolekande teostajad pärast 1870. aasta linnaseaduse kehtestamist. Käsitlen maksuvalitsuse ja vaestehoolekande komisjonide kujunemist ja peamisi ülesandeid. Samuti vaatlen nende omavahelist koostööd ja võimkonna jagunemist nii vaestehoolekande teostamisel kui ka rahastamisel.

Kolmas peatükk on kõige mahukam. Analüüsin Pärnu vaestehoolekande komisjoni protokollide põhjal linnavalitsuse praktikat vaestehoolekande teostamisel.

Sotsiaalhoolekanne on sotsiaalteenuste, -toetuste ja muu abi osutamise või määramisega seotud toimingute süsteem.<sup>41</sup> 19. sajandil tähistas seda tegevust termin „ühiskondlik hoolekanne“.<sup>42</sup> Vene ajaloohistoriograafias on vaeste- ja ühiskondlikku hoolekannet kasutatud vahel sünonüümina.<sup>43</sup> Antud terminile on omajagu tähelepanu osutatud vene historiograafias alates 1980. aastatest.<sup>44</sup>

Ühena esimestest üritas terminit „ühiskondlik hoolekanne“ (*общественное призрение*) defineerida 1818. aastal A. Stog.<sup>45</sup> Tema hinnangul sisaldab üldine hoolekanne vaestele, haigetele, leskedele ja orbudele peavarju, elatusvahendite, toetuse (eelkõige rahaline) ja üldse hoolekande

---

<sup>40</sup> Kotka, Ilmalik sotsiaalhoolekanne, Lisa, Tabel 18.

<sup>41</sup> Sotsiaalhoolekandes kasutuselolevad põhimõisted ja nende seletused. Tallinn, 2001, lk 19.

<sup>42</sup> Roosileht, Sotsiaalhoolekande, lk 262.

<sup>43</sup> Nt Ровинский, Необходимость пересмотра, lk 205; Галина Николаевна Ульянова. Благотворительность в деятельности земских и городских органов самоуправления 1860–1914. – Городское управление, 2000, 1 (42), lk 71–75.

<sup>44</sup> Vt Надежда Александровна Соболева. Общественное призрение и благотворительность из истории понятий. – Вестник ТГУ, 2008, 2 (58), lk 420–426.

<sup>45</sup> Соболева, Общественное призрение, lk 423.

pakkumist. Stogi nägemuses oli eesmärk pakkuda nimetatud kategooriatele füüsiliseks eksistentsiks vajalikku minimaalset abi.<sup>46</sup> Kuna sel ajal tegutsesid aktiivselt üldhoolekande prikaasid, siis abi osutajana pidas Stog eelkõige silmas riiki.

19. sajandi teisel poolel ilmunud Efroni ja Brockhausi sõnaraamatu järgi oli ühiskondliku hoolekande subjekt mitte riik vaid kogukond. Kogukonna vaestele liikmetele abi osutamise motiiv oli omavaheline solidaarsus, ühiskondlik huvi ja heaolu. Ühiskondliku hoolekande eesmärk oli hädalisele mõistliku abi osutamine ja vaesuse ennetamine.<sup>47</sup> Sellise kirjelduse võibki anda Pärnu vaestehoolekande komisjoni ja linna maksuvalitsuse tegevusele 19. sajandi teisel poolel ja 20. sajandi alguses. Kaasaegne Alexander Tobien nimetab antud tegevust „ühiskondlikuks vaestehoolekandeks“.<sup>48</sup> Erinevalt vaesteabist on vaestehoolekandele omane toimingute süsteemsus. Johtuvalt kasutan käesolevas magistritöös läbivalt terminit vaestehoolekanne, kuna seda kasutasid kaasaegsed ja nii oli see sätestatud 1870. aasta linnaseaduses kui ka Pärnu linnavalitsuse allüksuse – sanitaar- ja vaestehoolekande komisjon – nimes.

---

<sup>46</sup> Соболева, Общественное призрение, lk 423.

<sup>47</sup> Владимир Иванович Герье. Призрение общественное. – Энциклопедический Словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. С.-Петербургъ, 1890–1907.

<sup>48</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 26.

# 1. Linna vaestehoolekande normatiivsed alused

## 1.1. Vaestehoolekanne Vene linnaseadustes

19. sajandi viimasel veerandil toimusid Vene impeeriumis ulatuslikud ümberkorraldused. Vene keskvoim üritas kaasajastada ja ühtlustada senist linnade valitsemissüsteemi. 1877. aastal kehtestati Balti kubermangudes 1870. aasta Vene linnaseadus, mille alusel korraldati ümber linnade valitsemine. Alates 13. sajandist Balti kubermangude linnades valitsenud magistraadi vahetas välja seisuseta linnavalitsus. Selle võimupiirkond oli linn ja selle juurde kuuluv maa.<sup>49</sup>

1892. aastal toimus Vene impeeriumis taaskord linnareform, mis vähendas linnaomavalitsuse õigusi, tõstis valimistsensust, linnavolikogu valimistel lubati osaleda ainult kinnisvaraomanikel ja laiendati kubeneri järelevalvefunktsioone. Vaestehoolekande osas kitsenesid linnavalitsuse õigused ja võimalused hoolekandeadustuste kapitali ja varade haldamisel. Kõik sellealased otsused pidid saama siseministri kinnituse.<sup>50</sup> 1892. aasta linnaseadus jäi Eesti ala linnades kehtima 1938. aasta linnaseaduseni, kuigi täiendati vahepealsete seadustega üksikutes punktides.

1870. aasta Vene linnaseadus sätestas linnavalitsuse võimkonda kuuluvad valdkonnad. Nende hulgas oli vaestehoolekanne. See tähendas, et linnavalitsus võis asutada, ehitada ja üleval pidada erinevaid hoolekandeadustuste ja haiglaid. Nii ehitamis- kui ka ülalpidamiskulud pidi tasuma linnavalitsus. Viimase kompetentsi kuulus ka üldine vaeste eest hoolitsemine ja abinõude leidmine kerjamise vastu.<sup>51</sup>

Vaestehoolekande teostamine oli linnaseaduses ebaselgelt sõnastatud. Seetõttu väljastas senat täpsustuse, mille järgi tuli linnavalitsustel vaestehoolekannet käsitleda kui õigust mitte aga kohustust.<sup>52</sup> Nii et vaestehoolekanne kuulus seaduse põhjal linnavalitsuse võimkonda, kuid selle täitmine oli mittekohustuslik.

---

<sup>49</sup> Tiit Rosenberg. 1877. aasta linnaomavalitsuse reform ja Tallinna baltisaksa linnapead 1878–1918. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2016. Tartu, 2017, lk 47–93; Toomas Karjahärm. Eesti linnakodanluse poliitilisest formeerumisest 1870-ndate aastate lõpust kuni 1914. aastani (linna- ja duumavalimiste materjalide põhjal). – Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised. Ühiskonnateadused, 1973, 3 (22), lk 251–267; Kruus, Hans. Opositsioon Tallinna linnaomavalitsuses 1877–1904. – Ajalooline Ajakiri, 1938, nr. 3, lk 97–120.

<sup>50</sup> Linna-seadus: 1892 aasta väljaanne 1903 ja 1904 aasta lisadega. (=Linna-seadus 1892) Jurjev, 1904, § 79, lõik II

<sup>51</sup> Die Städte-Ordnung für die Baltischen Provinzen: mit Einführungs- und Ergänzungs-Verordnungen. (=Die Städte-Ordnung 1877) Toim. J. Engelmann. Dorpat, 1877, art. 1 p. r, Lisa, art 1. p. v.

<sup>52</sup> Ровинский, Необходимость пересмотра, lk 205; Lindenmeyr, Poverty is Not a Vice, lk 65.

Preisi linnaseadus, mis oli eeskujuks Vene linnaseadus koostamisel, andis kohalikule omavalitsusele väga suured volitused hoolekande korraldamisel. Linnavalitsusel oli õigus iseseisvalt kehtestada makse ja otsustada rahaliste vahendite kasutamise üle.<sup>53</sup> Vene linnaseadus selliseid võimalusi kohalikule omavalitsusele ei võimaldanud. Kontroll rahaliste vahendite üle jäi endiselt keskvõimule.

Vene linnaseadused määratlesid linnavalitsuse sissetulekuallikad ja kohustuslikud väljaminekud.<sup>54</sup> Viimast võib lugeda linnavalitsuse vaestehoolekande teostamist takistavaks teguriks. Seadus sätestas ainult kohustuslikud väljaminekud. Enamiku sellest moodustasid riiklike asutuste ja politsei ülalpidamine ning sõjaväe majutamine.<sup>55</sup> Kulutused muudele valdkondadele olid lubatud alles pärast kohustuslike väljamaksete tegemist ja ainult seadusega ettenähtud mahus.<sup>56</sup> Selle võrra vähem oli linnavalitsusel kasutada rahalisi vahendeid kohalike vajaduste edendamiseks ja arendamiseks. Alles pärast kohustuslike väljaminekuid oli võimalik ülejäänud eelarvet kasutada vaestehoolekandele, mida rõhutab linnavalitsus ka paardumises maksuvalitsusele.<sup>57</sup> Praktikas oli linnas ilmselt olulisemaid ja pakilisemaid valdkondi kui vaesteabi, kuhu investeerida alles jäänud rahalised vahendid.

Tõsi küll 1870. aasta linnaseadus määras ära, et hoolekandeesutuste ülalpidamine oli kohustuslik sellisel juhul, kui seda nägi ette vastav seadus või oli linnavalitsus ise endale selle kohustuseks võtnud.<sup>58</sup> Samuti oli kohustuslik jätkata nende hoolekandeesutuste ülalpidamist, mis keisri korraldusel läksid magistraadilt üle linnavalitsusele. Seejuures peeti silmas eelkõige kulutusi hoonetele, mitte aga inimestele.<sup>59</sup> Ühtlasi pidi linnavalitsus maksma endistele linna erinevate asutuste töötajatele pensioni ja abiraha. Vastava kapitali sai linnavalitsus enda käsutusse keisri ukaasiga 26. märtsil 1877. aastal.<sup>60</sup>

---

<sup>53</sup> Steinmetzi, *Regulating the Social*, lk 151–152.

<sup>54</sup> *Die Städte-Ordnung 1877*, art. 139; Linna-seadus 1892, Lisa § 140 juurde.

<sup>55</sup> Михаил Александрович Сиринов. Земские и городские финансы как источники покрытия расходов по обязательному общественному призрению. – Антология социальной работы. Том 3. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Koost. М. В. Фирсов. Москва, 1995, lk 193–194.

<sup>56</sup> Linna-seadus 1892, § 140.

<sup>57</sup> RA, EAA.3833.1.969, L 1–2 (Linnavalitsuse kiri maksuvalitsusele, 01.09.1899).

<sup>58</sup> *Die Städte-Ordnung 1877*, art. 139.

<sup>59</sup> RA, EAA.3833.1.969, L 1–2 (Linnavalitsuse kiri maksuvalitsusele, 01.09.1899).

<sup>60</sup> Linna-seadus 1892, § 138.

Linnaseaduste otsesest mõju vaestehoolekandele võib lugeda tagasihoidlikuks. Seaduse olulisus seisneb pigem selles, et seisuslik linnavalitsemine asendus üldseisuslikuga. Tänu laienuud valijaskonnale said linnajuhtimise juurde ka väikekodanluse esindajad, kes seni olid kõrvale jäetud.<sup>61</sup> See tekitas soodsad tingimused linna hoolekande edaspidisele arengule.

Nii et keskvõim delegeeris vaestehoolekande korraldamise küll kohalikule omavalitsusele, kuid jättis selle elluviimiseks vajalikud finantsilised vahendid enda kontrolli alla. Kuna linnaseadus ei teinud vaestehoolekannet linnavalitsusele kohustuslikuks, siis sõltus selle valdkonna teostamine praktikas eelkõige kohalikest subjektiivsetest faktorites.<sup>62</sup> Sellest tingituna olid ka meetmed ja kulutused vaestehoolekandele Vene impeeriumi linnades kardinaalselt erinevad, sõltudes eelkõige linnavõimude suvast.<sup>63</sup> Ühest põhjust, miks ühed linnavalitsused soostusid tegelema vaestehoolekandega ja teised eelistasid sellega mitte tegeleda, on historiograafia põhjal raske välja tuua. Lindenmeyr esitab ühe põhjusena hirmu kerjuse ja kuritegevuse kasvu ees.<sup>64</sup>

## 1.2. Ühiskondliku hoolekande seadus

1892. aastal ilmunud ühiskondliku hoolekande seadus oli ainus normatiivne akt, mis reguleeris hoolekannet ja heategevust Vene impeeriumis. Seadus ei loonud uusi printsiipe, vaid kodifitseeris Vene impeeriumis kehtivad sotsiaalhoolekandelased õiguslikud määrused. Ühiskondliku hoolekande seaduse peamised põhimõtted olid hoolekande seisuslikkus, riiklik kontroll ja eraalgatusliku heategevuse soosimine.<sup>65</sup> Ühiskondliku hoolekande seadus kehtis Eestis kuni 1925. aastani.<sup>66</sup> Johtuvalt on tegemist olulise allikaga vaestehoolekande ajaloo uurimisel.

1892. aasta ühiskondliku hoolekande seadus koosnes kahest raamatust. Esimene raamat kandis nime „Общее учреждение установлений общественного призрения и уставы заведений, им

---

<sup>61</sup> Rosenberg, 1877. aasta linnaomavalitsuse, lk 50–52.

<sup>62</sup> Афанесян, Общественное призрение в Ставрополе, lk 82.

<sup>63</sup> Lindenmeyr, Poverty is Not a Vice, lk 68–69; Ровинский, Необходимость пересмотра, lk 205

<sup>64</sup> Lindenmeyr, Poverty is Not a Vice, lk 68.

<sup>65</sup> Надежда Афанасьевна Гаврилина. Законодательное регулирование социального призрения в России в XVI-XIX вв. – УДК 94 (47), lk 72; Реев, Eesti sotsiaalpoliitilise, lk 73–74. Кристина Кареновна Афанесян. Устав об общественном призрении 1892 г. – Единственный комплексный нормативно-правовой акт, регламентирующий благотворительную деятельность в стране. – Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история: сб. ст. по матер. XLIV-XLV междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск, 2015.

<sup>66</sup> Hoolekande seadus. – Riigi Teataja, 1925, nr. 120–121.

подведомственных“. Selle osad käsitlesid ühiskondliku hoolekandega tegelevate riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste kompetentsi, õigusi ja kohustusi, alluvussuhteid, rahalisi allikaid ja kapitali ning sissetulekute kasvatamise võimalusi.

Teine raamat, mis kandis nime „Учреждения и уставы заведений общественного призрения, на особых основаниях“ käsitles erimääruste alusel juhitavaid hoolekande institutsioone ja nende põhikirju. Nende hulka kuulusid keiserliku perekonnaliikmete, siseasjade ministeeriumi, keiserliku inimesearmastuse seltsi, vaimulike ja teiste asutuste eestkoste alla kuuluvad heategevusasutused. Hoolekanne kuulus erinevate riiklike, kohalike, seisuslike ja eraasutuste võimkonda. Teises raamatus korraliti ka talurahva kogukondade kohustust hoolitseda enda vaeste, vanade ja abitude eest.<sup>67</sup>

Administratiivselt jagunes hoolekanne Venemaal kolme territoriaaltasandi vahel esmatasand (linna- ja talurahva kogukonnad), maakonnatasand (maakonna- ja kubermangu semstvo omavalitsused), kubermangutasand. Balti kubermangudes kehtis esmatasand ja kubermangutasand (Balti kubermangudes semstvod ei asutatud).<sup>68</sup> Lisaks jätkasid nendes kubermangudes, kus ei asutatud semstvod, tegevust üldhoolekande kolleegiumid (*Приказ общественного призрения*).<sup>69</sup> Valdkonna üldist järelevalvet teostas siseministeerium. Piirkondlikult vastutas seaduse järgimise eest kuberner, kes jälgis ja vajadusel sekkus hoolekande prikaaside, kohalike omavalitsuste, seisuslike asutuste ja eraisikute tegevusse.<sup>70</sup> Ühiskondliku hoolekande seadus määras linnavalitsuse võimkonda linna piires vaestehoolekande korraldamise, kerjamise ärahoidmine ja hoolekandeesutuste rajamise.<sup>71</sup> See kordas linnaseaduse sätet.

Õiguslikult puudus koordineerimine erinevate tasandite kui ka sama tasandi asutuste vahel. Iga tasandi puhul jäi täpselt reguleerimata, kellele, millisel määral ja kuidas tuleb osutada vaesteabi. Selgitamata jäi ka milliseid hoolekandeesutusi iga tasand asutama ja ülal pidama pidi. See kõik

---

<sup>67</sup> Свод законов Российской империи. Т 13. Устав об общественном призрении. (=ÜHS) С.-Петербург, 1892, art 580–588.

<sup>68</sup> Hoolekanne ja heategevus. – Ajalooarhiivi fondiloend. Kasutatud 01.05.2021, [https://www.eha.ee/fondiloend/frames/struc\\_prop.php?id=605&lid=847](https://www.eha.ee/fondiloend/frames/struc_prop.php?id=605&lid=847)

<sup>69</sup> Üldhoolekande kolleegium. – Ajalooarhiivi fondiloend. Kasutatud 01.05.2021, [http://www.eha.ee/fondiloend/frames/struc\\_prop.php?id=627&lid=636](http://www.eha.ee/fondiloend/frames/struc_prop.php?id=627&lid=636)

<sup>70</sup> ÜHS, art. 1–3.

<sup>71</sup> ÜHS, art. 8.

raskendas kokkuvõttes erinevate asutuste omavahelist koostööd.<sup>72</sup> Seaduse puudusi üritas siseministerium täiendada kohalikele omavalitsustele saadetud ringkirjadega, millel aga Pašentseva väitel puudus tegelik mõju.<sup>73</sup> Nii et terviklikku ja süsteemset vaestehoolekande korraldust seadusandluse põhjal ei kujunenud.

Vene ühiskondliku hoolekande seadus sätestas hoolekande kaks peamist tegevusvaldkonda. Esiteks heategevusliku kapitali, varade ja majapidamise haldamise. Seaduses käsitleti põhjalikult linnavalitsuse kapitali ja rahalisi vahendeid.<sup>74</sup> Teine peamine valdkond oli hoolekandeaasutuste avamine, ülalpidamine ja juhtimine.<sup>75</sup> Nende asutamine linna poolt tuli kooskõlastada kubermanguvalitsusega.<sup>76</sup> Hoolekande asutused võisid alluda ka üldise hoolekande kolleegiumidele või linnavalitsusele.<sup>77</sup>

Ühiskondliku hoolekande seadus käsitles nii kinnist- kui ka avahooldust. Esimene tähendab vaese ja töövõimetu paigutamist hoolekandeaasutusse nagu vaestemaja, lastekodu, vaimuhaigla jne. Avahooldus tähendab seda, et hoolekannet korraldav asutus annab oma koju jäänud isikule näiteks toidu, riided, raha.<sup>78</sup>

Hoolekandeaasutuste tegevus oli seaduses põhjalikult ja detailselt reglementeeritud. Seaduse järgi olid hoolekandeaasutused laste- ja kasvatuskodud, haiglad ja vaimuhaigete varjupaigad, vaeste- ja töömajad.<sup>79</sup> Ühiskondliku hoolekande seaduse põhiosas olevaid sätteid täiendasid erinevad lisad, kus veelgi põhjalikumalt käsitleti hoolekandeaasutuste tegevust. Seega võib öelda, et keskvoim eelistas kinnist hoolekannet.

Avahooldusele oli seaduses pühendatud üksikud artiklid.<sup>80</sup> Näiteks artikkel 50 sätestas võimaluse kasutada heategevuseks mõeldud kapitali väga vaeste perekondade abistamiseks.<sup>81</sup> Seejuures oli seaduses jäänud defineerimata, keda pidada vaeseks. Abi osutamise tingimused ja selle suuruse

---

<sup>72</sup> Фирсов, История социальной, lk 205; Тобин, Призрение бедных, lk 42–43.

<sup>73</sup> Пашенцева, Правовое регулирование, lk 102.

<sup>74</sup> ÜHS, art 10–58.

<sup>75</sup> ÜHS, art. 5–7.

<sup>76</sup> ÜHS, art. 8, 181, Lisa 1.

<sup>77</sup> ÜHS, art. 176 .

<sup>78</sup> Sotsiaalhoolekandes, lk 4, 8.

<sup>79</sup> ÜHS, art. 7, 173.

<sup>80</sup> Nt ÜHS, art. 30, 50, 51.

<sup>81</sup> ÜHS, art. 50.



üle otsustamine delegeeriti kohalikule omavalitsusele.<sup>82</sup> Sisuliselt jättis seadus reguleerimata vaesteabi viisid, vormid ja sihtgrupid.

Ühiskondliku hoolekande seaduses puudus loetelu nendest sihtgruppidest, kellele on õigus vaesteabile. Seaduse erinevad artiklid mainivad küll üksikuid sihtgrupe, kellele tuleks osutada abi. Need on orvud, ebaseaduslikult sündinud imikud, haiged, ravimatud haiged, vaimuhaiged, sandid ja vanurid, töötud ja kerjused.<sup>83</sup> Kuid arusaamatuks jäi, millised institutsioonid pidid nimetatud sihtgruppidele abi osutama peab.

### **1.3. Maksukogukonna õigused ja kohustused**

Katariina II 1775. aasta ukaas kubermangu valitsemise kohta fikseeris seaduslikult põhimõtte, et kogukonnad peavad kandma hoolt enda vaeste eest.<sup>84</sup> Kuulumine kogukonda ja vaesteabi oli omakorda seotud maksusüsteemiga. 1785. aasta „Armukiri linnadele“ sätestas linnaseisuse ning selle õigused ja maksustamise.<sup>85</sup> Linnaseisus ei olnud homogeenne, vaid jagunes kategooriateks, kellele olid erinevad õigused ja kohustused. Vene impeeriumi seaduste järgi kuulusid linnaelanike hulka need, kes on seal sündinud, ümberasunud, elavad seal seoses teenistusega, omavad kinnisvara, tegelevad käsitööga või kuuluvad oklaadi.<sup>86</sup>

Pearahamaksu kehtestamise järel Eesti- ja Liivimaal 1783. aastal oli linna ka vaestehoolekanne seotud seisusliku maksusüsteemiga, mis kehtis 20. sajandi alguseni. Linnaelanikkond jagunes maksukohustuse põhjal maksuvabadeks ja maksualusteks. Viimastel lasus kohustus maksta riiklike ja kohalike makse.<sup>87</sup> Maksualused linnaelanike kategooriad olid kaupmehed, väikekodanlased, käsitöölised, teenijad ja töölised. Viimased neli maksid ka riikliku maksuna pearahamaksu. Neile kehtisid liikumispiirangud ning pass anti tähtaja peale. Kuigi

---

<sup>82</sup> ÜHS, art. 51.

<sup>83</sup> ÜHS art. 8, 50, 51, 47, 184, 191, 196, 257, 260, 283, 291.

<sup>84</sup> Полное собрание законов Российской империи (=ПСЗ). Том 20 (1775–1780), nr. 14392.

<sup>85</sup> Lea Leppik. Tartu Ülikooli teenistujate sotsiaalne mobiilsus 1802–1918. Tartu, 2006, lk 42.

<sup>86</sup> Блуменбах, Гражданское состояние, lk 7.

<sup>87</sup> Свод Законов Российской Империи (=СЗРИ). Том 5. Свод Уставов о Податях. Разд. I – О податях подушной и оброчной. Art. 241; Hasselblatt, Avalik hoolekanne, lk 592.

väikekodanlased ja käsitöölised vabastati pearahamaksust 1863. aastal, siis lõplikult kaotati see alles 1883. aastaks.<sup>88</sup>

Nimetatud maksualused kategooriad moodustasid Balti kubermangudes linna maksukogukonna.<sup>89</sup> Kogukond pidi hoolitsema selle eest, et sugulased osutaksid abi haigetele ja vaestele. Kui sugulasi polnud, siis tuli abivajajad paigutada kogukonna arvel hoolekandeesutusse (vaestemaja, haigla).<sup>90</sup> Haiglakulud üldhoolekande kolleegiumi haiglates pidi tasuma isiku maksukogukond.<sup>91</sup>

Privileegeritud linnaelanikud olid aadlikud, riigiteenistuses olijad, literaadid, vaimulikud, aukodanikud ja välismaalased.<sup>92</sup> Nemad olid maksudest vabastatud ja ei kuulunud linna maksukogukonda. Johtuvalt ei pidanud linna maksukogukond neid haiguse ja vaesuse korral abistama. Vaimulike ja nende perede vaestehoolekanne lasus kirikul.<sup>93</sup> Linnas elavad talupojad, kes ei kuulunud linna maksukogukonda, pidid vaesteabi saamiseks pöörduma sünni- või sissekirjutusjärgse talurahva kogukonna poole.<sup>94</sup>

Erandi võisid moodustada aukodanikud, kes tegelesid kaubandusega. Kui nad lasid end sisse kirjutada linna kaupmeeste oklaadi ja tasusid vastavad kohalikud maksud ehk oklaadimaksud. Kui isik lõpetas kaubandusega tegelemise või tabas teda ebaõnn, siis langes ta tagasi endisesse maksuvabasse seisusesse. Kuna aga kaupmehena oldud perioodi jooksul tasus aukodanik maksuvalitsusele vastava kogukondliku maksu, siis omandas ta seeläbi õiguse haiguse või vaesuse korral saada maksukogukonnalt abi.<sup>95</sup>

Maksukogukonnast arvati inimesed välja juhul, kui nad võeti arvele teises maksukogukonnas või neist said maksuvabad. Sellised olid näiteks ülikooli lõpetajad, vaimulikud, ametnikud, arstid teatrinäitlejad, postiametnikud, alaliselt Poolas või Soomes elavad isikud ja Vene kodakondsusest

---

<sup>88</sup> Eesti ajalugu, lk 56; Leppik, Tartu Ülikooli, lk 60;

<sup>89</sup> Blumenбах, Гражданское состояние, lk 34.

<sup>90</sup> СЗРИ. Т. 14. Устав о Предупреждении и Пресечении Преступлений, art. 257.

<sup>91</sup> ÜHS, art 200.

<sup>92</sup> Eesti ajalugu V, lk 56.

<sup>93</sup> ÜHS, art. 483–579.

<sup>94</sup> ÜHS, art. 581.

<sup>95</sup> Blumenбах, Гражданское состояние, lk 17–22

loobujad.<sup>96</sup> Kuna maksuvabastuse saanud isikud ei maksnud maksuvalitsusele vastavaid oklaadimakse, siis ei pidanud maksukogukond neid vaesuse korral abistama.

Maksukogukonna vahetamiseks tuli saada luba sellelt kogukonnavalitsuselt, kust lahkuda kavatseti. Linnaelanikuks saamise eelduseks oli isiku soov astuda linnaseisusesse ja seega linna maksukogukonda.<sup>97</sup> Linna maksukogukonda vastuvõtmise korra sätestas 1877. aastal kehtestatud linnaseaduse.<sup>98</sup> Erinevalt Vene sisekubermangude linnadest oli Balti kubermangude linnadel õigus keelduda maksukogukonda vastuvõtmisest.<sup>99</sup> Tobien väidab, Riia maksuvalitsus ei võtnud vastu üle neljakümneaastaseid isikuid, kes polnud suutelised tõestama enda maksuvõimekust.<sup>100</sup> Maksuvõimekuse järgi võeti liikmeid vastu vähemalt ka Tallinnas.<sup>101</sup> Võttes maksukogukonda vastu liikmeid, vastavalt nende varanduslikule seisule, välistati ilmselt potentsiaalsed vaesed. Seeläbi tagati maksukogukonna vaesteabi vajavate isikute osakaalu stabiilsus. Ent selline lähenemine oli 20. sajandi alguseks vananenud, sest ei arvestanud erinevaid protsesse nagu linnastumine ja ränne. Seeläbi jäeti maksukogukonda vastu võtmata suurel hulgal talupoegi, kelle arvelt oleks saanud vaestehoolekande kapitali suurust tõsta.

19. sajandi teisel poolel ei sätestanud Vene seadusandlus, kui kaua pidi isik olema uue maksukogukonna liige, et olla vaesteabi vääriline. Näiteks Preisi-Saksamaal toimunud õiguslike muudatuste tulemusena olid 1870. aastateks linnad kohustatud osutama vähemalt minimaalset abi kõigile vaestele, kes olid elanud linnas vähemalt kaks aastat.<sup>102</sup> Tobieni väitel toetas ka Riia linnavalitsus neid, kes on linnas elanud vähemalt kaks aastat.<sup>103</sup> Sama praktika oli näiteks Vladivostokis alates 1899. aastast.<sup>104</sup> Paraku ka Pärnu vaestehoolekande komisjoni protokollidest ei selgu, kui kaua pidi isik linnas elama, et saada õigus vaesteabile. Näiteks 1895. aastal pöördus Pärnu vaestehoolekande komisjoni poole Liisa Mitt, kelle abikaasa oli surnud. Lesk palus komisjonilt abi väikeste laste kasvatamiseks. Abi talle ei antud, sest komisjoni hinnangul oli Johan

---

<sup>96</sup> СЗРИ. Т. 5. Свод Уставов о Податях. Разд. I, art. 12.

<sup>97</sup> Veiko Berendsen, Margus Maiste. Esimene ülevenemaaline rahvaloendus Tartus 28. jaanuaril 1897. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 1999, lk 106–107.

<sup>98</sup> Linna-seadus 1892, Lisa § 2 juurde, p. 14.

<sup>99</sup> ПСЗ. Т. 15, nr. 14010.

<sup>100</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 36.

<sup>101</sup> Balti linnade maksuvalitsused. – Tallinna Teataja, 1911, nr. 295.

<sup>102</sup> Steinmetz, Regulating the Social, lk 112–114.

<sup>103</sup> Тобин, Призрение бедных, 40.

<sup>104</sup> Светлана Ивановна Лазарева. Особенности становления системы благотворительности в России (XIX - начало XX в.). – Россия и АТР, 2008, nr 3, lk 50.

Mitt sisse kirjutatud maksukogukonda „kõigest“ kaks aastat tagasi ning selle aja sees polnud ta piisavalt panustanud (*на общественные подати очень мало вносил*). Lisaks pidas komisjon naist terveks, tugevaks ja töövõimeliseks, et iseseisvalt hakkama saada.<sup>105</sup> Antud näite puhul on aga raske öelda, kas taotlus jäeti rahuldamata vähese panustamise pärast või hoopis seetõttu, et naine oli terve ja töövõimeline. Kaasuste põhjal võib väita, et vastupidises olukorras oleks naisele mingi abi ikkagi määratud.

---

<sup>105</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.04.1895).

## 2. Linna vaestehoolekande institutsionaalne korraldus

### 2.1. Vaestehoolekande komisjonid

1877. aastal Balti kubermangu linnades kehtestatud Vene linnaseadus võimaldas linnavalitsusel erinevate valdkondadega tegelemiseks asutada ajutisi ja alalisi täidesaatvaid komisjone.<sup>106</sup> Need tegutsesid ühe linnavalitsuse liikme eesistumisel.<sup>107</sup> Enamikes Liivimaa linnades asutatigi vaestehoolekande organiseerimiseks ja koordineerimiseks vastavad komisjonid. Nende asutamisaeg, koosseis ja pädevus oli erinev, sõltudes konkreetse linna eripärast, vajadustest ja võimalustest.

Enne 1877. aasta linnaseadust korraldas linna vaestehoolekannet vaestekolleegium. Selle koosseisus oli üks raehärra, üks suure ja üks väikese gildi liige. Üks bürgermeister oli ameti poolest linna vaeste peahooldaja. Koosolekuid protokollis sekretär. Vaestekolleegiumi juhtkonna ülesanne oli vaesteabi korraldamine linnas, vaestemaja juhtimine ja abikassade haldamine.<sup>108</sup>

Pärast Vene linnaseaduse kehtestamist Balti kubermangudes, võtsid linnavalitsused vaestehoolekande juhtimise järk-järgult vaestekolleegiumilt üle. Sõltuvalt linna suuruselt ja oludest lõpetasid vaestekolleegiumid tegevuse vahemikus 1879–1889. Nende ülesanded, kohustused ja vara läks üle linnavalitsuse vaestehoolekande komisjonidele.

Linnaseaduse kehtestamise järel jätkasid Tartus ja Riias tegutsemist vaestekolleegiumid. Riia vaestekolleegium tegutses magistraadi järelevalve all 1887. aastani. Nende tegevusvaldkonna ja pädevuse pärast 1870. aasta linnaseaduse kehtestamist sätestas kubermanguvalitsuse instruksioon.<sup>109</sup> Riia 1878. aasta organisatsioonistatuudi järgi ei pidanud mitte ükski linnavalitsuse komisjon tegelema vaestehoolekandega.<sup>110</sup> Alles pärast magistraadi likvideerimist võttis vaestekolleegiumi volitused, asutused ja kapitali üle Riia linnavalitsus.<sup>111</sup>

---

<sup>106</sup> Die Städte-Ordnung 1877, art. 73.

<sup>107</sup> Die Städte-Ordnung 1877, art. 75.

<sup>108</sup> Свод местных узаконений губерний Остзейских. Ч. 1 (=BPS I), Учреждения. С.-Петербург, 1845, art. 700–703.

<sup>109</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 29.

<sup>110</sup> Das Stadtamt und seine Unterorgane. Riga, 1878.

<sup>111</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 38–39.

Tartus lõpetas vaestekolleegium tegevuse ja linnavalitsus võttis selle volitused üle hiljemalt 1889. aastal. Väiksemates linnades toimus üleminek kiiremini. Näiteks Pärnus lõpetas vaestekolleegium tegevuse juba 1879. aastal.<sup>112</sup> Seega võib üldistavalt kahe Vene linnaseaduse vahelist perioodi pidada üleminekuajaks.

Vaestehoolekande komisjonide koosseis oli linnades erinev. Riias oli komisjonis seitse linnavolikogu valitud liiget. Nende hulgas esimehena linnaameti liige ja tema asetäitja. Riias oli komisjoni liikmete seas ka linnaarst ja vaimulik. Komisjonile alluvate asutuste juhtkond koosnes kolmest liikmest – esimees ja kaks tavaliiiget. Vene vaestemaja esimees pidi olema õigeusu kiriku vaimulik.<sup>113</sup>

Tartu linnavalitsuse ümberkorraldamist alustati Vene linnaseaduse alusel 1878. aastal. Linnavalitsuse täidesaatva komisjonina asutati vaeste ja haigete komisjon (*Комиссия по делам бедных и дряхлых*<sup>114</sup>; *Die Armen und Siechen Commission*<sup>115</sup>). Organisatsiooniplaani järgi koosnes Tartu vaeste komisjon linnanõunikust, kes oli ka esimees, ja viiest lihtliikmest.<sup>116</sup> Haigeid puudutavates küsimustes pidi komisjon konsulteerima linnaarstiga. Komisjoni peamised ülesanded olid vaeste hooldamine, ravimiseks mõeldud hoonete järelevalve ja haldamine. Vaestemaja toitlustusküsimustega pidi tegelema linna kommunaalamet.<sup>117</sup>

Viljandis asutati vaeste- ja sanitaarkomisjon, kelle kompetentsi kuulus linna vaestehoolekanne. Kuberneril korraldusel võttis Viljandi linnavalitsus 1887. aastal üle linna vaestemaja, kohustades ka edaspidi sinna vastu võtma maksukogukonna liikmeid. Nende ülalpidamise eest tasus maksuvalitsus. Selle otsuse tõttu viidi läbi ka Viljandi linnavalitsuse täidesaatvate komisjonide reorganiseerimine. Sanitaar- ja vaestehoolekande komisjon jagati kaheks komisjoniks. Vaeste komisjoni ülesandeks sai linna vaestemaja haldamine ja vaestehoolekanne.<sup>118</sup> Võrdluseks Narvas,

---

<sup>112</sup> Organisationsplan [der Stadtverwaltung Pernau]: Grundzüge und allgemeine Bestimmungen. Pernau, 18..?, § 2.

<sup>113</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 40.

<sup>114</sup> Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung, 1878, nr. 63.

<sup>115</sup> Instruction für die Behörden der Stadtverwaltung Dorpat. Dorpat, 1879, lk 2, §2.

<sup>116</sup> Sammlung der von der Dorpater Stadtverordneten-Versammlung innerhalb der Jahre 1878-1883 erlassen obligatorischen Verordnungen, Instructionen und Beschlüsse allgemein verbindlichen Inhalts. Dorpat, 1883, lk 28.

<sup>117</sup> Instruction für die Behörden, lk 24.

<sup>118</sup> Определения Феллинской городской думы от 3. Июля 1887 года. Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung, 1887, nr. 89.

mis kuulus Peterburi kubermangu, eraldi alalist vaeste komisjoni ei asutatud. Linna vaestemaja juhtimine kuulus linnaapea ülesannete hulka.<sup>119</sup>

Pärnu linnavalitsuse organisatsiooniplaani järgi asutati kaheksa alalist komisjoni. Nende seas ka Pärnu sanitaar- ja vaestehoolekande komisjon. Komisjon koosnes ühest linnavalitsuse liikmest ja kuuest lihtliikmest. Komisjoni liikmed valiti linnavolikogu poolt neljaks aastaks.<sup>120</sup> Komisjoni esimees oli samaaegselt ka vaeslastekohtu liige.<sup>121</sup>

Organisatsiooniplaani järgi võttis vaestehoolekande komisjoni üle vaestekolleegiumi ülesanded. Komisjoni peamine eesmärk oli organiseerida ja koordineerida linna piires vaesteabi osutamist. Tema korraldada ja kontrollida oli linna ainsa vaestemaja tegevust. Komisjonil tuli välja selgitada kõige sobivamad vaesteabi viisid ja vormid. Samuti leidis ära märkimist, et vaestehoolekandeks ettenähtud ressursse peab komisjon kasutama ratsionaalselt. Komisjoni ülesannete hulgas oli võõra ka maksukogukonna vaeste liikmete abistamine.<sup>122</sup> Sellist kohustust ei ole sätestatud eelpool kirjeldatud Tartu linna organisatsiooniplaani.

## **2.2. Maksuvalitsused**

Balti kubermangude linnades asutati maksukogukonna juhtimiseks 18. sajandi viimasel veerandil maksuvalitsused. Need allusid magistraadile ning võtsid üle aktsiisihärrade ja kassakolleegiumide ülesanded.<sup>123</sup> Maksuvalitsuses oli seitse liiget. Esimees oli kommertsbürgermeister. Ülejäänud liikmed olid kaks raehärrat ning mõlemast gildist kaks liiget.<sup>124</sup>

Maksuvalitsuse ülesanne oli maksude kogumine, hingeloenduste korraldamine, arvestuse pidamine elanikkonna liikumise kohta, passide ja varandusliku seisuse tunnistuste

---

<sup>119</sup> Tiiu Oja. Narva linnavalitsuse ja linna ajaloo, 1870.–1917.a. – Eesti Ajalooarhiivi toimetised, 1997, 2 (9), lk 110.

<sup>120</sup> Organisationsplan, lk 1–2.

<sup>121</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.10.1904).

<sup>122</sup> Organisationsplan, lk 16–17; RA, EAA.3569.1.317, L 16р (Дело о преобразовании Городового положения 1870 г. и применении нового положения от 11 июня 1892 г).

<sup>123</sup> Arhiivijuht. I, Riigi-, kohtu- ja omavalitsusasutused. Koost. L. Leppik. Tartu, 2003, lk 321.

<sup>124</sup> BPS I, art. 697.

väljaandmine.<sup>125</sup> Samad kohustused olid ka Vene sisekubermangude linnade kogukonnavalitsustel.<sup>126</sup>

Venemaa sisekubermangude linnades moodustas iga linna maksualune seisus eraldi maksukogukonna, mida juhtis seisuslik valitsus. Iga kogukond kogus enda liikmetelt makse ja pidid tagama enda liikmete hoolekande. Adele Lindenmeyr'i hinnangul olid sisekubermangude linnade maksukogukonnad liiga vaesed ja nõrgalt organiseeritud, et täita hoolekande kohustust.<sup>127</sup> Samas kui Balti kubermangudes allusid maksuvalitsusele kõik linna maksualused elanike kategooriad. Maksuvalitsus ise 19. sajandi esimesel poolel otseselt hoolekannet ei korraldanud. Sellega tegeles vaestekolleegium.<sup>128</sup> Vaatamata sellele oli kahe asutuse tegevus omavahel seotud. Näiteks vaestekolleegiumi eelarvetega tegeles maksuvalitsuse raamatupidaja.<sup>129</sup> Nii vaestekolleegiumi kui ka maksuvalitsust juhtisid kogenud majandajad ja organisaatorid, mis ilmselt avaldada mõju ka linna hoolekande korraldusele.

Seoses riiklike maksude ja sõjaväekohustuse reformiga vähenes 19. sajandi teisel poolel linna maksuvalitsuse ülesannete ja kohustuste hulk.<sup>130</sup> Pärast 1877. aasta linnaseaduse kehtestamist Balti kubermangudes allusid maksuvalitsused 1889. aastani magistraadile, mis jätkas tegutsemist kohtu- ja järelevalveasutusena.<sup>131</sup> Magistraadi likvideerimise järel 1889. aastal, teostas järelevalvet maksuvalitsuse üle kubermanguvalitsus.<sup>132</sup> Linnavalitsus valis maksuvalitsuse eesistuja, samas kui gildidele jäi kahe kaasliikme valimine.<sup>133</sup>

Vene keskvõimul oli plaanis 19. sajandi teisel poolel linna maksukogukondade ja -valitsuste ümberkorraldamine.<sup>134</sup> Seni pidid maksuvalitsused esitama kubermanguvalitsusele kinnitamiseks

---

<sup>125</sup> BPS I, art. 698; Arhiivijuht I, lk 321.

<sup>126</sup> vt Бурцева, Всесловное и сословное, lk 123–124.

<sup>127</sup> Lindemeyr, Poberty is Not a Vice, lk 57.

<sup>128</sup> BPS I, art. 700–703.

<sup>129</sup> BPS I, art. 701.

<sup>130</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 36–37.

<sup>131</sup> RA, EAA.3569.1.550 (Verzeichniss der Vermögensobjecte und der Verwaltungsangelegenheiten, die aus dem Tätigkeitsgebiet der alten Organe der Stadtverwaltung auszuscheiden und auf die neuen Organe zu übertragen sind, lk 8).

<sup>132</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 37.

<sup>133</sup> A. Jung. Balti linnade maksuvalitsuste uuendamine. – Tallinna Teataja, 1914, nr. 281; A. Birk. Tallinna maksukogukond peab uuendustele astuma. – Tallinna Teataja, 1913, nr. 212.

<sup>134</sup> Высочайше утвержденное мнение Государственного Совета отъ 26-го Марта 1877. – Die Städte-Ordnung 1877, lk 6, art. IV.



kogukonna vaestehoolekande ja haiglaravi eelarve. Samuti ka kogutavate maksude nimekirja. Ajutistes reeglites lubatud ümberkorraldust ei toimunudki ja maksuvalitsused likvideeriti alles 1920. aastal. 19. sajandi viimasest veerandist olid maksuvalitsuste ülesanded seotud peamiselt kogukonna hoolekandega, mille teostamine toimus koostöös linnavalitsusega.<sup>135</sup>

### **2.3. Linna- ja maksuvalitsuse koostöö**

1870. aasta linnaseaduse alusel läks linnade juhtimine seisuseta linnavalitsuse kätte, kelle kompetents piirdus linna piiridega.<sup>136</sup> Samas ei tühistatud seisuslike seadusi.<sup>137</sup> Maksukogukond pidi jätkuvalt hoolitsema enda vaeste ja haigete eest. Seega linnas toimus samaaegselt territoriaalne ja kogukondlik vaestehoolekanne. Kaasaegse E. Maksimovi sõnul oli raske aru saada, kus algab üks ja lõpeb teine.<sup>138</sup>

Vene seadusandlus ei sätestanud, kuidas pidi jagunema seisuseta linnavalitsuse ja seisusliku maksuvalitsuse omavaheline kompetents linna vaestehoolekande teostamisel. Adele Lindenmeyr'i leiab, et selle tõttu jätsid Vene impeeriumi linnavalitsused vaestehoolekande teostamise peamiselt linna kogukonnavalitsustele.<sup>139</sup> Lindenmeyr'i üldistus ei pea aga paika Balti kubermangude puhul. Seejuures tuleb arvestada seda, et kui Balti kubermangude linnades esindas maksuvalitsus kõiki linna maksualuseid, siis Venemaa sisekubermangude linnades oli igal maksualusel seisusel oma seisuslik valitsus. Koostöö kahe osapoole vahel oli lihtsam kui kolme ja enama vahel.

Alexander Tobieni väitel sõlmisid Riia linnavalitsus ja maksuvalitsus 1880. aastatel lepingu, et vähendada linna vaestehoolekande killustatust. Lepingus sätestati asutuste võimkond ja kohustused. Linna vaestehoolekande peamise sihtgrupina määratleti maksukogukonna liikmed. Lepingu järgi vastutas Riia linnavalitsus ainult linna piires elavate vaeste maksukogukonna liikmete hoolekande eest. Samuti võeti endale kohuseks tegeleda linnas elavate võõraste vaestega.

---

<sup>135</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 36–37.

<sup>136</sup> Die Städte-Ordnung 1877, art. 4.

<sup>137</sup> Герье, Призрение общественное.

<sup>138</sup> Максимовъ, Законодательные вопросы, lk 50–53.

<sup>139</sup> Lindenmeyr, Poverty is Not a Vice, lk 69.

Väljaspool linna elavate vaeste maksukogukonna liikmete hoolekanne jäi linn maksuvalitsuse kompetentsi.<sup>140</sup>

Tegelikkuses määrati sarnaste lepingute alusel kompetentsipiir ja kohustused mitte ainult Riias, vaid enamikes kui mitte kõigis Balti kubermangude linnades. Seejuures väiksemates linnades toimus see palju varem kui Riias. Väikelinnades sõlmiti lepingud vahetult pärast 1870. aasta linnaseaduse kehtestamist 1877. aastal.<sup>141</sup> Näiteks Võnnu linna- ja maksuvalitsus leppisid 1878. aastal kokku, et viimasele jäi kohustus teostada maksukogukonna vaeste liikmete hoolekannet linnas ja vaestemaja ülalpidamine.<sup>142</sup> Pärnu linnavalitsus sõlmis maksuvalitsusega lepingu 1879. aastal.<sup>143</sup> Seega Liivimaa linnavalitsused võtsid endale kohustuse tagada vaesteabi linna maksuvalitsusele elanikkonnale.

Probleemseks jäi Tartu linna- ja maksuvalitsuste tegevus vaestehoolekande teostamisel.<sup>144</sup> Eelpool käsitletud lepinguni jõuti Tartus ilmselt alles 1890. aastatel. Lepingu järgi pidi Tartu maksuvalitsus eraldama linnavalitsusele igal aastal konkreetse summa linna vaestemajadesse vastuvõetud maksukogukonna liikmete ülevalpidamise jaoks.<sup>145</sup> Tartu maksuvalitsus jättis aga mitmel aastal järjest kohustuse täitmata, mille tõttu kogunes võlg linnavalitsuse ees.<sup>146</sup> Konflikti sekkunud Liivimaa kubermanguvalitsuse hinnangul oli selline leping õigustühine. Tartu linnavalitsus kaalus kaebuse esitamist senatile.<sup>147</sup> Paraku ei selgu, kuidas antud konflikt lahenes.

Ühiskondliku hoolekande seadus ei määratlenud, kuidas peab olema korraldatud vaestehoolekanne. Sätestatud oli ainult linna- ja talurahva kogukondade kohustus kinni maksta enda vaeste ülalpidamine üldhoolekande kolleegiumi hoolekandasutustes.<sup>148</sup> Linnades olid kohustused ära jaotatud vastavalt linna- ja maksuvalitsuste võimalustele. Enamikes linnades jäi maksuvalitsuse kohuseks võõrsil elavate vaeste ja haigete maksukogukonna liikmete hoolekanne.

---

<sup>140</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 39–40, 51.

<sup>141</sup> Linna maksukogukonna oludest I. – Postimees, 1904, nr 22; Linna maksukogukonna oludest II. – Postimees 1904, Kasutatud 01.05.2021, nr. 23.

<sup>142</sup> Определения Венденской городской думы от 9. Февраля 1878 г. – Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung, 1878, nr. 26.

<sup>143</sup> RA, EAA.3833.1.969, L 1–2 (Linnavalitsuse kiri maksuvalitsusele, 01.09.1899).

<sup>144</sup> Linna maksukogukonna I.

<sup>145</sup> Linna maksukogukonna I-II.

<sup>146</sup> Linnawolikogu koosolek 1. weebruaril. – Postimees, 1901, nr. 28.

<sup>147</sup> Linnawolikogu erakorraline koosolek 25. jaanuaril. – Postimees 1904, nr. 24.

<sup>148</sup> ÜHS, art. 200.

Pärnu vaestehoolekande komisjon vahendas pidevalt päringuid ja abiraha saadeti näiteks Kuressaare, Riia, Haapsalu, Liepaja, Viljandi, Lemsalu, Tartu, Jelgava ja Tallinna maksuvalitsustelt.<sup>149</sup>

Ka Pärnu linnavalitsus võttis kohustuseks osutada vaesteabi linna vaestele.<sup>150</sup> Praktikas aga toetati maksukogukonna liikmeid nii kodus kui ka võõrsil. Pärnu maksuvalitsus tegeles peamiselt maksukogukonna haigete hoolekande korraldamisega. Paraku ei selgu antud töös kasutatud materjali põhjal, miks Pärnu vaestehoolekande komisjoni tegevus oli teistest erandlik.

Kulukamate ja keerukamate juhtumite puhul tegid Pärnu linna- ja maksuvalitsus koostööd.<sup>151</sup> Nii näiteks organiseeriti Haapsalus elanud vaimuhaige Amalia Frischi transport Pärnu, kus ta paigutati ajutiselt sugulase juurde elama. Seni korraldati tema paigutamine Riias asuvasse üldhoolekande kolleegiumi vaimuhaiglasse. Sugulane aga tahtis saada vaimuhaige naise hooldamise eest tasu. Pärnu linna- ja maksuvalitsus leppisid kokku, et maksavad ülalpidamiskulud kahepeale ära.<sup>152</sup>

Linnaseadus lubas samaaegselt töötada nii linnavalitsuses kui ka seisuslikus asutuses.<sup>153</sup> Nii oli Pärnu vaestehoolekande komisjoni liikmete seas ka maksuvalitsuse notar.<sup>154</sup> Viimane edastas sageli komisjoni korralistel koosolekutel suuliselt maksuvalitsusele laekunud vaesteabi teateid, ettepanekuid ja muud asjakohast informatsiooni.<sup>155</sup> Võib öelda, et tegemist oli praktikas olulise lüluga, mis kiirendas kahe asutuse omavahelist kommunikatsiooni.

Saksa ajaloolased Kai Detlev Sievers ja Harm-Peer Zimmermann väidavad, et 19. sajandi sotsiaalsete reformide ajal pakkus magistraat nimetada vaestekolleegium ümber vaeste komisjoniks ja mitte muuta senist praktikat.<sup>156</sup> Georg Steinmetz rõhutab, et Saksamaal sätestati riiklikul tasandil küll vaestehoolekande üldised põhimõtted, kuid praktikas mängisid väga olulist rolli ikkagi kohalikud korraldused ja traditsioon.<sup>157</sup> Ka Vene seadusandlus ei sätestanud kordagi,

---

<sup>149</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 28.03.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 23.01.1893); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 27.07.1896)

<sup>150</sup> RA, EAA.3569.1.2265, L 16р (Дело о призрении бедных, 1891, lk 105).

<sup>151</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199, (Komisjoni protokoll, 15.01.1893).

<sup>152</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.02.1895).

<sup>153</sup> Городовое положение = Städte-Ordnung, art. 91.

<sup>154</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.07.1892).

<sup>155</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.12.1894); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.02.1895).

<sup>156</sup> Sievers, Zimmermann, Das disziplinierte Elend, lk 126–129.

<sup>157</sup> Steinmetz, Regulating the Social, lk 112.

kuidas pidi vaestehoolekanne praktikas toimima. Kas ja kui palju muutus linna vaestehoolekande praktika Eesti- ja Liivimaa linnades pärast 1870. aasta linnaseaduse kehtestamist, ei ole uuritud. Samas ei ole uuritud ka seda, milline praktika oli enne 19. sajandi teise poole reforme. Võttes arvesse eelpool juba kirjeldatud muutusi, võib oletada, et Balti kubermangudes jätkus pärast Vene linnaseaduse kehtestamist vähemalt osaliselt endine praktika. Likvideeritud magistraadi ja vaestekollegiumi hoolekande ülesanded võttis üle linnavalitsus ja vaestehoolekande komisjon. Samas kui maksuvalitsused jätkasid tegutsemist ja kogusid oklaadimakse. Selleks, et ühildada muutunud oludes kahe institutsiooni tegevus, sõlmiti vaestehoolekande ülesannete täitmiseks lepingud. Arvata võib, et osaliselt jäid samaks ka hoolekande vormid, viisid ja määrad, mis kuulusid niikuinii kohaliku tasandi võimkonda.

## **2.4. Linna vaestehoolekande tuluallikad**

### **2.3.1 Linnavalitsuse seadusega ettenähtud teenimisvõimalused**

Kui 1870. aasta seadus andis linnavõimudele suurema iseseisvuse kohaliku elu korraldamisel, siis 1892. aasta oma kitsendas seda. Linnavalitsusel oli keelatud iseseisvalt kehtestada uusi makse kehtestada. Vaeste ja haigete heaks kogutavad maksud tuli esitada kinnitamiseks kubermanguvalitsusele.<sup>158</sup>

Üldise hoolekande seaduse järgi oli kohaliku omavalitsuse üks peamisi ülesandeid heategevuslikuks otstarbeks vajalike rahaliste vahendite muretsemine.<sup>159</sup> Hoolekande jaoks vajalike rahaliste vahendite saamiseks nägi seadus ette mitmeid võimalusi.<sup>160</sup> Valdkonna finantseerimiseks vajaliku kapitali kujunemise võimalused olid järgnevad: linnalt ja riigilt saadud abiraha, heategevuslikud korjandused, heategevatele asutustele tehtud annetused ja pärandused, rahatrahvid, majanduslikud ja juhuslikud sissetulekud.<sup>161</sup>

---

<sup>158</sup> Linna-seadus 1892, art. 181.

<sup>159</sup> ÜHS, art. 6.

<sup>160</sup> ÜHS, art. 17–46.

<sup>161</sup> ÜHS, art. 17.

Seadusega oli ära määratud, millistel konkreetsetel juhtudel pidid rahatrahvid minema heategevuseks<sup>162</sup> ning kuidas kujunevad majanduslikud ja juhuslikud sissetulekud.<sup>163</sup> Linnavalitsuse vaestehoolekande eelarve moodustumise praktika kohta annavad hea ülevaate linnavalitsuste kulused ja tulused tutvustavad perioodilised trükised.

Linnavalitsused kurtsid küll rahaliste vahendite vähesuse üle ja põhjendasid sellega vaestehoolekande vähest finantseerimist. Samas aga finantsministeeriumi poolt läbiviidud uurimus 1905.–1906. aasta kohta näitas, et Liivimaa kubermangus oli kasutamata jäänud üle 30% võimalikest sissetulekutest.<sup>164</sup> Selle põhjal võiks järeldada, et linnad ei rakendanud täiel määral neile antud võimalusi teenida tulu vaesteabi finantseerimiseks.

### **2.3.2 Annetused, pärandused, korjandused**

Heategevuslikuks otstarbeks oli lubatud teha annetusi, pärandusi ja korjandusi. Eraisikute annetuste ja päranduste puhul oli vastuvõtjal kohustus kontrollida isiku tausta ja veenduda, et ta pole varasemalt karistatud või kohtu all. Keelatud oli võtta annetusi isikutelt, kelle eesmärk oli varasemate tegude varjamine ja riikliku tunnustuse saamine. Kahtluste korral tuli teavitada kubermanguvalitsuse kaudu siseasjade ministeeriumit.<sup>165</sup>

Avalikud korjandused jagunesid otstarbe järgi kaheks. „Vaestele ja armetutele“ mõeldud annetused võis laiali jagada nendele vaestele, kes ei asunud hoolekande asutustes. „Heategevate asustuste ülalpidamiseks“ kogunenud annetused tuli paigutada krediidasutustesse ning üksnes kapitalilt kogunevad protsendid võis kulutada kehtestatud otstarbel.<sup>166</sup> Korjanduskastid olid lukustatud ning pidid kandma vastavaid silte ja olema kinni pitseeritud. Võtmed pidid olema hoiul kohalikus omavalitsuses.<sup>167</sup> Kogutud annetused tuli kohalikul omavalitsusel saata esimesel

---

<sup>162</sup> ÜHS, art. 41.

<sup>163</sup> ÜHS, art. 44.–46.

<sup>164</sup> Сиринов, Земские и городские, lk 192.

<sup>165</sup> ÜHS, art. 33–39.

<sup>166</sup> ÜHS, art. 20–22.

<sup>167</sup> ÜHS, art. 24.

võimalusel edasi kubermanguvalitsusele või üldhoolekande kolleegiumile, kus toimus nende ümberjagamine.<sup>168</sup>

Lisaks laekus linnavalitsusele raha otse annetustest, pärandustest, kingitustest. Näiteks Volmaris elanud Natali Henzel, kes suri 7. detsembril 1900. aastal, annetas Pärnu linna vaestemajale 50 rubla.<sup>169</sup> Eraisikulised annetused moodustasid väga suure osa impeeriumi suurlinnade (Moskva, Peterburi, Odessa, Riia) vaestehoolekande eelarvest.<sup>170</sup> Pärnu põhjal võib väita, et väikelinnades oli eraisikulistel annetustel väiksem roll kui suurlinnades.

### 2.3.3. Vaesteabi kassad

Vene impeeriumi linnades oli kodanikel õigus asutada vastastikuse abistamise seltsi. Samuti oli võimalik asutada ühiseid kassasid, kuhu tavaliselt koondusid ühe eriala esindajad, kes panustasid regulaarsete sissemaksetega, kellel seejärel oli vaesumise või haiguse korral õigus saada rahalist abi. Vene seadusandluses ei tehtud vahet vastastikuse abistamise kassadel ja heategevuslike seltsidel. Vaatamata erinevustele nende tegevuses, kuulusid nad seaduse järgi heategevuslike asutuste kategooriasse.<sup>171</sup> Alates 1889. aastast nõuti abi- ja pensionikassade asutamise kooskõlastamist siseministeeriumiga.<sup>172</sup>

1877. aastal Eesti alal kehtima hakanud linnaseadus korrastas senist maksukorraldust. Lõpetati mitmete eriotstarbeliste kassade tegevus. Nende ülesanded ja kapital läksid üle linnavalitsusele.<sup>173</sup> 1889. aastal, seoses magistraadi likvideerimisega, anti Balti kubermangude linnavalitsustele üle kõik erialaste ühenduste kapital (leskede ja orbude kassad).<sup>174</sup> Vene linnaseadus lubas

---

<sup>168</sup> ÜHS, art. 27.–30.

<sup>169</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll 04.05.1901).

<sup>170</sup> Ирина Владимировна Владимировна; Лев Ильич Яковсон. Потенциал и пути развития филантропии в России. Москва, 2010, lk 78.

<sup>171</sup> Анастасия Сергеевна Туманова. Опыт деятельности обществ социальной защиты в дореволюционной России в решении социальных проблем населения. – Социальный архив, 2010, nr 3, lk 62–63.

<sup>172</sup> О пенсионных и вспомогательных кассах при городских общественных управлениях. – Сборник циркуляров и распоряжений по административной части Лифляндской губернии: за 1888–1895 годы. Рига, 1896, lk 85.

<sup>173</sup> Hans Kruus. Tartu 19.–20. sajandil. Tartu/Tartu linna-uurimise toimkond. Tartu, 1927, lk 150; RA, EAA.3569.1.2208 (Komisjoni protokoll, 12.04.1905).

<sup>174</sup> ÜHS, art. 181, lisa 3.

linnavalitsusel paigutada kapital väärtpaberitesse protsente kandma. Väärtpaberitesse paigutatud kapitalilt kogunenud protsentide arvelt tehti väljamakseid vastava kassa liikmetele.<sup>175</sup>

1892.–1905. aasta Pärnu vaestehoolekande komisjoni protokollide põhjal haldas komisjon viit kassat: linna vaekoja töötajate<sup>176</sup>, kaalumõõtjate<sup>177</sup>, praakijate<sup>178</sup>, mõõtjate<sup>179</sup>, kõrtsikassa (*Schenkerei*-kassa)<sup>180</sup>. Esimese nelja kassa kapitali protsentidest maksti linnaseaduses ettenähtud pensionit endistele linna asutuste töötajatele.

Kõige olulisem kassa oli kõrtsikassa. Selle tegevuse ja ülesanded sätestas 1. aprillil 1783. aastal väljastatud kindralkuberneri korraldus.<sup>181</sup> Selle põhjal asutati kassa haldamiseks aktsiisikomisjonid, kuhu kuulusid magistraadi ja gildi esindajad. Alates 1838. aastast pidid kassasse tasuma vastavat vaestemaksu kõik kõrtsipidajad. 1867. aastal kaotati kõrtside pidamise eesõigused. Kassa kapital paigutati väärtpaberitesse. Protsentidest kogunenud tulu jagati gildi liikmete leskedele ja orbudele.<sup>182</sup>

Siseministri 1886. aasta korraldusega pidid kassad minema üle linnavalitsustele. Pärnus nii oligi ja kassat haldas kuni 1904. aastani Pärnu vaestehoolekande komisjon. 1905. aastal asutati kassa haldamiseks juba eraldi kõrtsikassa komisjon,<sup>183</sup> mis tegutses uuel kujul kuni 1918. aastani.<sup>184</sup> Tartus jäi kõrtsikassa gildi kätte kuni 1899. aastani ja alles 20. sajandi alguses anti see üle linnavalitsusele.<sup>185</sup> Nii nagu Pärnus asutati ka Tartus 1905. aastal linnavalitsuse alluvuses kõrtsikassa komisjon.<sup>186</sup>

---

<sup>175</sup> Kotka, Ilmalik hoolekanne, lk 76.

<sup>176</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.01, 15.04.1898); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.07.1900).

<sup>177</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.04.1898).

<sup>178</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.07.1894).

<sup>179</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.01.1892, 01.11.1892).

<sup>180</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.07.1894).

<sup>181</sup> Vt RA, EAA.3569.1.550 (Verzeichniss der Vermögensobjecte und der Verwaltungsangelegenheiten, die aus dem Thätigkeitsgebiet der alten Organe der Stadtverwaltung auszuschneiden und auf die neuen Organe zu übertragen sind, lk 7).

<sup>182</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 38.

<sup>183</sup> RA, EAA.3569.1.2208 (Komisjoni protokoll, 12.04.1905).

<sup>184</sup> RA, EAA.3569.1.2554 (Empfangsbuch über gezahlte Schenkbenefizien).

<sup>185</sup> Tartu linna kõrtsikassa. – 01.02.1922, nr. 26.

<sup>186</sup> RA, EAA.3569.1.2208 (Komisjoni protokoll, 12.04.1905).

#### 2.3.4. Maksukogukonna rahaline panus

1863. aastal kaotati pearaha linnades, kuid maksualune seisund säilis.<sup>187</sup> Kaupmehed, väikekodanlased, käsitöölised, teenijad ja töölised tasusid ka edaspidi oklaadimakse.<sup>188</sup> Alates 1880. aastatest nimetati kõiki otseseid makse oklaadimaksudeks. Nende hulgas oli ka maks kogukondlikeks vajadusteks (*сбор на общественные нужды*).<sup>189</sup> Maksu suurus sõltus seisuslikust kuuluvusest. Enamik maksust kulus maksuvalitsuse ülalpidamiseks ja kogukonna vaestehoolekande finantseerimiseks.<sup>190</sup> Linnaelanike silmis oli tegemist maksuga vaeste heaks (*денги в пользу бедных*).<sup>191</sup> Blumenbach nimetab seda ühiskondlikuks maksuks.<sup>192</sup> Samas kui Tobien kirjutab maksust vaeste heaks.<sup>193</sup> Vene impeeriumis ei kehtestatud ametlikult vaestemaksu.<sup>194</sup> Vaatamata sellele, võib linnade maksukogukonna liikmete poolt tasutud kogukondlikeks vajadusteks mõeldud maksu, pidada selle peamise eesmärgi põhjal vaestemaksuks.

1879. aastal sõlmitud lepingu alusel kohustus Pärnu maksuvalitsus igal aastal eraldama vaeste komisjonile maksukogukonna vaeste ülalpidamiseks konkreetse summa.<sup>195</sup> Alates 1880. aastast kandis maksuvalitsus linnale igal aastal üle kogukonna vaeste ülevalpidamiseks 3200 rubla.<sup>196</sup> 1884. aastal oli see juba 3500 rubla,<sup>197</sup> püüdes sellisena kuni sajandi lõpuni.

1899. aasta septembris tegi Pärnu linnavalitus maksuvalitsusele ettepaneku tõsta senist summat 1500 rubla võrra, mis kokku moodustaks 5000 rubla aastas. Tegelikud kulutused vaestehoolekandele olid aastate jooksul olulisel määral kasvanud ja vaestemaja vajas laiendamist. 5000 rublast kavatseti 4200 rubla kulutada igakuise abirahana ja küttematerjali kohaletoometamiseks. Ülejäänud 800 rubla oli mõeldud lastekodu jaoks. Pöördumises märgiti, et vaestemaja ja sealsete elanike ülalpidamist saab linn jätkata seni, kuni pärast kohustuslike

---

<sup>187</sup> Eesti ajalugu V, lk 56.

<sup>188</sup> Податным Управлением. Инструкция для составления и исполнения смет доходов и расходов податных обществ. – Сборник циркуляров и распоряжений по административной части Лифляндской губернии: за 1888–1895 годы. Рига, 1896, lk 313.

<sup>189</sup> СЗРИ. Том V. Свод Уставов о Податях. Разд. I – О податях подушной и оброчной. art. 241.

<sup>190</sup> Податным управлением, lk 311–316; Тобин, Призрение бедных, lk 36.

<sup>191</sup> RA, EAA.3569.1.2266 (Palvekiri linnavalitsusele).

<sup>192</sup> Блуменбах, Гражданское состояние, lk 18, 22, 29.

<sup>193</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 37.

<sup>194</sup> Галай, Черных, Нищенство и бродяжничество, lk 134.

<sup>195</sup> RA, EAA.3833.1.969, L 1–2 (Linnavalitsuse kiri maksuvalitsusele, 01.09.1899).

<sup>196</sup> Budget der Stadt Pernau für das Jahr 1880, lk 14.

<sup>197</sup> Budget der Stadt Pernau 1883. Pernau, 1880, lk 29.



väljaminekute täitmist jäävad üle lisavahendid. Kui peaks minema teisiti, siis on linn kohustatud hoolt kandma üksnes hoone kui linna kinnisvara eest, jättes muud kulutused maksuvalitsusele.<sup>198</sup> 24. septembril 1899. aastal toimunud maksuvalitsuse koosolekul otsustati Pärnu linnavalitsuse palve rahuldada ja tõsta maksu vajalikul määral.<sup>199</sup> Pärast mitmeid päringuid ja täpsustusi rahuldab Liivimaa kubermanguvalitsus Pärnu maksuvalitsuse taotluse ja lubas tõsta maksukogukonna aastamaksu.<sup>200</sup>

Maksukogukonda võeti vastu uusi isikuid vastavalt nende maksevõimekusele. Näiteks 1899. aastal võeti Pärnu maksukogukonda vastu endine Saksamaa alam F. H. Formeier, kes kohustus andma Pärnu vaestekomisjonile tagatisrahana 1000 rubla. See pidi jääma komisjoni hoiule, kuni mehe surmani. Sellelt kapitalilt kogunevad protsendid oli mõeldud mehe perekonna abistamiseks, kui selline vajadus peaks tekkimas.<sup>201</sup> Nii et eraisikute toetusfondid olid mõeldud eelkõige konkreetsete perekondade abistamiseks. Jüri Kotka väitel korraldati linnavalitsuse vaestehoolekannet peamiselt linnavalitsuse hoida antud eraisikute toetusfondide põhjal. Pärnus oli 1898. aastal selliseid kapitale 18, mille protsentidest abistati vaeseid.<sup>202</sup>

Jüri Kotka tabeli põhjal oli aastatel 1896–1917 Pärnu linnavalitsuse keskmine vaestehoolekande eelarve 9804 rubla aastas.<sup>203</sup> Alates 1905. aastast kandis maksuvalitsus linnavalitsusele üle 5000 rubla aastas. Seega keskmiselt oli maksuvalitsuse aastane panus Pärnu vaestehoolekandesse ligi 50%. Nii et sisuliselt jagunes linna vaestehoolekande finantseerimine linna- ja maksuvalitsuse vahel pooleks.

---

<sup>198</sup> RA, EAA.3833.1.969, L 1–2 (Linnavalitsuse kiri maksuvalitsusele, 01.09.1899).

<sup>199</sup> RA, EAA.3833.1.969, L 5 (Maksuvalitsuse koosoleku protokoll, 24.09.1899).

<sup>200</sup> RA, EAA.3833.1.969 (Kubermanguvalitsuse korraldus, 16.01.1906).

<sup>201</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 12.11.1899).

<sup>202</sup> Kotka, Ilmalik hoolekanne, lk 81.

<sup>203</sup> Kotka, Ilmalik hoolekanne, Lisa, Tabel 48.

### **3. Vaestehoolekande praktika Pärnu näitel**

Pärast 1870. aasta Vene linnaseaduse kehtestamist sai peamiseks linna vaestehoolekannet organiseerivaks ja koordineerivaks asutuseks linna vaestehoolekande komisjon. Vene seadusandlus ei sätestanud, kuidas peab olema korraldatud nimetatud asutuse töökorraldus. Samuti puudusid seadustes vaese defineerimise kriteeriumid ning vaesteabi vorm, viis ja ulatus. Nimetatud probleemide lahendamise delegeeris keskvoim kohalikule omavalitsusele. Järgnevas peatükis kirjeldan vaestehoolekande komisjoni tegevust vaesteabi määramisel. Eesmärk on jälgida seaduste ja praktika vahetõrget ning püüda välja selgitada peamised vaesteabi osutamise kriteeriumid praktikas. Peamise allikana kasutan Pärnu vaestehoolekande protokolle vahemikus 1892–1904.

#### **3.1. Vaestehoolekande korraldus**

##### **3.1.1 Vaesteabi taotlemine ja saamine**

Vaesteabi määramise aluseks oli taotlus. See tuli iseseisvalt või kellegi vahendusel esitada Pärnu vaestehoolekande komisjonile, kelle tööruumid asusid raekojas.<sup>204</sup> Taotlusi võeti vastu nii suuliselt kohapeal kui ka kirja teel. Pärnus elavatel vaestel oli ilmselt lihtsam, kiirem ja odavam esitada palve kohapeal, samas kui võõrsil elavatel isikutele oli sobivam saata posti teel palvekiri. Harvemal juhul tulid nad ise Pärnu kohale.<sup>205</sup>

Peamiselt taotleti komisjonilt vaesteabi määramist, juba määratud vormi muutmist või abiraha suuruse tõstmist.<sup>206</sup> Vastavaid ettepanekuid esitasid ka komisjoni liikmed.<sup>207</sup>

Vaesteabi määramine toimus reeglina vaestehoolekande komisjoni korralistel koosolekutel, mis leidsid aset kaks korda kuus. Korraliste istungite vahepealsel ajal tegelesid taotluste vastuvõtuga komisjoni esimees ja sekretär. Seega nendele langes peamine koormus vaestehoolekande

---

<sup>204</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.11.1894); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.03.1899); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 01.03.1896).

<sup>205</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.04.1895).

<sup>206</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 02.11.1898, 16.11.1898, 15.12.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899, 15.03.1899).

<sup>207</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.02.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.11.1894); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.01.1898, 15.05.1898, 15.09.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.04.1899, 16.08.1899); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.01.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.06.1902).

korraldamisel. Vahel, kui olukord seda nõudis, võttis otsuse vastu komisjoni esimees ainuisikuliselt.<sup>208</sup> Eriarvamusi kohtab protokollides harva.<sup>209</sup>

Pärnu vaestehoolekande komisjon käsitles igat juhtumit individuaalselt. Vaesteabi määramisele eelnes taotleja taustauuring. See toimus küsitlusena komisjonis kohapeal või kirja teel. Viimase puhul saadi vajalik info vahendajate käest. Ühendust peeti näiteks vaesteabi seltside, vallavalitsuste, politsei, pastori, sugulase jt kaudu.<sup>210</sup> Johtuvalt on protokollides väga palju isikuandmeid. Samuti on erineva põhjalikkusega kirjeldatud vaesuse põhjus ja isiku eluolu. Vahel on märgitud ka isiku senine eluviisi.<sup>211</sup>

Üldised isikuandmed sai komisjon tõenäoliselt maksuvalitsuselt.<sup>212</sup> Viimase ülesanne oli hingeloenduste korraldamine ja oklaadiraamatute pidamine, nii et kogu vajalik andmestik konkreetse isiku kohta oli ühes kohas olemas. Arvestades, et mõned vaestehoolekande komisjoni liikmed olid ka maksuvalitsuses, siis vastava info kättesaamine ei tekitanud raskusi. Tõenäoliselt oli selline praktika palju ulatuslikum ja tavapärasem, nii et protokollides on seda vaid erandjuhtudel ära märgitud.

Täiendav informatsiooni vaese tegelikust eluolust kogunes ka mujalt. Vaestehoolekande komisjoni liikmed olid aastaid samad ja kuulusid ka sanitaarkomisjoni koosseisu. See kohustas neid osalema linnaosade sanitaarolude inspeksioonides, mis võimaldas tutvuda vahetult kohapealsete oludega.<sup>213</sup> Kuna linn oli väike, siis võisid komisjoni liikmed puutuda taotlejatega ka igapäevaselt kokku.<sup>214</sup> Vajadusel saatis komisjon ühe või mitu liiget taotleja elutingimusi üle vaatama.<sup>215</sup> Lisaks laekus komisjonile informatsiooni vaeste kohta pealekaebustena.<sup>216</sup>

---

<sup>208</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.10.1893).

<sup>209</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 02.03.1892); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.04.1898).

<sup>210</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll 15.07.1899); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll 15.03.1901).

<sup>211</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.12.1892); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.08.1898).

<sup>212</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.08.1904).

<sup>213</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.06.1893); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 05.06.1898); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.03.1901).

<sup>214</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 07.06.1901, 15.10.1901).

<sup>215</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.06.1903); RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 02.03.1892); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 02.05.1894); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 01.03.1896, 01.07.1896); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.03.1900).

<sup>216</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.01.1894); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.01.1901).

Nii Riias, Tartus kui ka Pärnus oli vaestehoolekande komisjonis orienteeruvalt kuus-seitse liiget. Pärnu oli piisavalt väike, mis võimaldas kuueliikmelisel komisjonil hallata laekuvat infot vaeste kohta, neid individuaalselt küsitleda ja kohapeal oludega tutvumas käia. Oluliselt suuremates linnades oli see palju keerulisem ja linnavalitsus pidi kasutusele võtma alternatiivsed meetmed.<sup>217</sup> Näiteks Riias kasutas vaeste komisjon isiku tausta väljaselgitamiseks täiendavaid abilisid.<sup>218</sup> Lisaks on andmeid vabatahtlikel tugineva Elberfeldti süsteemi kasutamise kohta Riias ja Tartus.<sup>219</sup> Pole küll teada, kui ulatuslik see praktikas oli.

Komisjonil oli mitmekülgne info vaese kohta, kuid pärast toetuse määramist, süsteemset järelevalvet ei teostatud. Nii et vaesteabi mõjutavatest faktoritest sai komisjon teada juhusliku info põhjal. Sellise info allikateks olid näiteks kaebused või kuuldused.<sup>220</sup> Vaesteabi saajal puudus aga huvi teavitada komisjoni oludest, mis tooksid kaasa toetusest ilmajäämise. Näiteks süüdistas 15. novembri 1902. aasta koosolekul lesk Jürgens komisjoni selles, et nad annavad ebaõiglaselt vaesteabi Henrietta Zaalmannile, kellel oli oma maja. Komisjoni sekretär kontrollis arhiivist üle, et 1893. aastal määrati kinnisvaraomanikule Henriettale vaesteabi. See oli mõeldud ämma ülevalpidamiseks. Ämm oli aga surnud juba 1894. aastal, kuid Henrietta ei teavitanud sellest komisjoni ja jätkas abiraha vastuvõtmist. Lisaks sai naine abiraha endiste linna vaekoja töötajate leskedele ja lastele mõeldud erialasest kassast. Komisjon jättis naise karistuseks edaspidi ilma igasugusest toetusest.<sup>221</sup>

Vene 1892. aasta linnaseadus võimaldas esitada linnavalitsuse ametnike peale kaebusi.<sup>222</sup> Seda õigust on vaesteabi taotlejad, kes polnud nõus komisjoni otsusega, praktikas kasutanud.<sup>223</sup> Kaebusi esitati nii linnavalitsusele kui ka kubermanguvalitsusele, kes omakorda palusid vaestehoolekande komisjonilt seletuskirja.<sup>224</sup> Näiteks esitas Liivimaa kubermanguvalitsusele kaebuse väikekodanlane Fremgold Pill, keda ei rahuldanud komisjoni otsus. Komisjon saatis kubermanguvalitsusele seletuskirja, mille järgi oli isikul 11 täiskasvanud last, kes pidid Balti

---

<sup>217</sup> Vt Лазарева, Адресная помощь, lk 46.

<sup>218</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 47.

<sup>219</sup> Grünewaldt, Das Armenwesen, lk 19. Kodumaalt Tartust. – Postimees, 1893, nr. 69.

<sup>220</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.01.1901).

<sup>221</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.11.1901).

<sup>222</sup> Linna-seadus 1892, art. 141–149.

<sup>223</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.06.1893); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.06.1895).

<sup>224</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 01.10.1896).

eraseduse artikli 209 järgi enda vanemaid üleval pidama.<sup>225</sup> Tavaliselt lepiti komisjoni selgitustega ja lõpetati menetlus.<sup>226</sup> Harvemal juhul oli kaebustel ka tegelik mõju. Nii andis linnavalitsus korralduse määrata toetus isikule, kellele komisjon algselt ära ütles.<sup>227</sup> Komisjon küll selgitas, et isiku kaebused on alusetud, kuid oli sunnitud täitma korraldust.<sup>228</sup>

Protokollides on läbivalt kirja pandud vaesteabi taotleja vastuväited, põhjendused, soovid või eelistused.<sup>229</sup> Võib järeldada, et vaesteabi määramine toimus osaliselt komisjoni ja vaese vahelise dialoogina. Arutelu keskmes oli tavaliselt vaesteabi vorm, viis ja suurus.<sup>230</sup> Kui komisjon pidas taotleja vastuväiteid põhjendatuks, siis võeti need arvesse ja muudeti algset otsust. Näiteks Võrus elanud lesele Julia Gerngreifele saatis komisjon kirja, milles teatas, et naine paigutatakse vaestemajja. Nane selle otsusega ei nõustunud ja palus määrata talle igakuine abiraha. Julia Gerngreife esitas põhjendusena vanadusnõtruse, mis ei võimalda tal kolida Pärnu. Komisjon rahuldab tema palve.<sup>231</sup>

### 3.1.2 Vaesteabi vorm, viis ja kestus

Pärnu vaestehoolekande komisjoni poolt vaestele osutatud abi oli peamiselt rahaline või mitterahaline. Kestuse järgi osutati rahalist vaesteabi pikaajalise, ajutise või ühekordse toetusena. Pikaajalist ülalpidamistoetus maksti välja igakuiselt, kvartali, poole aasta kaupa või harvemal juhul korraga. Näiteks palus eestkostja komisjonil välja maksta lapse aastane ülalpidamistoetus korraga, sest ta elab maal neljakümne versta kaugusel.<sup>232</sup>

Pikaajalise toetuse saamine eeldas kvalifitseerumist vastavatele kriteeriumitele, mida käsitleti järgnevas alapeatükis. Lühiajalised toetused oli seotud ajutiste olukordadega, mis mõjutasid isiku

---

<sup>225</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 20.01.1903).

<sup>226</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 27.11.1896).

<sup>227</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 24.07.1899).

<sup>228</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 16.08.1899).

<sup>229</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.06.1894); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.02.1896); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.05.1898, 15.07.1898, 15.09.1898).

<sup>230</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 01.08.1898, 15.08.1898); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 05.12.1896); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 04.10.1899); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.10.1899); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.01.1900); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.08.1894); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 02.01.1893); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 16.08.1899).

<sup>231</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.04.1899).

<sup>232</sup> RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.02.1900).

või perekonna toimetulekut. Sellised põhjused oli näiteks ajutine töö<sup>233</sup> või töövõime kaotus (haigus või vigastus),<sup>234</sup> perekonna peamise toitja äraolek<sup>235</sup>. Näiteks 1892. aastal palus vaesteabi Lisa Udikas, sest tema mees oli kadunud. Naine jäi nelja lapsega üksinda. Enda ütluste tõestuseks esitas Lisa politsei tunnistuse, mille järgi oli mees tõesti kolm nädalat tagasi kadunud. Naisele määrati toetus seni, kuni mees välja ilmub.<sup>236</sup>

Pikaajalise ja lühiajalise toetuse kõrval osutati ühekordset sihtotstarbelist rahalist toetust. Põhjused selle määramiseks olid erinevad ja individuaalsed. Kõige tavalisem ühekordne toetus oli matuse- või sõiduraha.<sup>237</sup> Ühekordset toetust anti ka töövõimetuse korral, perekonnaliikme äraoleku tõttu, eluruumide eest tasumiseks, taastusraviks, kohtukuludeks jpm.<sup>238</sup>

Ühiskondliku hoolekande seadus võimaldas kohalikul omavalitsusel ise otsustada vaesteabi suuruse üle.<sup>239</sup> Kui erinevad või sarnased olid vaesteabi toetuste suurused Liivimaa linnades on eriuurimuste puudusel ja ka allikate vähesuse tõttu raske öelda. Näiteks Alexander Tobieni andmetel oli Riias keskmine abiraha suurus ühes kuus minimaalselt 30 kopikat ja maksimaalselt 2 rubla.<sup>240</sup> Üldhoolekande kolleegiumil oli lubatud anda välja ühele isikule maksimaalselt 5 rubla kuus.<sup>241</sup> Pärnus oli 1895. aastal vastavalt isiku olukorrale tavapärase minimaalne toetus 50 kopikat ja maksimaalne 3 rubla. Nende kõrval olid üksikud erandid, kellele maksti üle 4 rubla. Ühele

---

<sup>233</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.03.1902).

<sup>234</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 18.06.1893); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.10.1899); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.11.1893); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.09.1899); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.04.1904); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.02.1894); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 02.10.1895); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 01.11.1896); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.01.1899); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.03.1894).

<sup>235</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.11.1892); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.09.1899); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.02.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.09.1902); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.09.1893).

<sup>236</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.11.1892).

<sup>237</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.04.1893);

<sup>238</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.10.1892.); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.08.1898); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.12.1893); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.03., 15.04.1899); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.10.1896); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.10.1901); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 01.06.1893); RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.01.01.06.1892); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 28.02.1900); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 01.06.1896); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.06.1895). RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 22.04.1902).

<sup>239</sup> ÜHS, art. 51.

<sup>240</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 47.

<sup>241</sup> ÜHS, art. 51.

isikule aga lausa 12 rubla kuus. Nimekirjas oli kokku 183 isikut.<sup>242</sup> Samal ajal oli Pärnus kõrtsikassast makstav aastane toetus isiku kohta 11 rubla ja 25 kopikat. Seda ei antud välja korraga, vaid osadena kord kvartalis.<sup>243</sup>

Mitterahaline toetus oli peamiselt isiku ülalpidamine hoolekandeesutuses nagu vaestemaja, vaimuhaigla või lastekodu. Selle üle otsustas vaestehoolekande komisjon. Vägisi kedagi vaestemajja ei paigutatud. Pigem anti isikule võimalus valida, kas ta lepib talle määratud abirahaga või võtab vastu pakkumise.<sup>244</sup>

Talveperioodil varustati linna vaeseid küttepuudega.<sup>245</sup> Aastatel 1891–1908 oli küttepuude saajate nimekirjas erinevatel aastatel 71–99 isikut.<sup>246</sup> Vähemalt ühel aastal oli küttepuud annetatud kaubamaja „G.D.Schmid“.<sup>247</sup>

Omaette teema on linna elanike maksevõimekus. Andmeid selle kohta on napilt. Vaestehoolekande komisjonile laekunud kirjas, kurtis maksukogukondlane Maria, et pärast vaeste abistamiseks mõeldud raha tasumist ei jää tal enda jaoks midagi üle.<sup>248</sup> Paraku ei ole teada, mida talle vastati. Komisjoni kaasuste põhjal võib väita, et selliste olukordade puhul võidi rakendada maksuvabastust.<sup>249</sup> Ettepanek maksuvabastuse tegemiseks tuli vaestehoolekande komisjonilt.

Üksiku mitterahalise toetustena esines veel kiristu andmine vaestemaja varudest (*дать ей пров из запаса богадельный*)<sup>250</sup> ja abistamine tööleidmisel<sup>251</sup>. Otseselt toetust toiduainete ja riiete näol linn vaesteabina komisjoni protokollide põhjal ei kasutanud. Selle asemel anti näiteks 1898. aastal

---

<sup>242</sup> Vt tabel RA, EAA.3569.1.2219 (Namentliches Verzeichnis der monatlich im baren Gelde unterstützten Personen. II).

<sup>243</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll 15.01.1893).

<sup>244</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll 15.12.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll 13.01.1899).

<sup>245</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll 26.10.1893); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll 15.11.1895); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll 01.11.1896); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll 02.11.1898, 16.11.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll 15.10.1899, 01.11.1899, 15.11.1899, 15.12.1899).

<sup>246</sup> RA, EAA.3569.1.2222 (Список лиц, получающих дрова).

<sup>247</sup> RA, EAA.3569.1.2266 (Küttepuude saajate nimekiri).

<sup>248</sup> RA, EAA.3569.1.2266 (Palvekiri linnavalitsusele).

<sup>249</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll 01.07.1896); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll 15.04.1901).

<sup>250</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll 15.09.1893).

<sup>251</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll 15.09.1893).

kahele poisile konfirmatsiooni puhul abiraha riiete ostmiseks.<sup>252</sup> Tõsi küll enne 1877. aasta linnareformi avaldati ajalehes regulaarselt vaestekolleegiumi üleskutseid tuua toiduaineid vaestele.<sup>253</sup> Pärast vaestekolleegiumi likvideerimist selliseid üleskutseid ei esine. Ka vaestehoolekande komisjoni ülesannete hulgas pole märgitud toiduainete kogumist. Komisjoni protokollide põhjal ei ole selline praktika tuvastatav.

Kord vaesele määratud abi vorm, viis ja ulatus võis aja jooksul muutuda. Seda tehti taotleja palvel, komisjoni liikme ettepanekul või täiendava informatsiooni laekumisel.<sup>254</sup> Komisjon hindas uuesti abisaaja olukorda ja vastavalt sellele tõsteti, vähendati, jäeti samaks või lõpetati abiraha maksmine. Abiraha suurendamise põhjustena esinesid näiteks vaese võimetus määratud abirahast ära elada, tervisliku seisundi halvenemine, õnnetusjuhtumid, toiduainete ja eluaseme hindade kallinemine, lapse õpingud jm.<sup>255</sup> Kui isik teatas, et talle ikka ei piisa määratud abirahast, siis pakuti talle kohta vaestemajas.<sup>256</sup>

Omaette kategooria moodustavad ühekordsed rahalised või mitterahalised toetused, mida jagati eriliste sündmuste puhul. Sellised olid näiteks keiserliku perekonnaga seotud tähtpäevad või sündmused. Näiteks keiser Aleksander III hõbepulmade puhul anti mitmetes linnades vaestele vaestemajas tasuta süüa, asutati juurde uusi voodikohti ja jagati abiraha.<sup>257</sup> 1896. aastal otsustas Pärnu linnavalitsus seoses keisri ja keisrinna kroonimisega teha kingituse linna vaestele. Pärnu vaestehoolekande komisjonile eraldati 40 rubla, mis tuli ära jagada pikaajalise toetuse saaja vahel. Komisjon otsustas jagada raha lähtuvalt konkreetse vaese olukorrast ja vajadustest. Kingituse kättesaamiseks pidid vaesed tulema Pärnu raekoja juurde, kus toimusid komisjoni istungid. Need

---

<sup>252</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll 01.04.1898).

<sup>253</sup> Nt Teadaandmised. – Perno Postimees ehk Näddalileht, 1870, nr. 39; Kuulutus. – Perno Postimees ehk Näddalileht, 1878, nr. 10.

<sup>254</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 02.01.1892).

<sup>255</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899, 01.05.1899); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 02.11.1898); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.12.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899, 15.03.1899); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 02.11.1898, 16.11.1898); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.09.1900).

<sup>256</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.01.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.11.1902).

<sup>257</sup> Keisri Majesteedi hõbepulm. – Olewik, 1891, nr. 44.



vaesed, kes ei saanud määratud kuupäeval kohale tulla, said oma osa kätte järgnevate päevade jooksul.<sup>258</sup> Nimekirja järgi oli saajaid 120 ja kingituse suurus isiku kohta oli 25 või 50 kopikat.<sup>259</sup>

### 3.1.3 Võõrsil elavate vaeste abistamine

Vene seadusandlus vaatles vaestehoolekannet teistest seadustest ja protsessidest eraldi. Nii ei arvestanud ühiskondliku hoolekande seadus rahvaarvu kasvu ega urbaniseerumisest tingitud rände suurenemist. Seetõttu pidi vaene jätkuvalt küsima abi sünni- või sissekirjutuskohast. Kuigi oli kogu teadliku elu viibinud mujal.<sup>260</sup>

Ka Pärnu vaestehoolekande komisjonil tuli selliste olukordadega kokku puutuda. Näiteks 1902. aastal ilmus Pärnu vaestehoolekande komisjoni Volmaris elanud Stepanov koos abikaasa ja kolme lapsega. Mehe esitatud töötõendist selgus, et tal oli tõsine reuma, mis ei võimaldanud teha tööd. Stepanov palus toetust perekonna ülalpidamiseks. Samuti teatas ta komisjonile, et eelistab tagasi kodupiirkonda pöörduda, sest ei tunne eesti keelt ja Pärnu linna olusid. Komisjon pidas seda mõistlikuks otsuseks. Stepanovile määrati perekonna ülalpidamiseks rahaline toetus. Ühekordse toetusena anti perekonnale ka sõidu- ja söögiraha.<sup>261</sup>

Üldiselt võõrsil elavad Pärnu maksukogukonna liikmed, kes ühel või teisel põhjusel olid sunnitud vaesuse tõttu elukohast lahkuma, eelistasid esimesel võimalusel tagasi pöörduda.<sup>262</sup> 1894. aastal leidis aset traagiline lugu Andreas Froschi perekonnaga. Õnnetuse tagajärjel jäi mees halvatuks ja polnud võimeline enam tööga elatist teenima. Perekonna vara müüdi oksjonil maha ja nad saadeti elukohast välja. Andreas, Julia ja nende alaealised lapsed pöördusid viimases hädas Pärnu vaestehoolekande komisjoni. Andreas Frosch oli Pärnu maksukogukonna liige. Julia Frosch palus komisjonilt pikaajalist toetust ja soovi pöörduda endisesse elukohta. Komisjon määras perekonnale ülalpidamisraha ja lubas neil naasta koju.<sup>263</sup> Nagu nähtub antud näitest, siis

---

<sup>258</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 06.05.1896).

<sup>259</sup> RA, EAA.3569.1.2237 (Ausgabebelege des Armenhauses, 1896).

<sup>260</sup> Ровинский, Необходимость пересмотра, 206–207.

<sup>261</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.06.1902).

<sup>262</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 10.08.1894, 15.08.1894); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.03.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.06.1902); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 16.08.1899); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 03.02.1903).

<sup>263</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 10.08.1894, 15.08.1894).

vaestehoolekande komisjon ei teinud takistusi endisesse elukohta tagasi minemiseks. Pigem aitas sellele isegi kaasa, makstes kinni perekonna sõidu- ja toidukulud.

Tobieni järgi ei pidanud maksukogukond abistama vaest, kui see elas võõrsil.<sup>264</sup> Praktikas linnavalitsused siiski võõrsil elavaid kogukonna liikmeid abita ei jätanud. Võõrsil elavale vaesele, kes pidas iseseisvalt ühendust kodukogukonnaga, saadeti abiraha postiga eelnevalt edastatud aadressile.<sup>265</sup> Väljaspool linna elav vaene polnud alati võimeline iseseisvalt komisjonile kirjutama või kohale tulema. Sellises olukorras kasutati vahendajaid, kelle abi peeti ühendust Pärnu vaestehoolekande komisjoniga.

Võõrsil elavad maksukogukonna liikmed, kes soovisid saada vaesteabi, pidid esitama komisjonile vaesusetõendi.<sup>266</sup> Pärnu aktsepteeris tõendit teistelt riiklikelt, kiriklikelt ja kohaliku omavalitsuse asutustelt nagu vaestehoolekande komisjonid, vallavalitsused, maksuvalitsused, politsei, pastorid jt.<sup>267</sup> Arvesse võeti ka ettevõtte poolt väljastatud vaesusetõend.<sup>268</sup>

Palvekirjade, informatsiooni ja vaesteabi vahendajana oli oluline roll kirikul.<sup>269</sup> Kodust eemal vaesusesse langenud isik sai pöörduda pastori poole, kes edastas palve vastavale kogukonnale. Samuti väljastasid pastorid vaesusetõendeid. Vahendajatena esinesid protokollides eelkõige luteri pastorid, kuid oli ka üksikuid õigeusu vaimulike.<sup>270</sup> Tuli ette olukordi, kui hoopis vaestehoolekande komisjon saatis vaese küsima toetust hoopiski kirikult.<sup>271</sup>

Vene seadusandlus ei sätestanud konkreetset asukohta, kus linna- või maksuvalitsus pidi osutama vaestele ja haigetele abi. Vene impeeriumi piires abistas Pärnu enda võõrsil elavaid vaeseid

---

<sup>264</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 43.

<sup>265</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 09.02.1901).

<sup>266</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll 23.07.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll 15.09.1894); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll 15.10.1894, 15.11.1894); RA, EAA.3569.1.2204 (Protokoll 15.04.1899); EAA.3569.1.2206 (Protokoll 15.05.1901).

<sup>267</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll 22.04.1895); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll 01.03.1896); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll 31.03.1901); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 23.07.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.12.1894). RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.04.1895); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.04.1901); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.10.1898, 15.10.1898, 15.12.1898, 15.09.1899); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.05.1901); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.08.1900).

<sup>268</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.10.1900).

<sup>269</sup> Тобин, Призрение бедных, lk 43; Nt RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.04.1899, 02.07.1899, 15.07.1899); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.03.1901).

<sup>270</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.05.1898).

<sup>271</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.09.1894).

sihtkohas. Protokollitud abiraha saadetiste põhjal paiknesid Pärnu vaesed peamiselt Venemaa Euroopa osas. Lisaks Balti linnadele ja valdadele, asusid abisaajad näiteks veel Peterburis, Moskvast, Harkovis, Odessas, Sevastopolis, Kielces, Kaasanis, Kurskis.<sup>272</sup> Arvestades Pärnu vaestehoolekande komisjonile laekunud abiraha saadetisi teistelt maksukogukondadelt, siis võib öelda, et selline praktika oli Balti kubermangudes üldine.

Linnavalitsusele oli vaese abistamine sihtkohas odavam ja vaese jaoks mugavam. Elukohas olid ikkagi tuttavad tingimused.<sup>273</sup> Nii oli 1895. aastal Marina Kozinskaja saabunud koos abikaasa ja pojaga Pärnusse. See oli tema mehe maksukogukond. Vana ja vaene mees paigutati vaestemajja, mis tähendas, et naine pidi edaspidi iseseisvalt hakkama saama võõras linnas. Marinale määrati igakuine abiraha, kuid naine leidis, et sellest jääb väheks. Kuu aega hiljem pöörduski Marina taas Pärnu vaestehoolekande komisjoni poole ja palus sõiduraha. Naine selgitas, et on sündinud Riias ja tal on suuremad võimalused leida seal tööd. Kuna see oli komisjonile soodsam, siis Marina palve rahuldati.<sup>274</sup>

Võõrsil elavate Pärnu maksukogukonna liikmete seas polnud vaestemaja (eriti) populaarne. Vaesed eelistasid abiraha vaestemajale.<sup>275</sup> Ka siin võib peamise põhjusena pidada soovimatust lahkuda elukohajärgsest linnast.<sup>276</sup>

Abi kogukonna liikmetele osutati ainult Vene impeeriumi piirides. Need, kes kolisid välismaale, kaotasid õiguse vaesteabile. Näiteks 15. veebruaril 1893. aastal soovitas komisjoni esimees äsja vabanenud kõrtsikassa koha anda lesele Berta Tsink. Lesk oli teatanud, et soovib korruga välja võtta aastase toetuse ja kolida poja juurde, kes elab Ameerika. Ühtlasi loobus ta tulevikus õigusest saada toetust. Kuna tehing paistis komisjonile soodne, siis sellega nõustuti.<sup>277</sup> Nähtavasti ei kulgenud elu Ameerikas nii nagu Berta oli soovinud. 1895. aastal laekus Pärnu vaestehoolekande

---

<sup>272</sup> RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.09.1900); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.09.1900); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.09.1900); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 20.02.1899); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.04.1901); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.04.1898); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 26.04.1896).

<sup>273</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.07.1895).

<sup>274</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.07.1895).

<sup>275</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.03.1896).

<sup>276</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.03.1900).

<sup>277</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.02.1893).

komisjonil palvekiri St. Louis linna ümber kolinud Berta Tsingilt. Lesk soovis saada vaesteabi, kuid talle teatati, et kodumaalt lahkujad kaotavad õiguse saada vaesteabi.<sup>278</sup>

## **3.2. Vaestehoolekande peamised kriteeriumid**

### **3.2.1 Vaesteabi kulutuste kokkuvõtte ja otstarbekus**

Linnavalitsuse vaestehoolekande eelarve oli teiste valdkondadega võrreldes suhteliselt väike, sest linnaseaduse järgi ei olnud tegemist kohustusliku väljaminekuga. Samas soovitati ühiskondliku hoolekande seaduses järgida kulutuste otstarbekust.<sup>279</sup> Kokkuvõtte ja ratsionaalsust vaesteabi määramisel rõhutati ka Pärnu linna organisatsiooniplaanis.<sup>280</sup> Neid suuniseid on vaestehoolekande komisjon praktikas püüdnud järgida.

Isikule abiraha andmise või vaestemajja paigutamise üheks kaaluks oli üldpidamiskulude suhe ja vaesteabi kestus.<sup>281</sup> 1892. aasta novembris palus tööandja paigutada rasket reumat põdev 54-aastane mees vaestemajja. Komisjoni leidis, et mees pole veel vana ja tema üldpidamine vaestemajas oleks väga kulukas. Mehele määrati igakuine abiraha.<sup>282</sup> Samas 1898. aastal paigutati vaestemajja 76-aastane mees, põhjendusega, et tal pole enam kaua elada jäänud.<sup>283</sup> Ka Rosalie Martinson sai komisjonilt vaesteabi, sest tal polnud niikuinii enam kaua jäänud elada.<sup>284</sup> Kahe viimase näite puhul oli vaesteabi osutamise aeg lühem ja seega odavam.

Iga vaene pidi näitama nii sõnades kui tegudes, et ta vajab vaesteabi ja ei saa muidu hakkama. Vajadust abiraha järele ei suutnud tõestada näiteks Anna Jakobson, kellele määras komisjon toetuse nelja lapse kasvatamiseks. Kuna naine oli töö tõttu terve aasta Riias, siis ei saanud ta rahale järgi tulla. Naastes Pärnusse läks Anna komisjoni, lootuses raha korruga välja võtta. Komisjonis aga teatati, et Anna sai ilma toetuseta hakkama terve aasta. Nii et tal puudub tegelikult vajadus selle järele. Anna Jakobsoni palvetele vastu tulles, anti siiski pool summast lõpuks välja.<sup>285</sup>

---

<sup>278</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.02.1895).

<sup>279</sup> ÜHS, art. 47.

<sup>280</sup> Organisatsiooniplan, lk 17.

<sup>281</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.02.1896).

<sup>282</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.11.1892).

<sup>283</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 01.08.1898).

<sup>284</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.04.1903).

<sup>285</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.01.1901).

Komisjon üritas pidevalt optimeerida enda kulutusi. Üks võimalus oli vaesega kokku leppimine konkreetsetes tingimustes. Näiteks 1904. aastal palus vallaline naine end vaestemajast välja arvata, kuna tal oli ebaseaduslikult sündinud laps, kelle eest ta tahtis hoolitseda.<sup>286</sup> Kuu aega hiljem selgus, et naine ei ole jätkuvalt vaestemajast lahkunud. Ta palus komisjonil paigutada enda laps lastekodusse, sest sugulased keeldusid neid vastu võtmast. Komisjon nõustus paigutama lapse lastekodusse, kuid tingimusel, et naine lahkub vaestemajast ja ei küsi enam abiraha. Naine oli selle ettepanekuga nõus.<sup>287</sup> Nii et ühelt poolt optimeeriti kulutusi, kuid samas kindlustati lapsele paremad elutingimused.

Selleks, et tagada perekonna iseseisev ülalpidamine, üritas komisjon vähendada ülalpeetavate arvu. Näiteks paigutati laps/-ed lastekodusse<sup>288</sup> või anti koormaks olevale täiskasvanule koht vaestemajas.<sup>289</sup> Perekonnaliikme surma puhul aga vähendati juba määratud abiraha suurust.<sup>290</sup>

Sarnane lähenemine oli omane ka Riias. 1899. aastal pöördus Pärnu vaestehoolekande komisjoni Riia maksukogukondlane lesk Lisa Tarasova. Tema mees oli hiljuti surnud. Naise palvel võttis vaestehoolekande komisjon ühendust Riia maksuvalitsusega. Viimane uuris komisjonilt, kui suur võiks olla Pärnus elava ja viit alaealist last kasvatava naise aastane abiraha. Lesk Tarasova kutsuti komisjoni kohapeale ja naine teatas, et temal oleks vaja toetust vähemalt 10 rubla kuus.<sup>291</sup> Riia maksuvalitsusele see ei sobinud. Nad palusid Pärnu vaestehoolekande komisjonil saata Tarasova lapsed Riiasse, kus nad paigutati lastekodusse. Lisa Tarasova ise jäi Pärnu ja sai edaspidi Riia maksuvalitsuselt igakuist vaesteabi vähemalt 1906. aastani.<sup>292</sup>

Kokkuhoiu eesmärgil võis komisjon paigutada vanurid, orvud ja puudega isikud ametliku hoolekandeesutuse asemel ka mõne linnaelaniku juurde.<sup>293</sup> See toimus viimase nõusolekul ja

---

<sup>286</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.08.1904).

<sup>287</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.09.1904).

<sup>288</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.11.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.07.1893); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 16.11.1898).

<sup>289</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.09.1899); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 17.04.1895); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 01.02.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.11.1894).

<sup>290</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.12.1899); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.04.1896).

<sup>291</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 10.08., 20.08.1899).

<sup>292</sup> RA, EAA.3569.1.2209 (Komisjoni protokoll, 04.05.1906).

<sup>293</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.05.1892); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 07.03.1901).

komisjoni tasus vastuvõtjale isiku ülalpidamiskulud.<sup>294</sup> Ilmselt kulutused olid sellisel juhul väiksemad, kui ülalpidamine orbudekodus.

Vahel tuli olude sunnil teha rahaliselt kulukam otsus, sest kõik pereliikmed oli hädas. Nii juhtus Aleksander Matsoniga, kelle naine oli suri. Mees oli pikaajaliselt haige ja seetõttu said kannatada tema vaimsed võimed. Tema ülalpidamisel oli kolm last, kellel tuli elada almustest. Komisjoni esimees tegi ettepaneku paigutada mees vaestemajja, lapsed aga lastekodusse.<sup>295</sup>

### 3.2.2. Varanduslik seis

Ühiskondliku hoolekande seadus sätestas, et linnavalitsusel on lubatud abistada väga vaeseid perekondi.<sup>296</sup> Vaesed ja varatud olid komisjoni jaoks need, kelle varanduslik seis oli väga kehv. See tähendab, et nad ei omanud kinnisvara, neil puudusid alternatiivsed sissetuleku allikad või soodustused.<sup>297</sup> Näiteks Riia vaesusevastane selts palus määrata lesk Maltsonile vaesteabi. Komisjoni vastus oli lühike ja konkreetne. Kuna naisel on Pärnu linnas kinnisvara, siis ei saa nad talle vaesteabi määrata.<sup>298</sup> Abiraha ei antud ka Johan Lüdichile, kelle naine oli haige. Komisjon leidis, et mees on veel töövõimeline ja tema abikaasa saab juba Pärnu maksuvalitsuselt tasuta ravimeid.<sup>299</sup>

Seejuures ei arvestatud antud kriteeriumi nende isikute puhul, kellel oli õigus saada abi erialasest kassast. Näiteks 14. septembril 1903. aastal pöördus komisjoni poole lesk ja viie alaealise lapse ema Mari Velling. Naine palus abi ja teatas komisjonile, et tema ainsaks sissetulekuks on üürist saadav raha. Tema taotlus jäeti rahuldamata, kuid samas tunnistati Mari õigust saada abiraha kõrtsikassast. Naine paigutati kassa ootejärjekorda.<sup>300</sup>

---

<sup>294</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.08.1895); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.03.1903, 15.07.1903); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.06.1893, 18.06.1893); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.01.1896); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.23.1894); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.02.1895).

<sup>295</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.08.1898).

<sup>296</sup> ÜHS, art. 50.

<sup>297</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1904); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 16.09.1896); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.01.1894); RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.08.1892); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 02.05.1894).

<sup>298</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 28.01.1898).

<sup>299</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 16.01.1895).

<sup>300</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.09.1903).

Vaesteabi välistav tegur oli ka erinevat liiki pärandused.<sup>301</sup> Lesk Lisa Povits(?) palus komisjonilt abiraha, sest tema tütar on haige. Komisjonil ta abi ei saanud, sest surnud abikaasa oli Lisale jätnud „väikese päranduse“ ja naist hinnati töövõimeliseks.<sup>302</sup> Toetust ei tahtnud komisjon anda isegi viit last kasvatavale lesele Rosalie Jürgensile, sest ta oli saanud päranduseks sepikoja. Ent pastori palvel komisjon siiski otsustas määrata naisele ajutise toetuse. See pidi lõppema kohe, kui sepikojale leitakse rentnik.<sup>303</sup>

Tuli ette olukordi, kui komisjonil oli puudulik teave. Nii määratigi toetus isikutele, kes poleks pidanud kvalifitseeruma vaesteabile.<sup>304</sup> Vastava info laekumisel alustati juurdlust ja vastavalt sellele tehti edasine otsus.<sup>305</sup> Näiteks 1902. aastal sai komisjonile anonüümse kaebuse, milles teatati, et lesk Meibaum päris abikaasa vanematelt maja. Lese ülekuulamisel selgus, et ta oli tõesti saanud päranduse. Kuid maja oli väga halvas seisukorras ja mingit tulu see naisele ei toonud. Selle põhjal otsustas komisjon jätkata abiraha maksmist.<sup>306</sup> Samas aga lõpetati ekslikult määratud abiraha maksmine siis, kui selgus, et isik saab toetust täiskasvanud lastelt.<sup>307</sup>

### 3.2.3. Töövõime

Venemaal puudusid vaesuse defineerimise kriteeriumid.<sup>308</sup> Valdkonna teoretik Georgi Shwittau kirjutas veel 20. sajandi alguses, et töövõime peaks määrama õiguse vaesteabile.<sup>309</sup> Ka Postimehes võis sajandivahetusel kohata sarnaseid arvamusi. Näiteks vaestehoolekannet käsitleva artikli autor pidas õigustatud või tegelike vaestena lapsi ja vanureid, puudega ja õnnetuse tõttu töövõime kaotanud inimesi.<sup>310</sup> Nii et sellised ideed võisid olla ühiskonnas veel laialt levinud. Ka kuritegude

---

<sup>301</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.01.1894).

<sup>302</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.03.1894).

<sup>303</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.12.1899).

<sup>304</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.03.1895); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.06.1902).

<sup>305</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.07.1892), RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 10.04.1902).

<sup>306</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.06.1902).

<sup>307</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 16.05.1894).

<sup>308</sup> Анна Александровна Зайцева. Бедность в контексте повседневности мещанского общества в конце XIX - начале XX вв. (по материалам Московской губернии). Культурологический Журнал, 2014, nr. 4, lk 2.

<sup>309</sup> Швиттау, Трудовая помощь в России, lk 215–216.

<sup>310</sup> Waeste hoolekandmisest II osa. – Postimees, 1897, nr. 163.

ennetamise ja tõkestamise seaduses oli märgitud, et töövõimelised ja terved tuli saata erinevatele töödele.<sup>311</sup> Ühiskondliku hoolekande seadus otseselt sellist kriteeriumit ei sätesta.

Vaesteabi taotleja pidi komisjonile tõestama, et ta on tegelikult vaene ja pole võimeline tööga elatist teenima. Kui isik polnud piisavalt veenev ja komisjon pidas teda tugevaks ja terveks, siis jäeti taotlust rahuldamata. Komisjoni kaasuste põhjal näib, et peamine vaese defineerimise kriteerium ja talle abi osutamist mõjutav tegur, oligi isiku töövõime. Näiteks palus 1894. aastal toetust August Saard, kes oli kolinud koos laste ja abikaasaga Riiasse. Mehe taotlus jäeti rahuldamata, selgitades, et nii mees kui ka naine on töövõimelised ja Riias ei peaks neil olema muret leida teenistust.<sup>312</sup> Johan Simson teatas komisjonile, et ta on 72-aastane ja varatu. Mees palus paigutada end vaestemajja. Komisjon vaidles vastu, kuna neile teadaolevalt oli mees saanud vennalt päranduse. Simson selgitas, et päranduse sai ta 12 aastat tagasi ja nüüdseks on kõik otsa saanud. Selle peale osutasid komisjoni liikmed, et mees on siiski ju veel töövõimeline.<sup>313</sup>

Nii töövõimet kui ka teisi peamisi kriteeriume rakendati mitte ainult vaesteabi taotleja puhul, vaid arvesse võeti kogu perekond. Näiteks sai komisjoni käest eitava vastuse kingsepp Veinberg, kes oli haiglast välja saanud ja osaliselt veel töövõimetu. Komisjon põhjendas otsust sellega, et tal pole lapsi, keda üleval pidada, ja tema naine on veel täiesti töövõimeline.<sup>314</sup> Analoogse vastuse sai 67-aastane kingsepp Aleksander Johan Melnikov. Mees väitis, et vanaduse tõttu ei saa ta iseseisvalt hakkama. Komisjoni aga hindas Aleksandrit veel töövõimeliseks ja märkis ära, tema abikaasa omad eeslinnas kinnisvara.<sup>315</sup>

Kui vaesteabi taotleja apelleeris vaesusele ja töövõimetusele tervislikel põhjustel, siis nõudis komisjon arstitõendi esitamist.<sup>316</sup> Töövõimetus võis olla piiratud, väga piiratud või täielik. Nii näiteks oli komisjonis töölise Ain Lippmani abikaasa, kes esitas arstitõendi ja palus määrata abikaasale abiraha. Komisjon aga teatas naisele, et arstitõendi alusel on mees vaid osaliselt

---

<sup>311</sup> СЗРИ. Том 14. Устав о Предупреждении, art. 257.

<sup>312</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.06.1894).

<sup>313</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.09.1892).

<sup>314</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.09.1892).

<sup>315</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.04.1892).

<sup>316</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.05.1903); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1902); RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.10.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 09.12.1893); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 16.01.1895, 01.08.1895, 15.10.1895); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 01.06.1896); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 16.02.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.01.1899, 15.02.1899, 15.04.1899, 15.05.1899).



töövõimetu. Vastavalt sellele määrati mehele kõigest 1 rubla suurune igakuine abiraha.<sup>317</sup> 1898. aastal laekus komisjonile kiri Peterburist. Selle saatis lesk Aleksandrina Sofie Falk, kes palus haigusliku seisundi tõttu abiraha. Naisele teatati, et ta on kõigest 48-aastane ja pole piisavalt tõendeid tema haiguse ja töövõimetuse kohta.<sup>318</sup>

Kriteeriumitele vastavaks vaeseks pidas komisjon Julius Arnemanni. Protokollitud palves oli kirjas, et isik on 60-aastane ja Pärnu maksukogukonna liige. Arstitõendi järgi vaevas meest suguelundite nakkushaigus ja hingamisteede katarr. Sellest tingituna oli Juliuse töövõime väga piiratud. Mees oli perekonnata ja vanadusest nõder. Võttes arvesse eelpool nimetatud põhjused määrati talle igakuine 2 rubla suurune vaesteabi.<sup>319</sup> Kuu aega hiljem palus abi 60-aastane vallaline väikekodanlane Pauline Johanson. Komisjonile esitatud arstitõendist selgus, et ta kannatab südamehaiguse ja üldise nõrkuse all, mille tõttu on ta töövõimetu. Ka tema kvalifitseerusi vaesteabile. Paulinele määrati igakuine 3 rubla suurune toetus.<sup>320</sup>

Vahel hindas komisjon tervislikku seisundit ja töövõimekust välisel vaatlusel.<sup>321</sup> Nii juhtus 60-aastase pagariga Ernst Krause. Mees teatas komisjonis kohapeal, et vanaduse tõttu on ta töövõimetu. Komisjon aga ei nõustunud mehe hinnanguga. Pagar Krausele anti teada, et ta on väliselt terve ja kui väga tahaks, siis suudaks iseseisvalt elatist teenida küll.<sup>322</sup> Kuna üks komisjoni liige oli ka arst, siis kasutati istungite ajal tema teeneid.<sup>323</sup> Näiteks kurtis komisjoni pöördunud naine, et tal on käsi haige ja ta ei saa seetõttu töötada. Arst tegi kohapeal läbivaatuse ja tunnistas naise täiesti terveks.<sup>324</sup>

Vaestehoolekande komisjon hindas iga taotleja füüsilist ja vaimset olukorda, tehes selle põhjal järelduse isiku töövõimelisuse kohta. Seejuures näib, et füüsilist seisundit peeti olulisemaks kui vaimset. Näiteks palus ema, et komisjon paigutaks tema poja Georgi Sokolovi linna vaestemajja. Komisjoni liige, kelle juures Sokolov kunagi töötas, leidis, et viimane on küll vaimse puudega,

---

<sup>317</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 16.02.1898).

<sup>318</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 02.02.1898).

<sup>319</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1904).

<sup>320</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.02.1904).

<sup>321</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.04, 15.04.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.01.1893, 01.10.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.09.1894).

<sup>322</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.02.1892).

<sup>323</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.03.1892); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 01.03.1895, 15.05.1895).

<sup>324</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.05.1895).

kuid füüsiliselt tugev ja lihttöolisena võimeline iseseisvalt elatist teenima. Ka teised komisjoni liikmed nõustusid selle hinnanguga ja otsustati, et Georgi Sokolovi ei paigutata vaestemajja.<sup>325</sup>

Komisjonil pöördu vahel isikuid, kes komisjoni hinnangul olid kõlvatu eluviisiga, laisad ja alkohoolikud.<sup>326</sup> Äärmisel juhul eelistati nende paigutamist vaestemajja, selmet anda neile abiraha. Näiteks väitis Juri Pendi, et ta on varatu ja töövõimetu. Mees palus komisjonilt abiraha. Komisjon aga nimetas meest kõlvatuks, kes kogu raha maha joob. Nii et abiraha talle ei antud. Küll pakuti Juri Pendile kohta vaestemajas, millest ta keeldus.<sup>327</sup> Samas tööline Juri Ird palus ise kohta vaestemajas. Komisjonis märgiti, et mees on joodik ja enda ebaõnnes ise süüdi. Kuna mehe olukord oli niivõrd halb, et ta ei suutnud enam mitte kuidagi iseseisvalt hakkama saada, siis tema palve rahuldati.<sup>328</sup>

Karmi kohtlemise osaliseks said mitte ainult üksikud joodikud, vaid ka nende perekonnad.<sup>329</sup> Näiteks palus naine abiraha. Komisjonile oli aga teada, et tema mees on alkohoolik ja kogu varanduse maha joonud. Naisele anti ühekordse toetusena 3 rubla. Ühtlasi teatati, et ärgu ta edaspidi komisjoni poole pöördugu, sest mõlemad on töövõimelised.<sup>330</sup>

### 3.2.4. Pereliikmete kohustused

Perekond kitsamas mõttes oli BES järgi isa, ema ja nende lapsed. Abikaasade kohus oli hoolitseda ja abistada teineteist. Mehel lasus üldine kohustus pidada üleval perekonda. Naine pidi meest üleval pidama ainult siis, kui ta oli haige või kannatas puudust.<sup>331</sup> Lapsevanematel lasus kohustus kasvatada ja üleval pidada enda lapsi.<sup>332</sup>

Selleks, et isikud saaksid täita enda kohustusi, toetas komisjon neid abirahaga. Näiteks teatas Hans Salma abikaasa komisjonile, et ilma täiendavad abirahata, ei ole ta võimeline üleval pidama haiget

---

<sup>325</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 07.06.1901, 15.10.1901).

<sup>326</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.09.1892, 15.12.1892); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 01.12.1895); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 02.01.1896); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 02.02.1898, 15.03.1898, 15.04.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899).

<sup>327</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.12.1892).

<sup>328</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.10.1901).

<sup>329</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.03.1892).

<sup>330</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.12.1893).

<sup>331</sup> Свод местных узаконений губерний Остзейских. Ч. 3. Законы гражданские. (=BES) С.-Петербург, 1864, art. 7–9.

<sup>332</sup> BES, art. 199.

meest ja kaht last. Mees põdes raskeloomulist tuberkuloosi. Naise palve rahuldati.<sup>333</sup> Samas näiteks 1893. aastal ei antud vaesteabi Narvas elavale Hans Hansonile. Põhjenduseks toodi tema abielu noore naisega, mis iseenesest juba tõendavat, et Hans Hanson võimekust täita seaduslikku kohustust abikaasa ees.<sup>334</sup> Sarnasel põhjusel noomiti vaesteabi palunud kiviraidurit Rudolf Theodor Steini. Komisjoni leidis, et sellises vanuses abiellumine ja laste saamine oli kergemeelne ja jultunud käitumine. Kuid arvestades mehe olukorda oli komisjon „sunnitud“ talle vaesteabi määrama.<sup>335</sup>

Protokollide põhjal tekkisid perekonna ülalpidamisraskused tavaliselt siis, kui üks vanematest oli surnud, töövõimetu või ebasünda eluviisiga.<sup>336</sup> Selliste kaasuste korral juhendus vaestehoolekande komisjon samuti abipaluja töövõimest ja varanduslikust seisukorrast. Näiteks 1895. aastal ilmus komisjoni 45-aastane lesk Karoline Laas, kellel oli viis last: neli tütart ja üks poeg. Vanim laps oli 22-aastane tütar ja noorim oli 11-aastane tütar. Poeg oli 12 aastat vana. Naine teatas, et oli sunnitud pärast mehe surma võlgade katteks maha müüma maja ja veski. Ta oli jäänud täiesti varatuks. Kuna lapsed polnud võimelised teda veel abistama, siis palus ta vaesteabi. Komisjon teatas, et naise kohus on üleval pidada ainult kõige nooremat last. Naist hinnati tugevaks ja töövõimeliseks, kes peaks saama iseseisvalt hakkama saama. Ühtlasi juhiti tähelepanu sellele, et vanemad lapsed peavad juba iseseisvalt elatist teenima. Komisjon määras 1 rubla suuruse toetuse kõige noorema lapse kasvatamiseks.<sup>337</sup>

Komisjon maksis lapse ülalpidamiseks abiraha kuni tööealisuse saavutamiseni. Protokollide põhjal oli tööealisus alates 14-eluaastast.<sup>338</sup> Kuna järjepidevat kontrolli ei teostatud, siis oli tavaline, et toetust anti veel mitu aastat pärast lapse tööealisuse saavutamist. Näiteks kolme lapsega üksikema Mari sai igal kuul 3 rubla suurust vaesteabi. Reeglina määrati 1 rubla alaealise lapse kohta. 1904. aastal said Mari pojad 15- ja 16-aastaseks. Komisjon teatas, et pojad on piisavalt vanad, et iseseisvalt tööga elatist teenida. Mari senist 3 rubla suurust abiraha vähendati 2 rubla võrra. Talle

---

<sup>333</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 16.12.1896).

<sup>334</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 01.07.1893).

<sup>335</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.09.1901).

<sup>336</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.12.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.02., 01.06., 10.08.1894); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.03., 01.06.1896); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.06.1900).

<sup>337</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 01.03.1895).

<sup>338</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.04.1895, 01.11.1895); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.03.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.08.1904).

jätkati 1 rubla suuruse toetuse maksmist alaealise tütre kasvatamiseks.<sup>339</sup> Pikaajaline toetus kuni surmani määrati nende laste ülalpidamiseks, kellel esines vaimne või füüsiline puue, mis ei võimaldanud iseseisvalt elatist teenida.<sup>340</sup>

Täiskasvanud lapsed olid vastavalt võimetele kohustatud abistama vanu ja põduraid vanemaid.<sup>341</sup> Seadus ei määratlenud abistamise vormi ega viisi. Sellele kohustusele on vaestehoolekande komisjon praktikas tugevalt tuginenud.<sup>342</sup> Näiteks teatas Hans Atteman komisjonis, et ta ei suuda iseseisvalt enam ära elada. Mehe ainus poeg elavat Abja vallas ja on isa vastavalt võimetele ka abistanud. Komisjon küsis, kas poeg oli lõpetanud toetamise? Mees vastas eitavalt ja selgitas, et pojalt on suur pere, mis raskendab töövõimetu isa toetamist. Komisjon otsustas, et paluja olukord ei ole muutunud (poeg jätkuvalt toetab) ja jättis taotluse rahuldamata.<sup>343</sup>

Igal juhul oli oluline ka isiku varanduslik seis. Näiteks 63-aastane lesk väitis komisjonile, et väimees ei abista teda ja palus vaesteabi määramist. Komisjon esimees suhtles väimehega, kellel oli teine nägemus olukorras. Tegelik põhjus oli lese 1000 rubla suurune kapital. Pealegi oli naisel ka täiskasvanud poeg, kes pidi teda abistama. Naise arvates ei teeninud poeg piisavalt palju, et teda abistad. Kokkuvõttes ei rahuldanud komisjon naise palvet ja soovitas tal väimehega ära leppida.<sup>344</sup>

Praktikas puutus vaestehoolekande komisjonil pidevalt kokku täiskasvanud lastega, kes ei tahtnud<sup>345</sup> või polnud võimelised<sup>346</sup> abistama vanemaid. Suure perekonna puhul läski kogu

---

<sup>339</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1904).

<sup>340</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.02.1903); RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.01.1892).

<sup>341</sup> BES, art. 209.

<sup>342</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 16.02.1898, 15.06.1898); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 20.01.1903); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.12.1902); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.09.1894); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.12.1900); RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 07.02.1901); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.09.1903); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.09.1903).

<sup>343</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 01.02.1895).

<sup>344</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.06.1898).

<sup>345</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.03.1892); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 16.05.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.04.1903).

<sup>346</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.09.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 01.02.1893, 01.03.1893, 15.09.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.11.1894); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.12.1895); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.02.1896, 15.08.1896); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.03.1898, 15.05.1898, 16.06.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899, 16.08.1899, 15.09.1899, 15.10.1899).

sissetulek laste ülalpidamisele ja vanemate jaoks ei jäänud midagi.<sup>347</sup> Seaduse mittetäitmise põhjendusena on protokollides ära toodu ka täiskasvanud laste vaesus, tervislikud põhjused, kõlvatu eluviis, sõjaväe teenistus, teadmata kadunud, Siberisse saatmine, viibimine välismaal jpm.<sup>348</sup> Iga juhtum oli omapärane ja praktika oli seaduse järgimisel pigem paindlik. Seejuures arvestati nii täiskasvanud laste hulka kui ka nende sugu.<sup>349</sup>

Toetuse määramisel eeldas komisjon, et see aitab töövõimelisel pereliikmel täita enda kohustused töövõimetute, haigete ja alaealiste laste ees. Tegelikult seda alati ei juhtunud. Naistele, kelle mehed ei täitnud enda kohustust, soovitas komisjon pöörduda kohtusse.<sup>350</sup> Paraku protokollide põhjal ei selgu, kui paljud seda võimalust kasutasid. Tõenäoliselt ei olnud iga korda ka kohtuskäimisel eriti suurt mõju. Nii näiteks teatas Lisa Burchardt vaestehoolekande komisjonile, et mees jättis ta maha ja elab kõlvatu naisega. Lisa esitas mehe peale kaebuse ja kohtu otsusel pidi Emil Burchardt maksma igakuiselt 10 rubla abikaasa ja kolme lapse ülalpidamiseks. Kuid naise sõnul ei maksnud mees midagi, sest tal polnud mitte midagi. Nii et komisjonil ei jäänud muud üle, kui määrata naisele igakuine abiraha.<sup>351</sup>

Võib tõdeda, et komisjonil puudusid efektiivsed sunnivahendid, tagamaks seaduse täitmist. Protokollides võib küll leida märget, et otsitakse võimalusi, kuid praktikas oli rääkimine ja selgitamine peamine meede.<sup>352</sup> Näiteks 1902. aastal andis komisjon abiraha Anna Perentsile, kes palus abi nelja alaealise lapse ülalpidamiseks. Toetus oli lühiajaline, kuni abikaasa väljajilmumiseni. Tunnistajana esinenud pastor kinnitas, et kadunud mees oli joodik ja kohtles

---

<sup>347</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.02.1892); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.11.1894); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 16.09.1896); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.03.1898, 16.06.1898); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.06.1900).

<sup>348</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 02.03.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 01.10.1893, 15.11.1893); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.08.1896); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.10.1899); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.11.1894); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 01.03.1895); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.02.1895); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 16.05.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1902); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1902); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.08.1896); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1902); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 16.06.1898); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.01.1900).

<sup>349</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.10.1896); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.10.1898); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 01.11.1899).

<sup>350</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.11.1901).

<sup>351</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.11.1901).

<sup>352</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.12.1893).

perekonda halvasti.<sup>353</sup> Lõpuks ilmus mees välja, kuid kohustused perekonna ees jättis täitmata. Ta kutsuti komisjoni ette selgitusi andma.<sup>354</sup> Karl Perents väitis, et tema teenistusest ei piisa perekonna ülalpidamiseks. Komisjon ei nõustunud sellega ja ähvardas saata mehe ühiskondlikele töödele ja palga ära võtta. Selle peale mees leebus ja lubas edaspidi tuua enda palga komisjonile, kes kohustus andma selle üle Tallinnas elavale perekonnale.<sup>355</sup>

Korduvalt kutsuti sõjaväeteenistusest vabastatud täiskasvanud pojad komisjoni ette. Neile selgitati, et nad olid sõjaväeteenistusest vabastatud, sest peavad vanemaid ülalpidama.<sup>356</sup> Selgitustest iga kord ei piisanud. Nii vaidles Gustav Reinhold Treiberg komisjonile vastu, teatades, et tema on vabastatud sõjaväeteenistusest tervislikel põhjustel. Johtuvalt ei ole ta võimeline vendi-õdesid ja ema abistama. Komisjon teatas, et see ei tähendanud täielikku töövõimetust ja ei vabasta BES artikli 209 täitmisest. Pealegi mees ju töötab vallakirjutajana. Kui aga Treiberg ei soovi perekonda abistada, siis oli tal 1892. aasta linnaseaduse järgi õigus esitada kaebus.<sup>357</sup>

Otseselt sai komisjon mõjutada ainult linnavalitsuse teenistujaid, kes said ametisse tingimusel, et nad peavad kedagi üleval. Nii sai endise linnaametniku Kommende koha tema poeg, kes hoolitses ema eest. Pärast poja haigestumist, anti linnaametniku koht tema õemehele Burchardtile. Viimane aga keeldus ämma üleval pidama. Vaestehoolekande komisjon teatas mehele, et ta peab kuupalgast andma ämma ülalpidamisele 4 rubla. Vastasel juhul jääb ta ametist ilma. Burchardtil polnud muud valikut, kui nõustuda komisjoni otsusega.<sup>358</sup>

### **3.3. Maksuvabade ja võõraste hoolekanne**

#### **3.3.1. Maksuvabade linnaelanike hoolekanne**

Protokollide põhjal sõltus praktikas abi osutamine mitte üksnes maksukogukonda kuulumisest, vaid ka individuaalsetest faktoritest ja konkreetse vaese olukorras. Taaskord arvestati eelkõige inimese võimet teha tööd. Näiteks surnud sadamatöötaja Jakobi lesk, kes kasvas alaealist poega,

---

<sup>353</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.09.1902).

<sup>354</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 12.11.1902).

<sup>355</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.12.1902).

<sup>356</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.08.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 01.06.1893). RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.09.1894); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 01.11.1895).

<sup>357</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.09.1894).

<sup>358</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 16.05.1894).

kurtis komisjonile elatusvahendite puuduse üle. Tema taotlust ei rahuldatud, sest Jakobi oli kogu elu riigiteenistuja ja ei tasunud mitte kunagi ühiskondlikku maksu. Samuti leidis komisjon, et naine on piisavalt terve, tugev ja seega töövõimeline.<sup>359</sup>

Maksukogukondlikust kuuluvusest sõltuv vaesteabi seadis raskesse olukorda eelkõige naised, kes olid abiellunud maksuvaba seisuse esindaja või võõramaalasega, ja nende lapsed. BES järgi pärisid naised ja lapsed mehe seisuse.<sup>360</sup> Kui mees suri, siis naised ja lapsed ei saanud loota linna- ja maksuvalitsuse abile, sest nende ülalpidaja ei tasunud makse.<sup>361</sup> Nii juhtus 1896. aastal komisjoni pöördunud lese Emilie Bachmanniga, kelle austerlasest abikaasa oli surnud. Abiellumine võõramaalasega tähendas vene kodakondsuse kaotamist. Vaesteabi otsustati Emilia Bachmannile siiski määrata, kuigi selleks puudus otseselt seaduslik alus. Vaestehoolekande komisjon argumenteeris otsust sellega, et enne abiellumist kuulus Emilia isa kaudu Pärnu maksukogukonda.<sup>362</sup>

Linnaelanike hulgas olid ka vaimulikud, kellel hoolekande eest pidid hoolitsema kiriklikud asutused.<sup>363</sup> Samas kui 1902. aastal suri pikaäegne Pärnu Nikolai kiriku pastor, siis määras komisjon toetuse lese ja vaimuhaige lapse ülalpidamiseks. Komisjoni esimehe ettepanekul oli toetuse suurus 200 rubla aastas.<sup>364</sup>

Üldiselt jääb mulje, et kui tegemist oli linna poolt vaadates teeneka isikuga, siis abita tema lesk või lapsed ei jäetud. Näiteks endise linnateenistuja lese puhul märgiti, et õigem oleks naine jätta toetusest ilma, sest tal on kaks poega. Kuna aga tema abikaasa oli pikaäegne linnaametnik, siis püsiv abiraha naisele ikkagi määrati.<sup>365</sup> 1892. aasta juulis pöördus komisjoni poole Katariina Johansonini nelja lapse eestkostja palvega määrata lesele kõrtsikassast toetus. Komisjon paigutas naise ootejärjekorda, kuni koha vabanemiseni. Samal päeval pöördus komisjoni poole vallaline ja lasteta Luise Wilhelmine Florell, kelle kohta märgiti, et tegemist on suure gildi altermanni tütreaga.

---

<sup>359</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.06.1894).

<sup>360</sup> BES, art. 5.

<sup>361</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.06.1894).

<sup>362</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.02.1896).

<sup>363</sup> ÜHS, art. 483–579.

<sup>364</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 11.03.1902).

<sup>365</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 01.04.1896).

Ka tema paigutati kõrtsikassa järjekorda, kuid erinevalt Katariina Johansonist, määrati Luisele kuni vaba koha avanemiseni ajutine toetus üldkassast.<sup>366</sup>

Näiteid vaesteabi osutamisest maksuvabadele Pärnu linna piirides leidub teisigi. Nii näiteks elas Pärnus üle kolmekümne aasta Austria kodakondsusega muusik Franz Marter. Mees jäi 1903. aastal invaliidiks. Tema abikaasa oli samuti invaliid. Nagu protokollis on märgitud, siis pöördus mees vaesteabi saamiseks sünnikohajärgsesse kogukonda. Tõenäoliselt oli see Austrias. Paraku ei ole ära märgitud asula nime. Abi talle sünnikohajärgsest kogukonnast ei osutatud, viidates seal kehtivatele seadustele. Mehel paluti toetuse saamiseks pöörduda kogukonda, kus ta oli seni elanud. Franz Marter pöörduski oma hädas Pärnu vaestehoolekande komisjoni poole. Ta palus paigutada end vaestemajja. Komisjon, viidates Vene impeeriumis kehtivatele seadustele, andis talle teada, et ka nemad ei ole kohustatud teda abistama. Siiski võeti arvesse, et Franz Marter oli üle kolmekümne aasta püsivalt elanud Pärnus ja talle määrati igakuine 3 rubla suurune ülalpidamistoetus.<sup>367</sup>

Vaestehoolekande komisjon otsustas vaesteabi üle iseseisvalt ja vaid üksikutel kordadel on nende tegevusse sekkunud linnavolikogu. Näiteks 1894. aastal sai komisjon korraldus osutada pikaajalist vaesteabi sissekirjutuseta isikutele. Tegemist oli surnud linnaveski möldri lese Mariaga, kes kasvas kaht alaealist last. Linnavolikogu soovil määrati perekonnale igakuise toetusena 10 rubla.<sup>368</sup> See oli mitu korda kõrgem, kui vaestehoolekande komisjon tavaliselt sellistel juhtudel määras. Paraku ei selgu protokollides, mis oli sellise toetuse põhjus.

Maksukogukonda kuulumise ja panustamise olulisust ilmestab Harkovis elanud Karl Pfaffi juhtum. Ta oli teise gildi kaupmees ja tasus sellel ajal maksuvalitsusele vastavaid makse. Tema poeg astus ülikooli. See tähendas, et temast sai maksuvaba literaat. Karl Pfaff pöördus komisjoni poole 1895. aastal ja palus määrata vaimuhaigele pojale vaesteabi. Komisjon teatas talle, et ei ole kohustatud üleval pidama tema üliõpilasest poega, sest ta kuulub maksuvabade hulka. Kuid komisjon võttis arvesse, et Karl Pfaff oli kaupmehena panustanud pika aja jooksul vaeste abikassasse. Johtuvalt määrati talle toetus, et ta saaks kinni maksta vaimuhaige poja

---

<sup>366</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.07.1892).

<sup>367</sup> RA, EAA.3569.1.2209 (Komisjoni protokoll, 15.01.1907).

<sup>368</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.08.1894).



ülalpidamiskulud haiglas.<sup>369</sup> Pärast poja väljakirjutamist vaimuhaiglast, jätkati tema isale toetuse maksmist.<sup>370</sup>

### 3.3.2. Võõraste vaeste hoolekanne

Vene impeeriumi seadusandlus ei kohustanud kohalikku omavalitsust osutama abi võõrastele. Linnas elavad võõrad vaesed, kellega Pärnu vaestehoolekande komisjon pidi praktikas tegelema, olid tavaliselt teise kogukonna liikmed, kogukondliku kuuluvuseta isikud ja võõramaalased.<sup>371</sup>

Pärnu vaestehoolekande komisjoni võttis endale ülesandeks abistada ka võõra kogukonna vaeseid.<sup>372</sup> See tähendas praktikas eelkõige seda, et komisjon korraldas suhtlus Pärnu linna piires elavate vaese ja nende maksukogukondade vahel. Komisjon vahendas võõrastele nende kogukonna poolt saadetud abiraha, tasus matusekulud, abistas või korraldas vaese transpordi sissekirjutuskohta.<sup>373</sup> Näiteks 1892. aastal ilmus Pärnu vaestehoolekande komisjoni kuuekümne aastane köitja Anton Martinson koos 66-aastase abikaasaga. Nad palusid komisjonil võtta ühendust Haapsalu maksukogukonnaga, et saada tasuta pass ja vaesteabi.<sup>374</sup> Haapsalu maksuvalitsus teatas, et mees oli 1854. aastast kadunud ja ei tasunud ühiskondlikku maksu.<sup>375</sup> Seepeale palus Martinson vaestehoolekande komisjonilt sõiduraha, et ta saaks sõita Haapsallu ja asjad koha peal korda ajada. Komisjon nõustus teda abistama, kui ta leiab voorimehe, kes ta kohale viib.<sup>376</sup> 10. augustil teatas Martinson, et on leidnud voorimehe. Komisjon tasus vastavad kulutused ja palus Haapsalu maksuvalitsusel need tagastada.<sup>377</sup> Pärnu vaeste komisjoni protokollides Anton Martinsoni pärast 1892. aastat enam ei esinenud.

---

<sup>369</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 15.10.1895); RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.03.1896)

<sup>370</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.06.1896)

<sup>371</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.02.1892); Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 19.03.1892); RA, EAA.3569.1.2209 (Komisjoni protokoll, 15.01.1907).

<sup>372</sup> RA, EAA.3569.1.317, L 16р (Дело о преобразовании Городового положения 1870 г. и применении нового положения от 11 июня 1892 г).

<sup>373</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 10.08.1899).

<sup>374</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.02.1892).

<sup>375</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 28.03.1892).

<sup>376</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.06.1892)

<sup>377</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 10.08.1892).

Võõra toetamine oli alati teatav risk, sest puudus garantii, et vastav kogukond kompenseerib tehtud kulutused või peab neid liiga kõrgeks.<sup>378</sup> Venemaal ei olnud ka seaduslikku alust, mis lubaks vaesteabi osutanud omavalitsusel välja nõuda võõra kogukonna vaesele tehtud kulutused. Selline seaduseprojekt küll 1890. aastatel koostati, kuid seda ei kehtestatud.<sup>379</sup> Nii ongi Pärnu vaeste komisjon jätnud rahuldamata mitmed võõra maksukogukonna liikmete taotlused, soovitades isikutel pöörduda kodukogukonna poole.<sup>380</sup> Eelkõige puudutas see pikaajalisi toetusi.

Küll aga abistati võõra kogukonna liikmeid ühekordsete või lühiajaliste toetustega.<sup>381</sup> Kõige tavalisemad olid matusetoetus ja sõidutoetus.<sup>382</sup> Koos viimasega anti vahel ka toiduraha.<sup>383</sup> Komisjon ei olnud heategevusasutus ja kõik võõrale tehtud kulutused nõuti konkreetselt maksukogukonnalt või omavalitsuselt tagasi.<sup>384</sup> Näiteks saadeti, vastavalt seadusele<sup>385</sup>, Pärnust välja Karl Grossman koos abikaasa ja viie lapsega. Põhjuseks oli mehe töövõimetus. Kaasa anti toiduraha ja tasuti sõiduraha. Grossmani kodukogukonda esindavalt Tartu maksuvalitsuselt paluti tagastada toiduraha.<sup>386</sup> Võib öelda, et Balti kubermangude linnavalitsused olid teineteise suhtes solidaarsed ja kõik kulutused maksti tagasi.

Kui vaese maksukogukond oli teadmata, siis üritas Pärnu vaestehoolekande komisjon selle välja selgitada.<sup>387</sup> Näiteks kohalik naine teavitas komisjoni alaarenguga sõduritütrest, kelle ema oli surnud ja isa Siberisse saadetud. Vend ei hoolitsenud tema eest. Tüdrukul polnud sissekirjutust maksukogukonda ja naine võttis tema eest hoolitsemise enda peale. Vanaduse tõttu ei olnud viimane enam võimeline tüdrukut iseseisvalt üleval pidama ja palus komisjonilt toetust. Komisjoni

---

<sup>378</sup> Sokoll, *Essex pauper*, lk 15.

<sup>379</sup> Юрий Григорьевич Галай; Наталья Валерьевна Черкашина. Деятельность министерских комиссий по выработке законодательных мер общественного призрения нищих как социально-экономические меры безопасности России во второй половине XIX - начале XX века. – Юридическая наука и практика. Вестник Нижегородской академии МВД России 2009, lk 27.

<sup>380</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 04.05.1892).

<sup>381</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.02.1893).

<sup>382</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.03.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.06.1894).

<sup>383</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.06.1894).

<sup>384</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.06.1894); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 30.08.1899).

<sup>385</sup> СЗРП. Том 14. Устав о Предупреждении, art. 258.

<sup>386</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.06.1894).

<sup>387</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 19.03.1892); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 04.08.1894); RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 16.09.1895); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.02.1893).

alustas tüdruku isa kogukonna otsinguid. Seni aga maksti tüdruku ülalpidamiseks ajutise toetusena üks rubla kuus.<sup>388</sup> Nii et abi osutati ka siis, kui puudus garantii, et vaesele tehtud kulutused komisjonile tagastatakse.

Võõrastele vaesteabi osutamine sõltus erinevatest teguritest. Eelpool käsitletud põhiliste kriteeriumite kõrval<sup>389</sup> arvestati võõraste puhul ilmselt ka linna piires elatud aega ja nende olukorra tõsidust.<sup>390</sup> 1892. aastal palus vaesteabi 78-aastane lastetu Greta Tõnnison, kes oli Pärnus elanud üle 50 aasta. Vanaduse ja nõtruse tõttu sai ta püsivat rahalist toetust sünnijärgsest vallast, kuid sellest talle ei piisanud. Komisjon otsustas määrata naisele veel täiendava toetuse, sest ta oli kaua Pärnus elanud ja tal ei ole enam palju jäänud elada.<sup>391</sup>

Protokollides on vähe andmeid vaeste kohta, kelle sünni- või sissekirjutusjärgne kogukond asus Vene sisekubermangudes. Pärnu vaestehoolekande komisjonil puudus järjepidev suhtlus sisekubermangude kohalike omavalitsustega ja üksikud vaesteabi vahendamise katsed kukkusid läbi. Näiteks Natalia Suvorovale teatati, et tema sünnijärgne semstvo keeldus abistamast. Põhjenduseks oli ära toodud näljahäda ja võimaluste puudus.<sup>392</sup>

Protokollides selgub, et eriseadus kohustas osutama vaesteabi Türgi-Vene sõjas hukkunud sõdurite lastele ja leskedele. Pärnu linna siseselt jagunes selle kohustuse täitmine ilmselt lepingu alusel linna- ja maksuvalitsuse vahel. Vaestehoolekande komisjon toetas hukkunud sõdurite lapsi. Samal ajal kui maksuvalitsus osutas vaesteabi Türgi-Vene sõjas hukkunud meeste leskedele.<sup>393</sup>

Nimetatud kohustust täitis komisjon kuni laste täisealiseks saamiseni. 1894. aastal teatas komisjon korraga neljale lesele, kelle mehed hukkusid Vene-Türgi sõjas, et nad lõpetavad abiandmise. Lapsi peeti võimelisteks iseseisvalt tööga elatist teenima. Kui nad aga arvasid, et vajavad jätkuvalt vaesteabi, siis soovitati pöörduda isa maksukogukonda.<sup>394</sup> Üks neist, kelle toetamine lõpetati oli lesk Maria Stern. Ta ilmus komisjoni ja teatas, et saab mehe kogukonnalt igakuiselt 50 kopika

---

<sup>388</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 11.05.1892).

<sup>389</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.02.1893); RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 02.05.1894).

<sup>390</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.07.1892); RA, EAA.3569.1.2209 (Komisjoni protokoll, 15.01.1907).

<sup>391</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.07.1892).

<sup>392</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 19.02.1892).

<sup>393</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.05.1903).

<sup>394</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.04.1894).

suurust toetust. Naine pidas seda ebapiisavaks ja palus lisa. Komisjon aga keeldus, lisades, et naisel on õigus esitada kaebus, kui mehe kogukonnast abi ei anta.<sup>395</sup>

### 3.4. Hoolekandeesutuste praktika

#### 3.4.1. Hoolekanne vaestemajas

Sõltuvalt linna eripäradest ja vajadustest allus linnavalitsusele erineval hulgal hoolekandeesutusi. Neist kõige enam oli vaestemajasid.<sup>396</sup> Liivimaa kubermangu osas oli iga linnavalitsuse ülalpidamisel vähemalt üks vaestemaja.<sup>397</sup> Seadus lubas küll avada eraldi vaestemaju meestele ja naistele,<sup>398</sup> kuid praktikas eelistati ilmselt sega vaestemaju, sest nii oli odavam. Ülle Tarkiainen toob välja, et linna ja valla vaestemajades kehtisid samad reeglid.<sup>399</sup>

Adele Lindenmeyr hinnangul allusid linnavalitsustele vähesed hoolekandeesutused, sest nende ülevalpidamine oli kallis. Kohalikud omavalitsused eelistasid pigem toetada neid rahaliselt.<sup>400</sup> Selle väitega võib nõustuda. Ka Pärnu linnavalitsus pidas üleval ainult üht vaestemaja. Tegemist oli kahekümne-kohalise vaestemajaga meestele ja naistele. Selle haldamist korraldas Pärnu vaestehoolekande komisjon. Lisaks linna vaestemaja ülalpidamisele, toetas Pärnu linnavalitsus igal aastal rahaliselt linnas asuvat vene vaestemaja,<sup>401</sup> kuid ei sekkunud selle siseasjadesse. Erinevalt linna vaestemajast pakuti vene vaestemajas ainult peavarju. Sealsed elanikud taotlesid vahel ülalpidamisraha linna vaestehoolekande komisjonilt.<sup>402</sup>

Üksikutel juhtudel on komisjon tasunud enda vaese ülalpidamiskulud väljaspool Pärnut asuvas vaestemajas. Tallinnas elav lesk Leena Tõnisson sai igakuiselt abiraha, kuid 1894. aastaks ei piisanud enam sellest ja Jaani kiriku pastor palus komisjonilt luba paigutada naine vaestemajja. Komisjon oli sellega päri.<sup>403</sup> Aasta hiljem Leena Tõnnison suri. Jaani kiriku pastor palus

---

<sup>395</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 02.05.1894).

<sup>396</sup> Vt vaestemajade kohta Ülle Tarkiainen. Vaestehoolekanne Põhja-Liivimaa külaühiskonnas 19. sajandil. – *Ajalooline Ajakiri*, 2016, nr. 2 (156), lk 215–244.

<sup>397</sup> Kotka, Ilmalik hoolekanne, lk 76.

<sup>398</sup> ÜHS, art. 279.

<sup>399</sup> Tarkiainen, Vaestehoolekanne, lk 232.

<sup>400</sup> Lindenmeyr, Poverty is Not a Vice, lk 67.

<sup>401</sup> Budget der Stadt Pernau. 1883, lk 60.

<sup>402</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.07.1892); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.01.1893).

<sup>403</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 08.06.1894).

Komisjonilt luba lahkunule saadetu abiraha anda vaestemajale, kus teda ülal peeti. See luba anti, kuid tingimusel, et haiglakulud tasutakse sellest summast.<sup>404</sup>

Pärnu linnavalitsus maksis kinni nii linna vaestemaja hoone kui ka sealsete hooldealuste ülalpidamiskulud.<sup>405</sup> Võrdluseks Tartu linnavalitsus tasus ainult hoone ülalpidamiskulud, jättes maksukogukonna vaeste ülevalpidamise maksuvalitsusele.<sup>406</sup> Pärnu linna vaestemajas oli samal ajal ka neid, kelle ülalpidamiskulud olid osaliselt sugulaste poolt tasutud. Näiteks puusepp Alfred Simsoni ülalpidamise eest maksid sugulased Liepajast. 1893. aastal nõudis Simson, et komisjon annaks saadetud rahast igal kuul talle ühe rubla tee ja tubaka ostmiseks. Komisjon teatas, et ostab ise talle teed ja tubakat ning juhtis tähelepanu sellele, et ülalpidamine vaestemajas maksab kaks korda rohkem, kui saadavad tema sugulased.<sup>407</sup>

Nii nagu rahalise abi puhul oli ka vaestemajja paigutamine seotud isiku töövõime, varandusliku ja perekondliku seisuga. See oli sätestatud ka ühiskondliku hoolekande seaduses.<sup>408</sup> Nii on näiteks vaestemajas elanud puusepp Johan Diedrich Peterson palunud komisjonilt tõendit, et ta saaks otsida piirkonnas tööd. Komisjon polnud selle vastu, kuid andis teada, et sellisel juhul tuleb tal vaestemajast lahkuda, mida puusepp teha ei tahtnud.<sup>409</sup>

Initsiatiiv paigutada inimene vaestemajja tuli Pärnu näitel nii vaeselt endalt, tema perekonnalt, sugulastelt kui ka vaestehoolekande komisjonilt. Näiteks lesk Emma Steinbach palus toetust Schenkerei kassast. Komisjon teatas, et kassas pole vabu kohti ja pakkus talle võimalust astuda vaestemajja.<sup>410</sup>

Vaestemajade korraldus oli ühiskondliku hoolekande seaduses detailselt reglementeeritud.<sup>411</sup> Pärnu vaestemaja enda sisekorra reeglid nii detailsed polnud.<sup>412</sup> Vaestemaja korraldus vaadati üle 1895. aastal, kui Liivimaa kuberner soovis tutvuda Pärnu linnavalitsuse korraldustega. Seejuures ei suutnud vaestehoolekande komisjon meelde tuletada, millal oli kehtiv vaestemaja korraldus

---

<sup>404</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 02.01.1896).

<sup>405</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 30.04.1894).

<sup>406</sup> Linnawolikogu erakorraline koosolek 25. jaanuaril. – Postimees, 1904, nr. 24.

<sup>407</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 30.04.1894).

<sup>408</sup> ÜHS, Lisa art. 290, p. 7–8.

<sup>409</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 01.11.1899).

<sup>410</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 11.05.1892).

<sup>411</sup> ÜHS art. 279–290; ÜHS, Lisa art. 290.

<sup>412</sup> Правила для Перновской городской богадельни = Pärnu linna vaeste-maja kohta = Reglement für das Pernausche Stadt-Armenhaus. Pärnu 1896.

kinnitatud.<sup>413</sup> Näib, et põhijoontes jäid Pärnu linna vaestemaja sisekorra reeglid 1804. aastast<sup>414</sup> kuni 19. sajandi lõpuni sisuliselt samadeks. Üks väheseid täiendusi uues põhikirjas oli vaestemaja hooldealustele pakutav hommikukohv piima ja suhkruga.<sup>415</sup>

Pärnu linna vaestemaja haldas linna vaestehoolekande komisjon, kelle koosolekutel arutati ja otsustati olulisi vaestemaja korraldust puudutavaid küsimusi. Vaestemaja juhtis igapäevaselt ökonom, kelle kohustuste hulka kuulus järelevalve hoolealuste üle, toitlustus, tuleohutus, juurvilja aia hooldamine ja saaduste hoiustamine. Lisaks töötasule sai ökonom tasuta korteri ja toidu ning tal oli lubatud kasutada osa juurvilja aiast enda tarbeks. Rahalised otsused kooskõlastas ökonom komisjonis. Näiteks 1900. aastal aset leidnud kalatoodete hinnatõusuga avanes ökonomil võimalus osta kala veidi odavamalt ja ta palus komisjonil välja anda 20 rubla selle jaoks. Ühtlasi andis ökonom teada, et kui ost ebaõnnestub, siis ostab ta Soomest pärit soolatud kala.<sup>416</sup> Vaestemaja varustamiseks veise- ja sealihaga sõlmis komisjon lepingu Pärnus elava lihuniku Jürgensiga.<sup>417</sup>

Vaestemaja elanikud pidid täitma ökonomisti ja järelevaataja korraldusi.<sup>418</sup> Hoolekandealused osalesid igapäevastes koristus ja majandustöodes.<sup>419</sup> Tööd olid lihtsad nagu näiteks tänava pühkimine.<sup>420</sup> Meeltemööda selliste kohustuste täitmine kõigile polnud.<sup>421</sup> Korduva sisekorrareeglite rikkumise korral pidi ökonom teavitama komisjoni või selle esimeest.<sup>422</sup> Kui rikkumised olid tõsised arvati isik vaestemajast välja. Sellised põhjused olid näiteks joomine, varastamine<sup>423</sup> ja vaestemaja töötajate korralduste eiramine. Vaestemajast välja arvamise kõrval oli ainus seaduslik viis reegleid eirava isiku korrale kutsumiseks söögiportsjoni vähendamine,

---

<sup>413</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 02.10.1895).

<sup>414</sup> Tarkiainen, Vaestehoolekanne, lk 232.

<sup>415</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 02.10.1895).

<sup>416</sup> RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 16.05.1900).

<sup>417</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.06.1904).

<sup>418</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.01.1893); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.05.1899); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.02.1902).

<sup>419</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.01.1893).

<sup>420</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.05.1899).

<sup>421</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.08.1904, 15.11.1904); RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.04.1893); RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899).

<sup>422</sup> Правила, § 7.

<sup>423</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.09.1902); EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.07.1892).

mida ka praktikas kasutati.<sup>424</sup> Kõik rakendatud karistused olid kooskõlas Üldhoolekande seaduses lubatuga.

Vaestemajas oli ettenähtud köetud ja valgustatud eluruumid, voodi, suve- ja talvepesu ning toiduained. Asutuse arvel olevatele isikutele oli keelatud kerjamine, kõrtsi külastamine, lahkumine vaestemajast ökonoomi loata. Vaestemajas võimaldati „eriline tuba“ neile, kes polnud suutelised seltsima teiste vaestemaja elanikega.<sup>425</sup>

Võrreldes ühiskondliku hoolekande seaduses määratletud normidega, oli Pärnu vaestemaja menüü mitmekesisem. Pärnu vaestemaja elanikele oli igapäevaselt ettenähtud 12 naela rukkileiba ning hommikuti kohv suhkruga ja piimaga. Hommikusöögiks oli ½ heeringat või samas koguses räime. Seejuures hommikusöögialast kohustust Ühiskondliku hoolekande seadus ei sätestanud. Soe lõunasöök ja õhtusöök oli vastavalt kell 12.00 ja kell 7.00 õhtul. Vaestemaja nädala menüü oli järgnev: esmaspäeval ja neljapäeval hernesupp; teisipäeval ja reedel kartulisupp pudrugaga; kolmapäeval piimasupp pudrugaga; laupäeval tangusupp; pühapäeval kapsasupp lihaga.<sup>426</sup>

Vaestemajas inimesi tahte vastaselt kinni ei hoitud. Isikutele oli võimalus ökonoomi loal ja sisekorrareeglite piires liikuda asutusest välja.<sup>427</sup> Mõned lahkusid vaestemajast pereliikme soovil ja ka lootuses iseseisvalt uuesti tööd leida.<sup>428</sup> Komisjon neile takistusi ei teinud. Pigem oli suhtumine sellesse positiivne, sest vähenesid ülalpidamiskulud. Näiteks neiu Frei palus 1894. aastal paigutada vaimse puudega vend vaestemajja. Naine sai tööd maal ja ei saanud venda enam hooldada.<sup>429</sup> Kümme aastat hiljem palus Frei enda vend vaestemajast välja arvata ja saata tema juurde ülalpidamisele.<sup>430</sup> Mõnele aga ei sobinud lihtsalt vaestemaja tingimused. Nii teatas Lena Varman komisjoni soovist lahkuda vaestemajast, kuna ta ei seedi pakutavaid toite.<sup>431</sup> Lesk Lagus lahkus vaestemajast, kuna talle ei meeldinud ruumid ja pakutav toit.<sup>432</sup>

---

<sup>424</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.05.1899).

<sup>425</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 16.08.1899).

<sup>426</sup> Правила, § 10.

<sup>427</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.04.1893).

<sup>428</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.01.1893). RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.11.1901).

<sup>429</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 01.09.1894).

<sup>430</sup> RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.06.1904).

<sup>431</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 01.10.1898).

<sup>432</sup> RA, EAA.3569.1.2204 (Komisjoni protokoll, 15.02.1899).

Kui isik soovis tagasi vaestemaja hooldealuseks, siis vabade kohtade olemasolul võeti ta tagasi.<sup>433</sup> See puudutas ka neid, kes olid juba kord väljaheidatud. Nende puhul arvestati isiku seisukorda ja tegelikku soovi parandada elukombeid. Näiteks heideti joomise pärast välja Stegmann. Viimase venna pealekäimisel andis komisjon Stegmannile teise võimaluse, kuna mees on „pidevalt haige ja ilmselt enam kaua ei ela“.<sup>434</sup> Samas kui 48-aastane Peeter Friedrich Reimer oli juba liiga palju komisjoni alt vedanud. Mees käis korduvalt maksukogukonna kulul erinevates asutustes ravil, kuid ebasünda eluviisi tõttu oli pidevalt uuesti haigestunud. Korra anti talle koht vaestemajas, kuid peatselt heideti varguse pärast välja. Komisjon otsustas, et edaspidi teda vaestemajja vastu ei võeta ja ka tema palve anda abiraha jäeti rahuldamata.<sup>435</sup>

Linna vaestemajas peeti üleval ka kerge vaimse või füüsilise puudega isikuid.<sup>436</sup> Nii et vaestemaja täitis osaliselt ka haigla funktsioone. Tõsi küll raskelt vaimuhaigeid eelistati saata esimesel võimalusel vaimuhaiglasse. 1895. aasta veebruaris teavitas maksuvalitsuse notar komisjoni, et neil on kokkulepe tuua Haapsalu lähedalt Pärnu sugulase juurde ajutisele ülalpidamisele Amelie Frisch. Arvestades naise vaimset seisundit ei peetud mõistlikuks paigutada ta vaestemajja. Maksuvalitsus ja komisjon leppisid kokku, et tasuvad koos tema ülalpidamise sugulase juures, kuni õnnestub leida kohta Üldhoolekande prikaasi vaimuhaiglas Riias.<sup>437</sup>

### 3.4.2 Laste ja orbude hoolekanne

Ühiskondliku hoolekande seadus käsitles nii orbudekodu tegevust kui ka orbude haridusvõimalusi. Lastekodud pidid vastu võtma orbe vanuses 7–11, sõltumata nende soost või seisusest. Välja arvatud vaimulike seisusest, kelle puhul kehtis oma seadus. Orbudekodus tuli lapsi ülal pidada kuni 12 eluaastani. Seejärel tuli leida neile koht õppeasutustes või muu teenistus (sõjavägi, vabrikud, tehased, eraisikud), kus nad saaksid omandad eriala. Linnaseisusest poisslapsed määrati õppima kohalikesse gümnaasiumidesse, velskrikoolidesse, põllumajandusega seotud koolidesse. Need, kes ei soovinud kooli minna, tuli saata õpipoisiks kaupmeeste, käsitöölise, vabrikute ja

---

<sup>433</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.01.1893).

<sup>434</sup> RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 01.08.1898).

<sup>435</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 02.01.1896).

<sup>436</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.04.1892); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.01.1902); RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 01.04.1892); RA, EAA.3569.1.2205 (Komisjoni protokoll, 15.07.1900); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.03.1904, 15.04.1904).

<sup>437</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.02.1895).



tehaste, kunstnike ja trükikodade juurde. Kõik ülalpidamiskulud tasus kogukond või Üldise hoolekande prikaas, vastavalt meistriga sõlmitud lepingule. 12-aastastel tütarlastel oli võimalus minna õppima ämmaemandaks või mõnda käsitööd. Seejuures tuli leida need õppeasutused, kus puudus õppemaks.<sup>438</sup>

Pärnu vaestehoolekande komisjoni alluvuses vaestele lastele ja orbudele mõeldud hoolekandeaasutusi polnud. Küll aga paigutas Pärnu vaestehoolekande komisjon kogukonna vaesed lapsed ja orvud Pärnu vaestesõprade seltsi hoolekandeaasutustesse.<sup>439</sup> Pärnu vaestesõprade selts, kellega tehti sageli koostööd seoses vaeste ja orbude asutamisega Nikolai koguduse liikmed 1826. aastal. Selle eesmärk oli abistada vaeseid linnakodanikke, orbe ja haigeid. Selts pakkus vaestele tasuta arstiabi, toiduaineid, ravimeid, küttepuid ja riideid. Samuti maksti vaestele igakuist abiraha ja aidati töövõimelistel otsida tööd. Selts pidas üleval mitmeid hoolekandeaasutusi. Nende seas laste varjupaik ja orbudekodu, millega tegeles seltsi harukomitee Daamide Komitee. Rahalised vahendid sai selts liikmemaksudest, annetustest, heategevaist üritustest jne. Vaestesõprade selts tegutses kuni Teise maailmasõja alguseni.

Komisjon tasus täielikult või osaliselt kõik ülalpidamiskulud orbudekodus ja laste varjupaigas.<sup>440</sup> Näiteks 1892. aastal vahendas pastor Riias elanud Berta Tsingi palve. Lesestunud naine ei saanud hakkama kolme lapse ülalpidamisega ja palus komisjonil paigutada poeg Pärnu laste varjupaika. Komisjon soostus seda tegema ja lõppkokkuvõttes paigutas sinna ka Berta Tsingi tütre.<sup>441</sup>

Kuna komisjoni käsutuses olevad rahalised vahendid olid piiratud, siis otsiti koostöövõimalusi teiste asutustega. Nii näiteks palus 1893. aastal pastor paigutada lastekodusse Berta Nermanni teine poeg. Üks tema poeg oli juba varem lastekodusse saadetud. Ülalpidamine lastekodus maksis 6 rubla. Lepiti kokku, et Komisjon ei maksa lesele enam 3 rubla suurust ülalpidamistoetust ja see läheb poja ülalpidamisele lastekodus. Ülejäänud vajaliku summa tasusid võrdselt Pärnu vaestesõprade selts ja Pärnu maksuvalitsus.<sup>442</sup>

---

<sup>438</sup> ÜHS, art. 184–190. ÜHS, art 187 Lisa.

<sup>439</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 15.11.1902).

<sup>440</sup> Nt RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 16.05.1903); RA, EAA.3569.1.2203 (Komisjoni protokoll, 15.07.1898).

<sup>441</sup> RA, EAA.3569.1.2198 (Komisjoni protokoll, 15.10.1892, 01.11.1982).

<sup>442</sup> RA, EAA.3569.1.2199 (Komisjoni protokoll, 15.01.1893).

Vaeste laste ja orbude puhul järgis vaestehoolekande komisjon kulude otstarbekust. Kokkuhoidu ei seatud alati peamiseks kriteeriumiks ja olulisem oli investeerida laste tulevikku. Nii arutleti 1896. aasta oktoobris toimunud istungil, et orvu paigutamine võõraste juurde oleks küll odavam, kuid lastekodus saaks ta hea hariduse. Kokkuvõttes otsustati viimase kasuks.<sup>443</sup> Sarnaselt talitati Tallinnas orvuks jäänud poisiga, kes paigutati komisjoni ülalpidamisel pealinna lastekodusse, sest „suhteliselt väikese tasu eest saab E. Reinhold hea kasvatusena“.<sup>444</sup> Seda ei saa nimetada heategevuseks, sest otsuse eesmärk oli ratsionaalne. Lapsele püüti anda vajalikud oskused, et ta oleks täiskasvanuna võimeline iseseisvalt elatist teenima ja ühiskonda panustama. Seeläbi ennetati vaesust.

Kaheteist aastastele lastele, vastavalt ühiskondliku hoolekande seadusele, leidis komisjon õpipoisi koha.<sup>445</sup> Tavaliselt sõlmiti vastav leping mõne kohaliku meistriga.<sup>446</sup> Nii võttis 1895. aastal kohalik treial enda juurde viieks aastaks õpipoisina Harald Vikmani. Meister kohustus selgeks õpetama ameti ning andma enda kulul peavarju ja toitu. Komisjon andis enda poolt nelja aasta jooksu vajalikud riided. Viimasel aastal pidi meister maksma õpipoisile kuupalka 1 rubla 50 kopikat.<sup>447</sup>

Paraku ei läinud laste õpetamine alati plaanipäraselt. Näiteks Riia Vaesusevastane selts võttis enda juurde surnud Pärnu maksukogukondlaste lapse Alfred Zimsoni, keda kasvatati lastekodus ja seejärel saadeti õpipoisiks erinevate meistrite juurde. Meistrid aga polnud temaga rahul. Poiss oli nende sõnul nõrk ja vaimselt alaarenenud, mille tõttu saatsid nad poisi enda juurest minema. Selts otsustas viimases hädas saata poisi enda kulul tagasi Pärnu. Vaestehoolekande komisjon paigutas Alfredi ajutiselt vaestemajja, lootuses leida talle koht mõne kohaliku meistri juures. Lastekodu jaoks oli ta juba liiga vana.<sup>448</sup>

---

<sup>443</sup> RA, EAA.3569.1.2202 (Komisjoni protokoll, 15.08.1896).

<sup>444</sup> RA, EAA.3569.1.2200 (Komisjoni protokoll, 15.09.1894).

<sup>445</sup> ÜHS, art. 184.

<sup>446</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 12.01.1895); RA, EAA.3569.1.2207 (Komisjoni protokoll, 10.06.1902).

<sup>447</sup> RA, EAA.3569.1.2201 (Komisjoni protokoll, 12.01.1895).

<sup>448</sup> RA, EAA.3569.1.2206 (Komisjoni protokoll, 15.02.1901).

## Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö fookuses on vaestehoolekande korraldus Liivimaa kubermangud linnades pärast 1870. aasta Vene linnaseaduse kehtestamist kuni impeeriumi lõpuni 1917. aastal. Peamine normatiivne akt, mis reguleeris vaestehoolekannet riigis oli 1892. aasta üldise hoolekande seadus, mis kodifitseeris kõik eelnevad hoolekannet reguleerivad seadused ja määrused. Keskvõim delegeris vaestehoolekande linnavalitsusele, kuid ei andnud sellele rahalist iseseisvust, kontrollides kõiki hoolekandega seotud rahalisi sissetulekuid ja kulutusi.

Linnas oli vaesteabi seotud maksusüsteemiga. Nii seadusandluses kui ka praktikas oli linna vaestehoolekande peamine üksus maksukogukond. Maksualune elanikkond, kes moodustas kogukonna, oli kohustatud hoolitsema enda haigete ja vaeste liikmete eest. Maksualused seisused tasusid maksuvalitsusele ühiskondlikku maksu, millest finantseeriti kogukonna hoolekannet.

1877. aastal kehtestatud Vene linnaseaduse põhjal läks linnade juhtimine seisuseta linnavalitsuse kätte. Linnavalitsused asutasid vaestehoolekande korraldamiseks vastavad alalised komisjonid. Need võtsid järk-järgult üle magistraadi ja tema asutuste kompetentsi kuulunud vaestehoolekande ülesanded. Kõik vaesteabi kapitalid, mida haldas magistraat, läksid täielikult üle linnavalitsustele alles pärast magistraadi likvideerimist 1889. aastal. Vaestehoolekande üleminek magistraadilt linnavalitsusele toimus Liivimaa linnades erineva kiirusega ja kestis alates kuni 1880. aastate lõpuni.

Pärast 1870. aasta linnaseaduse kehtestamist Balti kubermangudes oli linna vaestehoolekanne kogukondlik ja territoriaalne. Territoriaalselt kuulus vaestehoolekanne linnavalitsuse võimkonda, kuid selle teostamine oli mittekohustuslik. Kogukonna vaestehoolekande teostamine oli maksuvalitsusele kohustuslik. Riiklikud seadused ei reguleerinud, kuidas pidid linna- ja maksuvalitsused kooskõlastama enda tegevust vaestehoolekande teostamisel. Olukorra lahendamiseks sõlmiti kohapeal lepingud, mille alusel määrati ära vastastikused kohustused. Nende lepingute põhjal toimus vaestehoolekanne linnas kuni impeeriumi lõpuni.

Lepingute alusel oli kompetentsi jagunemine linnades erinev, sõltudes kohalikest oludest ja võimalustest. Üldiselt võtsid linnavalitsused kohustuse osutada vaesteabi kohaliku maksukogukonna liikmetele linna territooriumi piirides. Maksuvalitsused tegelesid võõrsil paiknevate maksukogukonna liikmete hoolekandega. Keerulisemad ja kulukamad kaasused

lahendati koos. Samuti pidi maksuvalitsus igal aastal üle kandma linnavalitsusele konkreetse rahalise summa, mis oli mõeldud vaesteabiks.

Pärnu linna- ja maksuvalitsuse ülesannete jagunemine oli teistest Liivimaa linnadest veidi erandlik. Linnavalitsus osutas vaesteabi nii kodus kui ka võõrsil paiknevatele kogukonna liikmetele. Samas kui maksuvalitsus tegeles peamiselt haigete hoolekandega, sõltumata nende geograafilisest asukohast Vene impeeriumi piirides.

Vaatamata sellele, et põhiline linna vaesteabi sihtgrupp oli maksukogukond, siis osutati praktikas linna piirides abi nii võõra kogukonna liikmetele, maksuvabade seisuste esindajatele kui ka kogukondliku kuuluvusega isikutele. Komisjoni kaudu said võõra kogukonna liikmed pidada ühendust enda sissekirjutus- või sünnikohaga. Vaestehoolekande komisjon vahendas nii informatsiooni kui ka abiraha saadetisi. Võõraid abistati tavaliselt ühekordsete või lühiajaliste toetustega, mis hiljem nõuti vastavalt kogukonnalt tagasi. Balti kubermangudes olid linnad omavahel solidaarsed, mis tähendas, et kõik kulutused maksti reeglina tagasi.

Üleriiklikud seadused ei sätestanud vaesteabi osutamise vormi, viisi ja ulatust. See ülesanne delegeeriti kohalikule omavalitsusele. Linnavalitsused otsustasid ise, sõltuvalt kohalikest vajadustest ja enda võimalustest, kellele ja mis tingimustel nad vaesteabi osutavad.

Vaesteabi mõjutas olulisel määral ja seadis piirid väike eelarve. Linnavalitsuse väljaminekud vaestehoolekandele olid seaduse järgi mittekohustuslikud. Kuna eelarve oli piiratud, siis tuli igat otsust põhjalikult kaaluda. Igat juhtumit käsitleti individuaalselt ja enne vaesteabi määramist toimus abipaluja taustauuring. Vaesteabi taotleja pidi vaestehoolekande komisjonile tõestama nii sõnades kui ka tegudes, et ta on tõesti abi vääriline. Vaesteabi määramisel hinnati peamiselt abipalve esitanud isiku töövõimet, varanduslikku seisut ja perekonnaliikmete võimekust teda abistada. Viimane kriteerium põhines Balti eraseadusel, mis sätestas perekonnaliikmete omavahelised kohustused.

Juhtumid, millega vaeste komisjoni liikmetel tuli kokku puutuda olid erinevad, ainulaadsed ja keerulised. See nõudis enne otsustamist pidevaid läbirääkimisi ja kompromissi, leidmaks mõlemaid osapooli rahuldav lahendus. Komisjon lähtus vaesteabi määramisel nii enda võimalustest kui ka taotleja soovidest.

Üleriiklikud seadused reguleerisid põhjalikult kinnist hoolekannet, milles võib näha keskväimu eelistust. Praktikas eelistas linnavalitsus avahoolekannet, sest see oli palju odavam. Pärnu linna ülalpidamisel oli üks vaestemaja, mis tegutses üldjoontes vastavalt ühiskondliku hoolekande seaduses reglementeeritud korrale. Vaestemaja toimis osaliselt ka haiglana. Sinna paigutati nii füüsiliste kui ka vaimsete puuetega isikud. Raskemate haigustega isikutele üritati esimesel võimalusel leida koht üldhoolekande kolleegiumi vaimuhaiglates.

Vaesed lapsed ja orvud paigutas komisjon eraseltside halduses olevatesse hooldusasutustesse. Vastavalt seadusele maksis komisjon kinni laste ja orbude ülalpidamiskulud. Komisjon hoolitses selle eest, et lapsed saaksid võimaluse omandada mõne eriala, mis aitaks neil tulevikus iseseisvalt elatist teenida. Vastavad võimalused olid sätestatud üldise hoolekande seaduses.

Ei saa väita, et vaestehoolekanne oli puudusteta. Valdkond oli alarahastatud, mis mõjutas nii abi suurust kui ka abi saavate isikute ringi. Vaesteabi sõltus liigselt komisjoni liikmete hinnangust ja isiklikust suhtest abitaotlejaga. Soosivam suhtumine oli endiste kaupmeeste või linnaametnike leskede kui linna alamseisusest pärinevate isikute suhtes. Vaesteabi määramise järel ei teostatud regulaarset abisaaja kontrolli. See tähendas, et praktikas said abiraha ka need, kes seda poleks pidanud saama. Töövõime seadmine esikohale, tähendas seda, et kõigile kehtisid võrdsed standardid. See asetas naised, üksikemad ja puudega inimesed ebavõrdsesse olukorda.

Vaatamata puudustele ja arhailistele põhimõtetele, oli vaestehoolekande korraldus linnas süsteemne ja mitmekülgne. Linnavalitsuse tegevus tugines üleriiklikule seadusandlusele, aga ka kohalikele seadustele ja traditsioonidele. Seadusandluses reguleerimata ebakõlad lahendati kohalikul tasandil, vastavalt vajadustele ja võimalustele. Kui olid täidetud konkreetsed tingimused, siis minimaalset abi võisid saada kõik linna elanikud.

## **Allikad ja kasutatud kirjandus**

### **Rahvusarhiivi arhiiv = RA, EAA**

EAA.3569 – Pärnu linnavalitsus

EAA.3833 – Pärnu maksuvalitsus

### **Publitseeritud allikad**

Budget der Stadt Pernau für das Jahr 1880.

Budget der Stadt Pernau 1883. Pernau, 1880.

Полное собрание законов Российской Империи. Том 20. Санктпетербург, 1830.

Das Stadtamt und seine Unterorgane. Riga, 1878.

Die Städte-Ordnung für die Baltischen Provinzen: mit Einführungs- und Ergänzungs-Verordnungen. Toim. J Engelmann. Dorpat, 1877.

Instruction für die Behörden der Stadtverwaltung Dorpats. Dorpat, 1879.

Linna-seadus: 1892 aasta wäljaanne 1903 ja 1904 aasta lisadega. Jurjev, 1904.

Organisationsplan [der Stadtverwaltung Pernau]: Grundzüge und allgemeine Bestimmungen. Pernau, 18..?.

Правила для Перновской городской богадельни = Pärnu linna waeste-maja kohta = Reglement für das Pernausche Stadt-Armenhaus. Pärnu, 1896.

Sammlung der von der Dorpater Stadtverordneten-Versammlung innerhalb der Jahre 1878–1883 erlassen obligatorischen Verordnungen, Instructionen in Beschlüsse allgemein verbindlichen Inhalts. Dorpat, 1883.

Сборник циркуляров и распоряжений по административной части Лифляндской губернии: за 1888–1895 годы. Рига, 1896.

Свод местных узаконений губерний Остзейских. Ч. 1. Учреждения. С.-Петербург, 1845.

Свод местных узаконений губерний Остзейских. Ч. 3. Законы гражданские. С.-Петербург, 1864.

Свод законов Российской империи. Том 13. Устав об общественном призрении. С.-Петербург, 1892.

Свод законов Российской Империи: издания 1857 года. Том 5. Уставы о податях, о пошлинах, и о сборах с питей, с свеклосахарного производства, и с табаку. Санктпетербург, 1857.

Свод законов Российской Империи: издания 1857 года. Том 14. Уставы о паспортах, о предупреждении преступлений, о цензуре, о содержащихся под стражей и о ссыльных. Санктпетербург, 1857

### **Ajalehed**

Лифляндские губернские ведомости = Livländische Gouvernements-Zeitung. Рига, 1852–1917.

Olewik. Tartu, 1881–1915.

Postimees. Tartu, 1886–1944.

Riigi Teataja. Tallinn (1918–1940, 1944).

Tallinna Teataja. Tallinn, 1910–1922.

Вестник благотворительности: журнал посвященный всем вопросам, относящимся до благотворительности и общественного призрения, 1897–1902.

### **Kirjandus**

Arhiivijuht. I, Riigi-, kohtu- ja omavalitsusasutused. Koost. L. Leppik. Tartu, 2003.

Афанесян, Кристина Кареновна. Общественное призрение в Ставрополе. Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Ставрополь, 2015.

Афанесян, Кристина Кареновна. Устав об общественном призрении 1892 г. - Единственный комплексный нормативно-правовой акт, регламентировавший благотворительную деятельность в стране. – Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история: сб. ст. по матер. XLIV-XLV междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск, 2015.

Антология социальной работы. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Том 3. Тоim. М. В. Фирсов. Москва, 1995.

Berendsen, Veiko; Maiste, Margus. Esimene ülevenemaaline rahvaloendus Tartus 28. jaanuaril 1897. Tartu, 1999, lk 106–107.

Блуменбах, Евгений. Гражданское состояние (сословие) в России, а в частности в Прибалтийских губерниях, его права и обязанности. Рига, 1899.

Бурцева, Екатерина Евгеньевна. Всесословное и сословное самоуправление в городах Тульской губернии в последней трети XIX - начале XX вв. Москва, 2015.

Eesti ajalugu II. Koost. ja toim. A. Selart. Tartu, 2012.

Essex pauper letters 1731–1837. Toim. T. Sokoll. Oxford, c2001.

Фирсов, Михаил Васильевич. История социальной работы: учебное пособие по направлению подготовки "Социальная работа". Москва, 2012.

Gestrucht, Andreas. German Pauper Letters and Petition for Relief. – Poverty and Welfare in Modern German History (New German Historical Perspectives, 7). Toim. L. Raphael. 2017, lk 49–77.

Grünewaldt, Erich von. Das Armenwesen in Livland. Leipzig, 1884.

Гаврилина, Надежда Афанасьевна. Законодательное регулирование социального призрения в России в XVI-XIX вв. – УДК 94 (47), lk 66–74.

Галай, Юрий Григорьевич; Черных, Ксения Викторовна. Нищенство и бродяжничество в дореволюционной России: законодательные и практические проблемы. Нижний Новгород, 2012.

Галай, Юрий Григорьевич; Черкашина Наталья Валерьевна. Деятельность министерских комиссий по выработке законодательных мер общественного призрения нищих как социально-экономические меры безопасности России во второй половине XIX - начале XX века. – Юридическая наука и практика. Вестник Нижегородской академии МВД России 2009.

Герье, Владимир Иванович. Призрение общественное. – Энциклопедический Словарь Ф.А.Брокгауза и И.А.Ефрона. С.-Петербургъ, 1890–1907. Kasutatud 29.03.2021, <http://www.vehi.net/brokgauz/>

Hasselblatt, Arnold. Avalik hoolekanne Tartus 1917. aastani. – Tartu/Tartu linna-uurimise toimkond. Tartu, 1927.

Jahn, Hubertus F. Armes Russland: Bettler und Notleidende in der russischen Geschichte vom Mittelalter bis in die Gegenwart. Paderborn, München, Wien, Zürich, 2010.

Kenk, Kaja. Vaeste hoolekanne Narvas ja Tartus 17. sajandi teisel poolel. Diplomitöö. Tartu, 1988.

Tallinna ajalugu. I, 1561. aastani. Koost. ja toim. T. Kala. Tallinna, 2019, 2020.

Tallinna ajalugu. II, 1561–1710. Koost. L. Kõiv, peatoim. T. Kala, Tallinn, 2020.

Tallinna ajalugu. III, 1710–1917. Toim. T. Kala. Tallinn, 2019.

Karjahärm, Toomas. Eesti linnakodanluse poliitilisest formeerumisest 1870-ndate aastate lõpust kuni 1914. aastani (linna- ja duumavalimiste materjalide põhjal). – Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised. Ühiskonnateadused, 1973, 3 (22), lk 251–267.

Kotka, Jüri. Ilmalik sotsiaalkaitse Eestis 18. sajandi lõpust I maailmasõjani. Magistritöö. Tartu, 1996.

Kruus, Hans. Opositsioon Tallinna linnaomavalitsuses 1877–1904. – Ajalooline Ajakiri, 1938, nr. 3, lk 97–120.



Kuller, Christiane. Who Cares? Gender, Poverty and Welfare in West Germany. – Poverty and Welfare in Modern German History (New German Historical Perspectives, 7). Toim. L. Raphael. 2017, lk 205–231.

Коробейников, Юрий Викторович. Исторический опыт осуществления общественной помощи нуждающимся органами местного самоуправления России в 1864–1917 гг. Ставрополь, 2003.

Красовский, Л. Местопризнания по действующему русскому законодательству. – Антология социальной работы. Том 3. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Коост. М. В. Фирсов. Москва, 1995, lk 200–204.

Кузьмин, Константин Викторович; Сутырин, Борис Алексеевич. История социальной работы за рубежом и в России: (с древности до начала XX века): учебное пособие [для вузов]. Москва, 2005.

Lindenmeyr, Adele. Poverty is Not a Vice: Charity, Society, and the State in Imperial Russia. Princeton, 1996.

Lindenmeyr, Adele. Voluntary associations and the Russian autocracy: the case of private charity. Pittsburgh, 1990.

Лазарева, Светлана Ивановна. Адресная помощь как новая форма поддержки нуждающихся в городах России на рубеже XIX–XX вв. – Вестник ДВО РАН, 2013, nr. 4, lk 41–50.

Лазарева, Светлана Ивановна. Особенности становления системы благотворительности в России (XIX - начало XX в.). – Россия и АТР, 2008, nr 3, lk 43–52.

Mänd, Anu. Hospitals and tables for the poor in medieval Livonia. Wien, München, 2007.

Mäsak, Ene. Elutingimustest Tallinna eeslinnades: 1870–1940. Tallinn, 1981.

Максимовъ, Евгени. Законодательные вопросы общественного призрения о бедных. – Вестник благотворительности 1897, nr 7, lk 15–26.

Мельников, В. П., Холостова Е. И. История социальной работы в России: учебное пособие. Москва, 2001.

Мерсиянова, Ирина Владимировна; Якобсон, Лев Ильич. Потенциал и пути развития филантропии в России. Москва, 2010.

Oja, Tiit. Narva linnavalitsuse ja linna ajaloo, 1870.–1917.a. – Eesti Ajalooarhiivi toimetised, 1997, 2 (9), lk 128–131.

Peep, Viljar. Eesti sotsiaalpoliitilise õigusloome arenguajad 1. omariiklusajal. Tallinn, 2005.

Põltsam-Jürjo, Inna. Vaestehoolekanne Tallinnas (1346-1561). – Modus vivendi. Vana Tallinn, 2002, 13 (17), lk 174–190.

- Пашенцев, Дмитрий А. Российские правовые традиции в социальной сфере (историко-правовой аспект). – Вестник СПбГУ. Право, 2019, 9(2), lk 139–156.
- Пашенцева, С. В. Правовое регулирование благотворительной деятельности в Российской Империи. Государство и право, 2006, nr. 12, lk lk 98–104.
- Пихламяги, Майе Александровн. Социально-экономическое положение промышленных рабочих Эстонии в начале XX века: диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Таллин, 1986.
- Raphale, Lutz. Recent Trend and New Perspectives in Current Research. – Poverty and Welfare Modern German (New German Historical Perspectives, 7). 2017, lk 12–21.
- Roosileht, Katrin. Sotsiaalhoolekande institutsionaalsest arengust Euroopas 20. sajandi alguseni ja selle mõjust Eestile. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2004–2005. Tartu, 2006, lk 262–288.
- Roosileht, Katrin. Vaeslastekohtud Eestis: arhiivinduslik aspekt. Magistritöö. Tartu, 2001.
- Rootslane, Mart. Vaeste hoolekanne Tartus 18. sajandil. Diplomitöö. Tartu, 1985.
- Rosenberg, Tiit. 1877. aasta linnaomavalitsuse reform ja Tallinna baltisaksa linnapead 1878–1918. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2016. Tartu, 2017, lk 47–93.
- Ровинский, К. Необходимость пересмотра законодательных постановлений о призрении бедных и попечении о больных. – Антология социальной работы. Том 3. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Коост. М. В. Фирсов. Москва, 1995, lk 204–211.
- Sen, Amartya. Poverty and famines: an essay on entitlement and deprivation. Oxford, 1982.
- Seppel, Marten. Eesti ajaloost kirjeldavalt ja marksistlikult. – Sirp 28. oktoober. Kasutatud 31.01 2021, <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/eesti-ajaloost-kirjeldavalt-ja-marksistlikult/>
- Sievers , Kai Detlev, Zimmermann, Harm-Peer. Das disziplinierte Elend: zur Geschichte der sozialen Fürsorge in schleswig-holsteinischen Städten 1542–1914. Neumünster, 1994.
- Sotsiaalhoolekandes kasutuselolevad põhimõisted ja nende seletused. Tallinn, 2001. Kasutatud 15.04.2021, <http://raulpage.org/koolitus/pohimoisted.pdf>
- Steinmetz, George. Regulating the Social: The Welfare State and Local Politics in Imperial Germany. Princeton, 1993.
- Сиринов, Михаил Александрович. Земские и городские финансы как источники покрытия расходов по обязательному общественному призрению. – Антология социальной работы. Том 3. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Коост. М. В. Фирсов. Москва, 1995, lk 188–200.
- Соболева, Надежда Александровна. Общественное призрение и благотворительность из истории понятий. – Вестник ТГУ, 2008, 2 (58), lk 420–426.

Швиттау, Георгий Георгиевич. Трудовая помощь в России. – Антология социальной работы. Том 3. Социальная политика и законодательство в социальной работе: в 5 томах. Коост. М. В. Фирсов. Москва 1995, lk 213–223.

Зайцева, Анна Александровна. Бедность в контексте повседневности мещанского общества в конце XIX - начале XX вв. (по материалам Московской губернии). Культурологический Журнал, 2014, 4. Kasutatud 14.04.2021, [http://cr-journal.ru/rus/journals/295.html&j\\_id=21](http://cr-journal.ru/rus/journals/295.html&j_id=21)

Tarkiainen, Ülle. Vaestehoolekanne Põhja-Liivimaa külaühiskonnas 19. sajandil. – Ajalooline Ajakiri, 2016, nr 2 (156), lk 215–244.

Тобин, Александр. Призрение бедных в г. Риге: историко-статистический очерк. Рига, 1895.

Туманова, Анастасия Сергеевна, Опыт деятельности обществ социальной защиты в дореволюционной России в решении социальных проблем населения. – Социальный архив, 2010, nr 3, lk 62–63.

Труды первого съезда русских деятелей по общественному и частному призрению: 8–13 Марта 1910 г. С.-Петербург, 1910.

Ульянова, Галина. Благотворительность в деятельности земских и городских органов самоуправления 1860–1914. – Городское управление, 2000, nr. 1 (42), lk 71–75.

Ульянова, Галина Н. Законодательство о благотворительности в России (конец XVIII–начало XX вв.). – Отечественная история, 2005, nr. 6, lk 17–32.

Васильчиков, В. М. Особенности социальной политики российского государств в период после Екатерины 2 до начала 20 века. – Вестник КИМПИМ, 2014, 2 (21), lk 40–48.

### **Andmebaasid veebis**

Ajalooarhiivi fondiloend. Kasutatud 01.05.2021, [http://www.eha.ee/fondiloend/frames/struc\\_main.php](http://www.eha.ee/fondiloend/frames/struc_main.php)  
Энциклопедия благотворительности. Kasutatud 01.05.2021, <http://encblago.lfond.spb.ru/showObject.do?object=2853430160>

## **Summary**

### **Poor Relief in Towns of Governorate of Livonia 1877–1917**

This Master thesis focuses on the poor relief in Livonia after the Russian municipal reform in 1870 until the end of the Russian Empire in 1917. I aim to examine the relations between law and practice when it came to poor relief. In addition, I will analyze the actions of the city government and the tax administration, which were responsible for welfare assistance. I will try to find out who was considered poor in the eyes of the city government and based on what criteria they were offered poor relief.

The main normative act regulating the poor relief in the country was the 1892 Social Welfare Act, which codified all previous welfare laws and regulations. The central authority delegated the organisation of poor relief to the municipality but did not allow it financial independence and controlled all financial income and expenditure related to poor relief.

In the city, the poor relief was connected with the tax system. The tax-paying population which constituted the community was obliged to care for its own sick and poor members. Community welfare was financed from the social tax paid by the tax-paying population.

After the all-Russian municipal reform, the class-based municipal government was abolished and administration passed into the hands of elected officials. The municipality established standing committees responsible for the care of the poor. They gradually took over the functions of the magistrate and welfare assistance, which were the responsibility of his institutions. The magistrate administered important funds for poor relief. It was only after the abolition of the magistrate in 1889 that the funds were handed over to the municipal authorities. The transfer of power in the cities took place at different speeds and lasted until the end of the 1880s.

After the introduction of the 1870 municipal reform in the Baltic region, poor relief was based on community and territory. Territorially, the municipality was responsible for poor relief, but its implementation was voluntary. Poor relief, based on community, was obligatory for the tax administration. The national laws did not regulate how city councils and the tax administrations were to coordinate their actions in the implementation of poor relief. To resolve the situation, both

parties signed contracts that specified their obligations. These determined the poor relief in the cities until the end of the Empire.

The content and division of powers in the treaties varied from city to city, depending on local circumstances. In general, city governments undertook to provide poor relief for members of the taxpaying community within the boundaries of the city's territory. Tax administration dealt with taxpaying members of the community who resided outside the city limits. More complex and costly cases were resolved jointly. In addition, the tax administration was required to remit a certain amount of money each year, earmarked for poor relief, to the city government.

The division of competences between the city government and the tax administration was different in Pärnu. The city government provided poor relief for the members of the community, whether they lived in the city or elsewhere. The tax administration was responsible for health care. Although the main target group for poor relief in the city was supposed to be taxpayers, relief was also provided to members outside the municipalities, to people who were exempt from paying taxes and to people who did not belong to any community.

The committee in charge of poor relief in Pärnu had the task of ensuring communication between the member and his community, and they also arranged information and care packages. Out-of-townners usually received one-time or short-term aid, which their local community later had to repay. The cities in the Baltic were in solidarity with each other, so all aid was usually repaid.

National laws did not specify the form, nature and extent of the granting of poor relief. This task was delegated to the local authority. The municipalities decided independently, according to need, possibilities and local circumstances, to whom and under what conditions they granted poor relief.

The extent, manner, and form of poor relief depended on a very small budget. The expenditures on poor relief were not obligatory by law. Before granting aid and its extent, a person had to undergo a very thorough examination. The applicant had to prove to the committee that he was worthy of the help by his words and deeds. Proof of employment and financial background was also required. The family was investigated as to whether they would be able to help. The last criterion was based on the Baltic Private Law Act, which laid down the duties of family members. The committee considered the above four criteria when deciding who was eligible for poor relief.

The cases with which the committee came in contact were varied, unique, and complex. The committee had to consider its capabilities as well as the applicant's wishes. They required constant negotiation and compromise before a solution satisfactory to both parties could be reached.

National laws regulated institutional care very thoroughly, which hints at the preferences of the central power. In practice, city governments preferred home care because it cost less. Pärnu maintained a poorhouse that operated under the rules of the Welfare Act. The poorhouse served not only to care for the elderly and the poor but also as a hospital. Both physically and mentally disabled people were housed there. Seriously ill people, however, were transferred to the psychiatric hospitals of the general welfare collegium.

There were no other welfare institutions under the authority of the city of Pärnu. Poor children and orphans were placed in foster homes managed by private companies. According to the law, the committee paid for the maintenance costs of the children. The committee had to ensure that the children had the opportunity to learn a trade so that they could earn a living in the future. The details were set out in the Social Welfare Act.

Despite a systemic approach and consideration of individual factors, it cannot be said that poor care was deficient. Poor aid depended too much on the assessment, individual experience and personal relationship with the applicant. The widowhood of former merchants or city officials was more favorable than that of common people. After one received poor aid, no regular checks were carried out on the beneficiary. This meant that, in practice, those who should not have received the benefit also received it. Putting work ability first meant that everyone had the same standards. This put women, single mothers and people with disabilities in an unequal position.

Despite its shortcomings and archaic principles, the organisation of poor relief in the city was systematic and varied. The actions of the city government were based on national legislation and local laws and ordinances. Unregulated discrepancies in the legislation were resolved at the local level, according to needs and possibilities. As a result, regular poor relief was provided to the poor in the Town.

## **Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, **Zurab Jänes**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „**Vaestehoolekanne Liivimaa kubermangu linnades 1877–1917**“,

mille juhendaja on PhD Marten Seppel,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Zurab Jänes

10.05.2021